

1-г1а урок

Тема: Хьалха 1омадаър кердадаккхар. Доалареи юкьареи ц1ердешаш

Урока лоарх1ам: Дешархой кхетам д1ахо шербар, дег1абоалабар, дика кхеташ 1одеша а, нийса язде а 1омабар. Доалареи юкьареи ц1ердешаш яхача темах кхетам кхебар.

Урока никь

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

-Стихотворени 1омаяр

Вай даьшта сийленна

Яхийла Г1алг1айче,

Т1ехьений т1ехьленна

Яхийла Г1алг1айче,

Доттаг1ий доаккхала

Яхийла Г1алг1айче,

Укх дунен д1оахала

Яхийла Г1алг1айче!

II. Цена яздар минут

-Хьаязде доска т1ара алапаша дешаши:

Кх К х к х к х кх

Кхаьра, кхаба, кхоален, кхаь

III. Урока темаца болх бар

Нахах, хьайбаех, хих, мехкех, юртех, городех, улицех техка ц1ераш доалара ц1ераш я.

Доалара ц1ердешаш доккхача алапаца язду.

1. Хьехархочо улга т1а дешаш язду:

Идрис, Шоалж, Малгобек, Ачалкхе.

Доалара ц1ердешашкара д1а мел иккхача ц1ердешаех юкьара ц1ердешаш оал. Юкьара ц1ердешаш з1амигача алапаца язду:

Хий, книжка, поэт, к1аьнк.

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 1. стр. 4 Хьат1аязде. Т1адамашта метта доаг1а дешаш а яздеш..

Упр 2. Т1ера хьаязде. Т1адамашта метта оашош оттаяьча ц1ерашта к1ал така хьакха.

Султанар ж1але ц1и Мухтар я. Тха говрий заводе Серый, Абрек,

Сихьерг яхаш говраш я. Царца лел Буран яха бакьилг а. Тха етт Марта

яхаш ба. Цо даьча 1асилгах Борька аьнна, ц1и тиллай аз.

IУ.Сало1а минот

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиъ, кхоъ.

Баламаш шераг1а,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

Д1ахо хъехархочо хаттараш а увттадеш д1аяхача уроках 1омадаър кердадоаккх.

- *Малаг1ча дешаех оал доалара ц1ердешаш?* (**Нахах, хъайбаех, хих, мехкех, юртех, городех, улицех техка ц1ераш доалара ц1ераш я.**)

Юкъара ц1ердешаш малаг1аш да? (**Доалара ц1ердешашкара д1а мел иккхача ц1ердешаех юкъара ц1ердешаш оал.**)

У. Доалареи юкъареи ц1ердешаш яхача темах хъалха 1омадаър кердадаккхар.

1.) Упр. 3 стр. 5

Из болх бераш шой ло1амах бу.

1одеша. Т1ера хъаязде. Хъаала, малаг1ча алапашца язъяьй наьха ц1ераш.

Упражнени 4. 1оеша стихотворени. Теркалде белгалдаьха дешаш.

VI. Цаг1а бе болх балар.

Оаг1. 5. упр. 5. бокъо 1омае..

2-г1а урок

Тема: Хьалха 1омадаър кердакхар. Доалареи юкьареи ц1ердешаш

Урока лоарх1ам: Дешархой кхетам д1ахо шербар, дег1абоолабар, дика кхеташ 1одеша а, нийса язде а 1омабар. Доалареи юкьареи ц1ердешаш яхача темах кхетам кхебар.

Урока никь

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

Метта разминка:

Ворх1 ди да к1иран:

Оршот, Шинара, Кхаьра, Ера, П1аьраск, Шоатта, К1иранди.

II. Цена яздар минут

-Хьаязде доска т1ара алапаша дешаши:

АьаьАь

Лаьтта, саьрч, чкьаьра, б1аьстинг

III. Урока темаца болх бар

Нахах, хьайбаех, хих, мехкех, юртех, городех, улицех техка ц1ераш доалара ц1ераш я.

Доалара ц1ердешаш доккхача алапаца язду.

2. Хьехархочо улга т1а дешаш язду:

К1аьнкий ц1ераш: Руслан, Амир, Хамзат, Ибрахьам, Ваха

Йи1иги1 ц1ераш: Мадина, Аьсет, Хьава, Лида, Малика

Доалара ц1ердешашкара д1а мел иккхача ц1ердешаех юкьара ц1ердешаш оал. Юкьара ц1ердешаш з1амигача алапаца язду:

Дешархо, лор, хьехархо, ахархо, кхалсаг, ма1асаг, йиша, воша..

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 7. стр. 6 Хьат1аязде. К1ал така хьакха доалара ц1ердешашта.

Упр 8. Т1ера хьаязде хьалхаг1а городий ц1ераш, т1аккха долхача хиний ц1ераш, цул т1ехьаг1а юртий ц1ераш.

IV.Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь, дий

- Дагарде хов массанена.

Пхиь, ялх, ворх1, барх1

- Сала1а а хов массанена.

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш тIехъашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

Клоаргга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхъагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

ДIахо хъехархочо хаттараш а увттадеш дIаяхача уроках Iомадаър кердадоаккх.

Суртах лаьца дувцар оттадар.

- Фу гу шоана укх сурта тIа?

Фу деш доакх бераш?

- шоана хой гаьнашта гонахъара лаьтт сенна оахкаш да?

-Фу ду воаккхача сага?

У. Доалареи юкъареи цIердешаш яхача темах хьалха Iомадаър кердадаккхар.

1.)Упр. 11стр. 7

Из болх бераш шой лоIамах бу.

VI. ЦIагIа бе болх балар.

ОагI. 8. упр. 12. бокъо Iомае..

3-гІа урок

Тема: Оазаши алапаши

Урока лоархіам: Дешархой кхетам діахо шербар, дегІабоолабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Оазаши алапаши яхача темах кхетам кхебар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархіамахе лаьца алар.

Метта разминка:

Ворхі ди да кІиран:

Оршот, Шинара, Кхаъра, Ера, ПІаъраск, Шоатта, КІиранди.

II. Цена яздар минут

-Хъаязде доска тіара алапаши дешаши:

Яь яь

- МалагІа оаз белгалтью укх алапо?
- Мукъа е мукъаза? (*Мукъа оаз.*)
- Кхы фу хов шоана укх алапах? (*Шолха алап да.*)

Оаз (яь) хьалха хоза дешаш дагадохал. (***Яьшка, Яьхьья, яькха, яьсса.***)

- *Яьшка* яхача дешаца предложенеш отгаел.

(*Яьшкача кхораш а Іажаш а бадар.*)

III. Урока темаца болх бар

- Доска тіа діаяздаь латт *Яьхьья* яха дош. Цун оазий тохкам бу:
- Масса даькъах латт ер дош?
- Масса алап да укх дешаца? (*диъ алап да.*)
- Масса оаз я? (*пхиъ оаз я.*)
- оазаш алапел дукхагІа хІана я?
- Мукъа оазаш малагІаш я? (*яь, я.*)
- МалагІа башхало я оазаштеи алапаштеи юкъе? (*Оазаш вай діаоал, вайна хьахоз. Алапаш вайязду, вайна бІаргагу.*)

3. Хьехархочо улга тіа дешаш язду:

Кхоъ, пхиъ, даъал, дуъ

Къоастора хъаракаш ъ,ь цхъаккха оаз белгалтьеш дац.

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 15. стр. 9 ХьатІаязде. ТІера хъаязде, тіадамашта метта доагІа алапаш отгаде

Упр 16. ТІера хъаязде кІал така хъакха белгалдаьхача мукъача алапашта

IV. Салала минот

Ца1, шиъ, кхоъ, диъ

- Дагарде хов массанена.

Пхиъ, ялх, ворх1, барх1

- Сала1а а хов массанена.

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш т1ехъашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

Клоаргга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхъагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаънаяккха.

Дахо хъехархочо хаттараш а увттадеш д1аяхача уроках Юмадаър кердадоаккх.

У. Озаша алапаша яхача темах хьалха Юмадаър кердадаккхар.

1.) Упр. 17 стр. 10

Из болх бераш шой ло1амах бу.

VI. Цаг1а бе болх балар.

Оаг1. 10. упр. 18. бокъо Юмае..

4-г1а урок

Тема: Мукъеи мукъазеи оазаш

Урока лоарх1ам: Дешархой кхетам д1ахо шербар, дег1абоалабар, дика кхеташ 1одеша а, нийса язде а 1омабар. Мукъеи мукъаза оазаш яхача темах кхетам кхебар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

Метта разминка:

Ворх1 ди да к1иран:

Оршот, Шинара, Кхаъра, Ера, П1аъраск, Шоатта, К1иранди.

II. Цена яздар минут

-Хъаязде доска т1ара алапаше дешаши:

Кхкх

- Малаг1а оаз белгалт1ю укх алапо?
- Мукъа е мукъаза? (*Мукъаза оаз.*)
- Кхы фу хов шоана укх алапах? (*Шолха алап да.*)

Оаз (кх) хьалха хоза дешаш дагадохал. (***кхор, кхаба, кхера, кхоъ.***)

- *кхаба* яхача дешаца предложенеш оттаел.

(*Нане даътта кхаба чу леладу.*)

III. Урока темаца болх бар

- Доска т1а д1аяздаь латт *кхаба* яха дош. Цун оазий тохкам бу:

- Масса даькъах латт ер дош?
- Масса алап да укх дешаца? (*диъ алап да.*)
- Масса оаз я? (*ийиъ оаз я.*)
- Мукъа оазаш малаг1аш я? (*а.*)
- Малаг1а башхало я оазаштеи алапаштеи юкъе? (*Оазаш вай д1аоал, вайна хъахоз. Алапаш вайязду, вайна б1аргагу.*)

- Малаг1а башхало я мукъачеи мукъазачеи оазашта юкъе?

В1адла духъале йоацаш ашарца д1аоалараш малаг1а оазаш я? (*Мукъа оазаш я.*)

Кхы фу хов шаона мукъача оазех? (*Мукъача аозо дешдакъа ду: а-га, а-ра, аь-ла.*)

- Мукъазача оазех фу хов шаона? (*Мукъаза оазаш д1аоалаш багара дукхаг1а г1ар хоз, арадоаг1ача фена духъале нийслу.*)

- Мукъазача аозо дешдакъа дой? (*Мукъазача аозо мукъача оазаца цхъана мара дешдакъа дац.*)

- Дош масса дакъбах латт мишта ха йиш я? (*Мукъа оазаш миссел доакъош хул дешаца.*)

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 21. стр. 12 ХъатIаязде. ТIера хъаязде, хъаала укх дешай мукъеи мукъазеи оазаш

Упр 22. ТIера хъаязде кIал така хъакха мукъача алапашта

IV. СалоIа минот

ЦаI, шиь, кхоь, диь

- Дагарде хов массанена.

Пхиь, ялх, ворхI, бархI

- СалаIа а хов массанена.

Корта лаккха хъальайбе,

Кулгаш тIехъашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

КIоаргга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхъагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

ДIахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш дIаяхача уроках Iомадаьр кердадоаккх.

У. Мукъеи мукъаза оазаш яхача темах хъалха Iомадаьр кердадаккхар.

1.) Упр. 23 стр. 13

Из болх бераш шой лоIамах бу.

VI. ЦIагIа бе болх балар.

ОагI. 24. упр. 13. бокъо Iомае..

5-г1а урок

Тема: Й1аьхеи лоацеи мукъа оазаш.

Урока лоарх1ам: Дешархой кхетам д1ахо шербар, дег1абоолабар, дика кхеташ 1одеша а, нийса яз-де а 1омабар. Й1аьхеи лоацеи мукъа оазаш яхача темах кхетам кхебар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

II. Цена яздар минут

-Хъаязде доска т1ара алапаши дешаши:

Къ къ

- Малаг1а оаз белгалгью укх алапо?
- Мукъа е мукъаза? (*Мукъаза оаз.*)
- Кхы фу хов шоана укх алапах? (*Шолха алап да.*)

Оаз (къ) хьалха хоза дешаш дагадохал. (***къамаьл, къоолам, къорг, къизал.***)

III. Урока темаца болх бар

- Доска т1а д1аяздаь латт *къоолам* яха дош. Цун оазий тохкам бу:
 - Масса даькъах латт ер дош?
 - Масса алап да укх дешаца? (*пхиь алап да.*)
 - Масса оаз я? (*пхиь оаз я.*)
 - Мукъа оазаш малаг1аш я? (*оа,а.*)
 - Малаг1а башхало я оазаштеи алапаштеи юкъе? (*Оазаш вай д1аоал, вайна хьахоз. Алапаш вайязду, вайна б1аргагу.*)
 - Малаг1а башхало я мукъачеи мукъазачеи оазашта юкъе?
- Владла духьале йоацаш ашарца д1аоалараш малаг1а оазаш я? (*Мукъа оазаш я.*)
- Кхы фу хов шаона мукъача оазех? (*Мукъача аозо дешдакъа ду: а-га, а-ра, аь-ла.*)
- Мукъазача оазех фу хов шаона? (*Мукъаза оазаш д1аооалаш багара дукхаг1а г1ар хоз, арадоаг1ача фена духьале нийслу.*)
 - Мукъазача оазо дешдакъа дой? (*Мукъазача оазо мукъача оазаца цхьана мара дешдакъа дац.*)
 - Дош масса даькъах латт мишта ха йиш я? (*Мукъа оазаш миссел доакъош хул дешаца.*)

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 29. стр. 15 Хьат1аязде. Т1ера хъаязде, хьаала шоайла тара долча дешай мукъа оазаш мишта хоз

Упр 30. Т1ера хъаязде белгалдаьха дешаш.

IV.Сало1а минот

Дахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш дҗаяхача уроках Юмадаър кердадоаккх.

У. Мукъеи мукъаза оазаш яхача темах хьалха Юмадаър кердадаккхар.

1.) Упр. 31 стр. 16

Из болх бераш шой лоҗамах бу.

VI. Цагҗа бе болх балар.

Оагҗ. 32. упр. 17. бокъо Юмае..

5-г1а урок

Тема: Зовнеи кьореи мукъза оазаш.

Урока лоарх1ам: Дешархой кхетам д1ахо шербар, дег1абоолабар, дика кхеташ 1одеша а, нийса яз-де а 1омабар. Зовнеи кьореи мукъза оазаш яхача темах кхетам кхебар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

Ховли-довзали:

Хой шоана, х1аний

Са фоарт сел й1аьха?

Чухъежа 1емандаь

Тетрадашка наьха! (жираф)

II. Ц1ена яздар минут

-Хъаязде доска т1ара алапаши дешаши:

- Малаг1а оаз белгалъю укх алапо?
- Мукъа е мукъза? (*Мукъза оаз.*)
- Кхы фу хов шоана укх алапах? (зовне оаз я).

Оаз (в) хьалха хоза дешаш дагадохал. (***водар,ворда, вординг.***)

III. Урока темаца болх бар

- Доска т1а д1аяздаь латт *ворда* яха дош. Цун оазий тохкам бу:
- Масса даькъах латт ер дош?
- Масса алап да укх дешаца? (*пхиь алап да.*)
- Масса оаз я? (*пхиь оаз я.*)
- Мукъа оазаш малаг1аш я? (о,а.)
- Малаг1а башхало я оазаштеи алапаштеи юкъе? (*Оазаш вай д1аоал, вайна хьахоз. Алапаш вайязду, вайна б1аргагу.*)
- Малаг1а башхало я мукъачеи мукъазачеи оазашта юкъе?

В1адла духьале йоацаш апарца д1аоалараш малаг1а оазаш я? (*Мукъа оазаш я.*)

Кхы фу хов шаона мукъача оазех?

- Мукъазача оазех фу хов шаона? (*Мукъза оазаш д1аоолаш багара дукхаг1а г1ар хоз,*

арадоагIача фена духъале нийслу.)

- Мукъазача оазо дешдакъа дой? (*Мукъазача оазо мукъача оазаца цхъана мара дешдакъа дац.*)

- Дош масса дакъбах латт мишта ха йиш я? (*Мукъа оазаш миссел доакъош хул дешаца.*)

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 35. стр. 19 ХъатIаязде. Хъаювца вIаши тара йола зовнеи кьореи мукъаза оазаш

Упр 36. ТIера хъаязде белгалдаъха дешаш. КIал такилг хъакха зовне мукъаза оаз

белгалъеча алапа, шиъ – кьора мукъаза оаз белгалъечоа.

IV. СалоIа минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- ЦаI, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диъ, пхиъ, ялх.

ТIаккха шорттига тIоараш тоха

- ТIарш, тIарш, тIарш.

Когаш шорттига Iотоха

- Дап, дап, дап.

ДIахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш дIаяхача уроках Iомадаър кердадоаккх.

МалагIа башхало я зовнеи кьореи мукъаза оазашта юкъе?

У. Мукъеи мукъаза оазаш яхача темах хьалха Iомадаър кердадаккхар.

1.) Упр. 37, 38. 20

Из болх бераш шой лоIамах бу.

VI. ЦагIа бе болх балар.

ОагI. 40. упр. 21. бокъо Iомае..

6-гІа урок

Тема: ВІаший духьала нийслуш йола зовнеи кьореи мукъаза оазаш.

Урока лоархІам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоолабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Јомабар. ВІаший духьала нийслуш йола зовнеи кьореи мукъаза оазаш яхача темах кхетам кхебар.

Урока никь

І.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархІамахе лаяца алар.

Метта разминка: (хьехархочоа тІеххьа)

- Біарашдуарг

- Ира церг,

БІар Іокхоссал

- ДизагІдарг!

- Байнаб сона

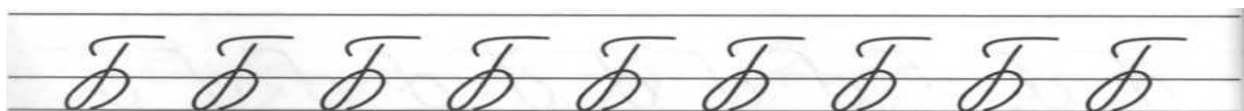
Хьо мо аьлий...

Іайха даккха,

Гаьн тІа ваьле!

ІІ. ЦІена яздар минут

-Хьяязде доска тІара алапаши дешаши:

- МалагІа оаз белгалъю укх алапо?

- Мукъа е мукъаза? (*Мукъаза оаз.*)

- Кхы фу хов шоана укх алапах? (зовне оаз я).

Оаз (б) хьалха хоза дешаш дагадохал. (*бов бала бел болх беш.*)

ІІІ. Урока темаца болх бар

- Доска тІа дІаяздаь латт *беша* яха дош. Цун оазий тохкам бу:

- Масса даькьах латт ер дош?

- Масса алап да укх дешаца? (*диь алап да.*)

- Масса оаз я? (*йиь оаз я.*)

- Мукъа оазаш малагІаш я? (*е,а.*)

- беша яхача деша оазий тохкам бе.
- Б[Б']- мукъаза, зовне, к1аьда.
- Е [э]- мукъа, й1аьха.
- Ш [Ш]- мукъаза, къора, ч1оаг1а.
- А [А]-мукъа, лоаца.
- 4 алап,4 оаз.
- Малаг1а башхало я оазаштеи алапаштеи юкъе? (*Оазаш вай д1аоал, вайна хъахоз. Алапаш вайязду, вайна б1аргагу.*)
- Малаг1а башхало я мукъачеи мукъазачеи оазашта юкъе?
- В1адла духъале йоацаш ашарца д1аоалараш малаг1а оазаш я? (*Мукъа оазаш я.*)
- Кхы фу хов шаона мукъача оазех?
- Мукъазача оазех фу хов шаона? (*Мукъаза оазаш д1аоалаш багара дукхаг1а г1ар хоз, арадоаг1ача фена духъале нийслу.*)
- Мукъазача оазо дешдакъа дой? (*Мукъазача оазо мукъача оазаца цхъана мара дешдакъа дац.*)
- Дош масса даькъах латт мишта ха йиш я? (*Мукъа оазаш миссел доакъош хул дешаца.*)

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 42. стр. 22 1оеша стихотворени. Хъаала дош кхоачалуча зовнеи къореи мукъаза оазаш латта дешаш

Упр 43. Оазаш белгалъеш долча укх к1алхарча алапех т1ера хъаязде хъалхаг1а зовне оазаш белгалъераш, т1аккха къора оазаш белгалъераш

IV.Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиь, кхоь.

Кулгаш дила, хъокхаде

- Диь, пхиь, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

Дахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш д1аяхача уроках 1омадаър кердадоаккх.

Малаг1а башхало я зовней кърееи мукъза оазашта юкье?

У. Мукъеи мукъза оазаш яхача темах хьалха 1омадаър кердадаккхар.

1.)Упр. 44,45. 23

Из болх бераш шой ло1амах бу.

VI. Цаг1а бе болх балар.

Оаг1. 48. упр. 24. бокьо 1омае..

7-г1а урок.

Тема: Шола мукъаза оазаш-алапаш.

Урока лоарх1амаш: шола мукъаза алапаш дешашта юкье зе а уж юкье дола дешаш дийкъа кердача муг1ар т1а сехъадаха а дешархой 1омабар, каллиграфически навък кхеяр, меттацара безам совбаккхар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

II.Ц1аг1а бе бенна болх тахкар Упр. № 48

III.Ц1ена яздар

- Хьат1аязде доска т1ара алапаш:

Г1 г1г1

- Малаг 1а оаз белгалъю укх алапо?

- Мукъа е мукъаза? (*Мукъаза*)

- Зовне е къора?(*Зовне*)

- Кхы фу хов шоана укх алапах? (*Шолха апан да.*)

- Оаз (г1) хьалха хоза дешаш дагадохал. (*Г1ала, глапазлура, гламагла, глум.*)

Бераша хьаоалача дешашцара 3-4 дош д1аязду, цхъан-шин дешаца предложенеш оттаю.

IV. Керда тема хьехар

Доска т1а д1аяздаь да дешаш :

Оза - эзза, вада - ведда, хала — халла, кассета, лаьтта.

- 1одеша уж дешаш.

- Фу зийра оаш уж дешача хана? (Цхъадолча дешашта юкье мукъаза оазаш й1аьхха хоз.)

- Йазон т1а мишта белгалъяьй й1аьхха хоза мукъаза оазаш?

(*Цхъатарра дола мукъаза апан в1ашъюххе яздаьд.*)

- Царех **шола мукъаза алапаш** оал. (25- ча оаг1он т1ара бокъо ешийт берашка).

- Доска т1ара дешаш хьаязде, шола мукъазача алапашта к1ал така хьакха.

V.Физкультминутка

Малхбоалехъа д1ахъажал,

Малхбузехъа хьахъажал,

Малхага нийсса хьалхъажал,

Т1аккха лаьтта 1охъажал.

Бешара оасар даккха вай,
Хохаш мукъабаха вай,
Тлаккха нийсса ураэтге,
Парглатта садаккха вай.

VI. Iомадаър чIоагIдар

1. Бокъонаш еш бераша. (25 оагI.)
2. № 50 йола упражнени кхоачашгъяр. (ЛоIаме.)
- Шола мукъазача алапашта кIал така хъакха.
- Iоеша № 51 йолча упражнене текст.

5. Ловзар «Алап дайнад»

Лаьт...а хал...а

Даьт...а клас...

Ат... а сел...а

Аьт...иг эз...а

Яьс...а цIул...а

Топ...ар вед... а

- Лала нийсденнача цхъатаррк цолча алапех

б.Ловзар «Хъанна хов?»

- 1) . Кога малагIа гIирс ба йоазон тIа **кк** яз деш? (Иккаш).
- 2). КIира юкье малагIа ди да йоазон тIа **тт** яз деш? (Шоатта).
- 3).Баьцаюкье малагIа зиза да йоазон тIа **пп** яз деш?(Баппа).
- 4). Сага маьженех кхыча тайпара йоаккха цIи йоазон тIа **тт** яз деш? (Аьттиг).
- 5).МалагIа бежан да йоазон тIа **тт** яз деш?(Етт).
- 6).Хаьса тIара малагIа кхача ба йоазон тIа **тт** яз деш? (Бетгадуарг).
- 7).ЧIагарго бIы бер йоазон тIа **пп** яз деш?(Топпар)
-Дош сехъадоаккхача хана шола мукъаза алапаш юкье дола дешаш мишта декъ?

Упр.52. Iодеша. ТIера хъаязде дешаш, сехъадаха йиш йолча тайпара декъа а декъаш.

VII.Урока кортабар

- Фу Iомадир вай шуца тахан?
- Дош сехъадоаккхаш хилча, шола мукъаза алапаш дола дешаш мишта декъ?

ЦIагIа. Упр. 53, 54.

8-г1а урок.

Тема: Шолха мукъа а мукъаза а алапаш.

Урока лоарх1ам: Шолха мукъа а мукъаза а алапаш кердадахар, цар белгалг1ю оазаш ц1ена, къоасталуш д1аала бераш 1омадар, д. къ. шаьрдар.

Кечам: Г1алг1ай алфавит, шолха 12 алап т1адола пособи.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар

Упр. № 53,54

III. Ц1ена яздар

- Хъязде алапаша дешаши:

Ч1 ч 1 Ч1

Ч1агарг, ч1ондарг, ч1ий, ч1ега.

IV. Тема хъехар

Доска т1а д1аяздаь латт дешаш:

Аьшк, яьшка, г1айба, кхор, къам, к1ор, п1елг, т1ора, хъазинг, х1амаш, ч1агарг, ц1а.

- 1одеша доска т1ара дешаш.

Цхъан дешархочунга хъаоалийт царех х1ара деша хъалхара оаз малаг1а я, цу алапашта к1ал така хьокх.

- Мас-масса хъараках латт вай белгалдаь алапаш? (Шишша хъараках латт.)

- 1одагардел, масса алап да уж? (12 алап да.)

- Цул т1ехьаг1а г1алг1ай алфавитага хьожийт бераш.

- Масса шолха алап да г1алг1ай алфавитаца?

- Юдагардел. (12 шолха алап да.)

Т1аккха хьожийт духхъала шолха алапаш долча пособега.

- Зел, малаг1ча хъаракаша шолхудоох алапаш?

Ешийт берашка бокъо (27-оаг1.).

Доска т1ара дешаш хъат 1 аязду дешархоша.

V. Физкультминутка

Къоахк я михо эгаеш,

Аьттехъа, аьрдехъа ерзаеш.

Цкъа д 1дерзаш, цкъа хъаерзаш,

Цо ший г1аьнаш шершаду.

VI.1омадаьр ч1оаг1дар

1. упр. 55 йола упражнени кхоачашъяр (Бягах)

Дешаш 1о а дешаш, цу дешашцара шолха алапаш малаг1аш да хъаоал бераша.

Цхъацца дешархочо цхъацца предложени еш, г1адамашта метта малаг1а алап язде доаг1а хъа а оалаш.

2. Упр. 54 йола упражнени кхоачашъяр. (*Ло1аме.*)

- Белгалде шолей шолхей *гьт* аш юкье дола дешаш. Хъат1аязде.

3. Д.къ. шаьрду болх.

-Суртага хъажа. (29оаг1.)

- Фу ха я сурта г1а вайна гуш яр? (*Сурта т1а вайна гуш дар бераш школе долха ха я. Гуйра.*)

- Фу моттиг я из? (*Школа я.*)

- Школе ухача берех мишта ц1и йоаккх? (*Дешархо.*)

- *Дешархо* яхача деша ма1анаш мишта кхетаду оаш?

4. Дагахъа 1омадаь ховр д1аяздар.

Маймал, маймал, 1а фу ду?

Хьона тоъац йоккха хьу!

1олегадаьд 1а мерза б1араш,

Цох г1аддаха детт 1а т1оараш.

(*Таиасханова Л.*)

-Шолха алапашта к1ал така хъакха.

5. Ловзар

Хьалхара алап шолха а доахаш, кхы ма1ан дола дешаш хъаде.

Кор — (кхор)

Кулг - (къулг)

Колд - (к1олд)

Кий - (кхий)

Той - (Т1ой)

Кор —(к1ор)

Цон-(ц1он)

Халхавала - (хьалхавала)

Упр. 58, 59 йоазон балхаца кхоачашъяр

VII. Урока кортабар

- Фу 1омадир вай шуца тахан?
- Малаг1ча хъаракаша шолхадох алапаш?
- Масса шолха алап да г1алг1ай алфавита юкье?

Ц1аг1а : Упр. № 57.

9-г1а урок

Тема: Шола – шолха алапаш

Урока лоарх1ам: Дешархой кхетам д1ахо шербар, дег1абоалабар, дика кхеташ
Юдеша а, нийса язде а Юмабар. Шола –шолха алапех 3-г1ча классе бенна кхетам
кхебар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарх1амахе лаьца алар.

II. Цаг1а бе бенна болх тахкар.

Цена яздар минут

Кх К х к х к х кх

III. Урока темаца болх бар

Шолха алапаш лала нийсделча, уж шолхадоба хъаракаш **х, ь, ь, 1** т1ехъарча алапаца мара
яздац: шаккха, духхъал,ц1аккха, заг1е, т1аккха.

4. Хъехархочо улга т1а дешаш язду:

Духхъашха, доккхий, йоккха, йиткъа, диткъа, воккха, доккха, боккха, **лаьр-хх1а,**
доккха-г1а, ло-ткъам

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 64. стр. 32 Хъат1аязде. Зе белгалдаьха алапаш.

3. Бокъонца болх бар

Мукъазаш шолха алап в1аший лала нийсделча, уж шолхадобаш т1адетталуш
дола алапаш х, ь, ь, 1 т1ехъарчоа т1ехъа маара яздац: доккхий, йоккха, йиткъа .

Деша юкъе в1аши лала нийсденнача цхъантайпарча шин шолхача алапах шола-
шолха алапаш оал.

Мукъаза шола-шолха алап в1аши лала нийсделча, дош сехъадоаккхаш, уж
в1ашаг1къоастаде йиш яц: боа-ккхаш, до-ккхаг1а, лаьр-хх1а.

IV.Сало1а минот

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиь, кхоь.

Баламаш шераг1а,

Диь, пхиь, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

Д1ахо хъехарочо хаттараш а увтгадеш д1аяхача уроках 1омадаър кердадоаккх.

- Мишта оал дешашта юкье нийслуча цхъантайпарча шин алапех? (**Шола мукъза алапаш**)

Шола алапаш юкье дола дешаш мишта сехъадаха деза? (**Дош сехъадоаккхаш, шолача алапех ца1 дита а дите, вож кердача муг1ар т1а доаккх:**)

Малаг1ча хъаракаш шолходоох алапаш? (**х,ь,ъ, 1** яхача хъаракаш)

У. Шола мукъза оазаш-алапаш яхача темах хъалха 1омадаър кердадаккхар.

-Малаг1а мукъзаача аозех оал шола оазаш?

- Мишта декъа деза дешаш доакшошта шола мукъза алапаш юкье хилча?

1.)Упр. 64 стр. 32 Из болх бераш шой ло1амах бу.

1одеша. Пера хъаязде, шола-шолха алапаш долча дешашта к1ал така а хъокхаш.

Упражнени 65. 1оеша стихотворени. Теркалде белгалдаьха алапаш.

Маьлха з1ы

Льтга хъесташ ма ьлха з1анараш

Денгар-денга й1оахлуш латт.

Лай к1ал даьхка хъалхар зизаш

Сигала хъаже, **т1аккха датт1.**

Геттай хъуна тайша чайтонг,

Пхъагал а хъувз хийца бекх.

Мухъ а бетташ лай хин тоатолг

Чоп беш лоам чу **загг1е** дек.

Упражнени 66 Шола-шолха алапаш дола дешаш юкье кхувлаш, дувцар отгаде укх суртах.

(Арчаков Т.)

VI. Цяга бе болх балар.

ОагI. 67. упр. 33. бокъо Юмае..

10-гIа урок

Тема: Алап й (йот)

Урока лоархIам: й – мукъача алапаца цхъан дешдаькъе хулалгах алар, дош сехъадоаккхача хана алап й шийна хьалха а тIехъа а латтача мукъача алапах къоастаде йиш ца халарах дувцар: *гуй-ра, г! ай-г! а, йи-ша, йий-ца.*

Урока никъ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

II. ЦагIа бе бенна болх тахкар.

Дешархоша хьалдоах шоай книжкаш.

- Хьехархочо шоаш уроках бергбола болх хьалхабоакх.

Цена яздар минут

ГIГI гIгI

III. Урока темаца болх бар

й – мукъача алапаца цхъан дешдаькъе хул.

Дош сехъадоаккхача хана алап й шийна хьалха а тIехъа а латтача мукъача алапах къоастаде йиш яц: *тай-пара, сий-ле, кхай-кар, пай-да.*

1. Хьехархочо улга тIа дешаш язду:

Шийна, йишийна, сайре, дIайха, сайре, бийса, байракх, Iайши.

2. Учебникаца болх бар.

Упр. 171. Iодеша дешаш. Хьокхамга хьажже, дош тIа а тохаш, хьатIаязде.

Воша, аьла, лоалахо, болхло, лоаманхо, юртхо, дотагIа, заманхо.

Хьокхам: *воша - вежарий.*

Упр. 72. Iодеша. ХьатIаязде. **Й** юкъе долча дешашта кIал така хьакха.

Садикъа дIайха ахка чакхдаьннадар. Цун метте хьаэттар цIаккха укх моттигашка ца хиннача тайпара тIаена шийла гуйра. Лоабат хьакхача санна IажагIдийрзадар дIайхача ахко а, баьцо а, хьуно а сийндаь хинна гонахъа дада лоамаш. Дага а доацаш хувцаделар ахкеи гуйреи.

IV. Салол минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Цал, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диъ, пхиъ, ялх.

Тлаккха шорттига тлоараш тоха

- Тларш, тларш, тларш.

Когаш шорттига лотоха

- Дап, дап, дап.

Длахо хьехархоcho хаттараш а увтгадеш даяхача уроках лодаьр кердадоаккх.

- Дош сехьадоаккхача хана алап й шийна хьалха а тлехьа а латгача мукьача алапаца мишта язду?(**Дош сехьадоаккхача хана алап й шийна хьалха а тлехьа а латгача мукьача алапах кьоастаде йиш яц**)

У. Шола мукьаза оазаш-алапаш яхача темах хьалха лодаьр кердадоаккхар.

- Малагла мукьаза аозех оал шола оазаш?

- Мишта декъа деза дешаш доакьошта шола мукьаза алапаш юкье хилча?

- *Мишта оал дешашта юкье нийслуча цхантайпарча шин алапех?* (**Шола мукьаза алапаш**)

Шола алапаш юкье дола дешаш мишта сехьадаха деза? (**Дош сехьадоаккхаш, шолача алапех цал дита а дите, вож кердача муглар тла доаккх:**)

МалагIча хьаракаш шолходоох алапаш? (**х,ъ,ь, I** яхача хьаракаш)

VI. Цагла бе болх балар.

Упражнени 73. Сехьадоаккха йиш йолча тайпара декъа а декъаш, хьатлаязде дешаш.

11-гІа урок

Тема: Йиш хоадора а кѳоастора а хѳаракаш (ѳ, ѳ)

Урока лоархІам: деша юкѳе е дош кхоачалуча оаза тІехѳа йиш хадача мукѳача оаза тІехѳа йиш хоадора хѳарак (ѳ) язде дезалгах дешархой дІакхетабар; мукѳеи мукѳазеи оазаш вІашагІкѳоастае езаш хилча, цига кѳоастора хѳаракаш (ѳ, ѳ) дезалга алар; нагахѳа санна деша юкѳе мукѳаза оазаши г, к, хѳ кѳоастаеш хилча, цига кѳоастора кІаѳда хѳарак (ѳ) язде дезалгах дувцар; хІаѳта кхѳйола мукѳаза оазаш кѳоастаеш хилча, цига кѳоастора чІоагІа хѳарак (ѳ) язде дезалга хайтар.

Урока никѳ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархІамахе лаѳца алар.

II. ЦІагІа бе бенна болх тахкар.

Упражнени 73. Сехѳадаккха йиш йолча тайпара декѳа а декѳаш, хѳатІаязде дешаш.

Іай-ши, бай-ракх, дІа-йода, гІай-ба, сай-ре, ший-ла, дІай-ха, Іуй-ре, сиІна, пай-да, кѳайле, Лей-ла.

- Дош сехѳадоаккхача хана алап й шийна хѳалха а тІехѳа а латгача мукѳача алапаца мишта язду?

Цена яздар минут

КѳКѳ кѳкѳкѳ

III. Урока темаца болх бар

1. Вай кѳамаѳл деча хана цкѳаза деша юкѳе е дош кхоачалуча оаза тІехѳа йиш хадаш хул. Йиш хадача мукѳача, оаза тІехѳа йиш хоадора хѳарак (ѳ) язде деза:

шиѳ, даѳал, тоѳал.

Мукѳеи мукѳазеи оазаш вІашагІкѳоастае езаш хилча, цига кѳоастора хѳаракаш (ѳ, ѳ) язду:

тулѳе, лохѳе, кагѳе.

Нагахѳа санна деша юкѳе мукѳаза оазаши г, к, хѳ кѳоастаеш хилча, цига кѳоастора кІаѳда хѳарак (ѳ) язде деза:

леларгѳа, кагѳе, зІокѳеттарг, Ахѳѳад.

Хябта кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига къоастора ч'оаг'а хъарак (ъ) язде деза:

Хьалгъяла, сомъеннай, котгъяьннай.

2. Упр. 77 Хьат'а язде. К'ал такилг хъакха йиш хоадора хъарака.

К'аьнка дуьцар

Тахан ч'оаг'а д'айха ди денад. Диъ шу даьннад «Колой» яха говрий завод йилла. Аьхки говраш йоаже а гурахъа ялаташ чуэца а г'ло ду оаха завода . Делкъийга даахлама а цига дуь оаха. Баьцадаарий дика фу д'ладийнад завода коа. Iай заводе хул тхо - сои тха классера бераши. Говрашта хий меладу, йол ехк, хан- аннахъа фуь бехк.

3. Дешаицара болх: *йиш хадача мукъача оаза т'ехъа йиш хадара хъарак ь язде деза.*

фуь – котамма фуь,

хан- аннахъа фуь бехк – говрашта луш дола ялат

IУ. Сало'а минот

Дехкий дайда даьхкар

- Ца1, шиь, кхоь.

Масса сахъат даьннад хъежар

- Диь, пхиь, ялх.

Цици доаг'а 'оталалаш

- Ца1, шиь, кхоь.

Сих а ца луш хьалг'1 овтталаш

- Диь, пхиь, ялх.

Д'ахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш д'аяхача уроках 'омадаьр кердадоаккх.

Деша юкье е дош кхоачалуча оаза т'ехъа йиш хадача мукъача оаза т'ехъа малаг'а хъарак язду? (деша юкье е дош кхоачалуча оаза т'ехъа йиш хадача мукъача оаза т'ехъа йиш хоадора хъарак (ъ) язду)

Мукъеи мукъазеи оазаш вѠашагѠкъоастае езаш хилча, цига малагѠа хъаракаш язду? (мукъеи мукъазеи оазаш вѠашагѠкъоастае езаш хилча, цига къоастора хъаракаш (ъ, ъ) язде деза)

Нагахъа санна деша юкъе мукъаза озаши г, к, хъ къоастаеш хилча, цига малагѠа хъарак (ъ) язде деза? (нагахъа санна деша юкъе мукъаза озаши г, к, хъ къоастаеш хилча, цига къоастора кѠаьда хъарак (ъ) язду)

Кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига малагѠа хъарак язде деза? (кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига къоастора чѠоагѠа хъарак (ъ) язду).

Упр. 78. Юдеша дешаш. Хъахаржа царна юкъера шишша вѠаши тара дола ялх дош. ДѠалзье, дага а лаьце, уж дешаш юкъе а кхувлаш, предложенеш.

Хъалъаха, хъалаха; лохъе, лохе; лакхъе, лакхе; хъалъийцар, хъалийцар; хъалъэца, хъаэца; хъалъяла, хъаяла; хъалъоллар, хъалъалар.

Маца язду йиш хоадора хъарак?

Маца белгалъю чѠоагѠача хъарако (ъ) оаз?

Упр. 79. Юдеша. ТѠера хъаязде. Йиш хоадора ъ долча дешашта кѠал така хъакха.

Бек-Хан Москве деша вагѠа диъ шу дар. Из цѠавоагѠа аьнна, Ахъме кхаъ баьккхар сога. Тха лоалахочун Іусмана бераш берий беша ух. Цар цига тайп-тайпара ловзараи ду, делкъийга хѠама дуъ.

3.Берашка шоай лоІамах болх байтар. Упр. 80. ХъатѠаязде, къоастора хъаракаш долча дешашта кѠал така а хъокхаш.

VI. ЦѠагѠа бе болх балар.

ОагѠ. 81. упр. 39. бокъо Юмае..

12-гІа урок

Тема: (ч1оаг1дар). Йиш хоадора а кьоастора а хьаракаш (ь,ъ)

Урока лоархІам: ДІаяхача урока тІа Іомадаьр шаьрдар. Эрсий меттацара хьаййца, вай меттаца леладеча дешашта юкье кьоастора хьаракаш эрсий меттаца язdech тайпара язde деза.

Урока никь

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархІамахе лаьца алар.

II. ЦІагІа бе бенна болх тахкар.

Упражнени 81. Іодеша. ТІера хьаязде дешаш. Теркалде цу юкьера кьоастора хьаракаш а уж язdeш йола моттигаш а.

Хьалаха, хьалъаха, хьалийцар, хьалъийцар, хьаэца, хьалъэца, хьаяла, хьалъяла, хьалъулар, хьалъоллар.

Малаг Іа оазаш кьоастае езаш хилча язду кьоастора хьаракаш?

МалагІча алапашта тІехьа язду кьоастора кІаьда хьарак(ь)?

ЦІена яздар минут

КхКх кхкхкх

III. Урока темаца болх бар

Эрсий меттацара хьаййца, вай меттаца леладеча дешашта юкье кьоастора хьаракаш эрсий меттаца язdech тайпара язde деза. *Масала: Ульянов, статья, съезд, объявлени.*

2. Упр. 85. ТІера хьаязде. КІал цхьа такилг хьакха кьоастора хьарака (ь)

«Кхоана вай беш цІенъергья аз», - аьлар Іашата. Кхоана хургйолча ерригача уроакшта кийчо яьчул тІехьагІа мара Іоюжаргьяц ше, яхаш яр Марем. «Укх шера чакхъялалца отметкаш дика а хургья са, пхеагІча классе новкъостащца дІачу а яргья со», - йоах ар Лидас.

86. Шоашкара дага а лаьце, кьоастора хьаракаш (ь, Ь) дола дешаш юкье а кхувлаш пхи-ялх пред'ложени язье.

IV. Салол минот

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш тӀехъашка даха.

Сих а ца луш, сабаре,

Клоаргга даккха, бераш, са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхьагилгал мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

ДӀахо хьехархочо хаттараш а увттадеш дӀаяхача уроках Ӏомадаьр кердадоаккх.

Деша юкье е дош кхоачалуча оаза тӀехъа йиш хадача мукъача оаза тӀехъа малагӀа хъарак язду? **(деша юкье е дош кхоачалуча оаза тӀехъа йиш хадача мукъача оаза тӀехъа йиш хоадора хъарак (ъ) язду)**

Мукъеи мукъазеи оазаш вӀашагӀкъоастае езаш хилча, цига малагӀа хъаракаш язду? **(мукъеи мукъазеи оазаш вӀашагӀкъоастае езаш хилча, цига къоастора хъаракаш (ъ, ь) язде деза)**

Нагахъа санна деша юкье мукъаза оазаши г, к, хь къоастаеш хилча, цига малагӀа хъарак (ъ) язде деза? **(нагахъа санна деша юкье мукъаза оазаши г, к, хь къоастаеш хилча, цига къоастора кӀаьда хъарак (ъ) язду)**

Кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига малагӀа хъарак язде деза? **(кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига къоастора чӀоагӀа хъарак (ъ) язду).**

Упр. 88. ТӀера хъаязде. КӀал такилг хъакха къоастора хъарака (ъ)

1. «Дийша а- яьнна, кастта цӀайоагӀаргъя Мадинат», - аьлар Яхьъяс. «Из цӀаеча, сайна городе ра хабараш дувцийта гӀоргъя со », - йоахар Сахара. 2. ПӀадоагӀача шера деша ховша ха йолаш тоьал дукха йишгаиш хургъя тха юрта, уж ерригаиш а деша ховшаргъя. 3. Хьехархочо Ӏомае аьнна стихаиш тховсара дагахъа Ӏомаергъя,

*хла̑та кхоана- класе дла а ешаргья аз. Тахан хьунагла вахача Бексолтас
тхона дика деса машина яхьаргья.*

VI. Цагла бе болх балар.

ОагI. 89. упр. 41. бокьо Юмае..

13-гІа урок

Тема: ДешдакІа

Урока лоарІам: Дешаш доакІоох латгалгах а цу доакІоох дешдоакІош оалалгах дувцар. Дешашца мукІа оазаш миссел дешдоакІош хулилга кердадаккхар.

Урока никІ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарІамахе лаІца алар.

II. ЦІагІа бе бенна болх тахкар.

Упражнени 91. Іодеша. ТІера хІаязде дешаш. ТІадамашта метел доагІаш дола кІоастора хІаракаш (ІІ) а увтгадеш.

Малаг Іа оазаш кІоастае езаш хилча язду кІоастора хІаракаш?

МалагІча алапашта тІехІа язду кІоастора кІаІда хІарак(І)?

Цена яздар минут

ХІХІхІхІ

III. Урока темаца болх бар

Дешаш доакІоох латт. Цу доакІоох дешдоакІош оал. Дешашца мукІа оазаш миссел дешдоакІош хул.

ДешдакІа яхача темах хІалха омадаІр кердадаккхар.

- Сенах латт дешаш? (Дешаш доакІоох латт.)

- Фу оал цу доакІоох? (Цу доакІоох дешдоакІош оал)

2. Упр. 93. Іоеша стихотворени. БелгалдаІа дешаш дешдоакІошта декІа.

Ди

Сигале – кхаІла,

Мухилг хІадар,

ЛаІтта – тІаІда,

Дохк цох дедар.

ДовкІех даІлла

ГаІнаш аІгар,

Дохк да кІаІда..

Хилгаш кІаІгар.

Сигале – си-га-ле, мухилг – му-хилг, тлаьда- тлаь-да, хилгаиш – хил-гаиш.

IV. Салола минот

Тоараш тоха, тоараш тоха,

Когаш шорттига тооха,

Голингаш то кулгаш тоха,

Цхъан меттиге го баккха, кхаста,

Ца1, шиь, кхоь,

Диь, пхиь, ялх.

Цхъацца деидакъя тла а тохаиш, тлера хъаязде укх к1ал доаладаь дешаиш.

Шко- школа, пар- парта, кьоа- кьоалам, каь – каьхат, боа- боабаиш, боам- боамби, бур- буртиг, дешар- дешархо, мангал- мангалхо, юртбоахам- юртбоахамаиш, иллиалар- иллиалархо.

Мишта ха йиш я дош масса даькъях латт?

Дешархошка шоай ло1амах болх байтар.

Упр. 95. То деша. Дешдоакьошта декъя а декъаш, тлера хъаязде.

Д1ахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш д1аяхача уроках томадаьр кердадоаккх.

Деша юкье е дош кхоачалуча оза т1ехъя йиш хадача мукъача оза т1ехъя малаг1а хъарак язду? **(деша юкье е дош кхоачалуча оза т1ехъя йиш хадача мукъача оза т1ехъя йиш хоадора хъарак (ь) язду)**

Мукъеи мукъазеи озааш в1ашаг1кьоаастае езаш хилча, цига малаг1а хъаракаш язду? **(мукъеи мукъазеи озааш в1ашаг1кьоаастае езаш хилча, цига кьоаастора хъаракаш (ь, ь) язде деза)**

Нагахъя санна деша юкье мукъаза озаши г, к, хь кьоаастаеш хилча, цига малаг1а хъарак (ь) язде деза? **(нагахъя санна деша юкье мукъаза озаши г, к, хь кьоаастаеш хилча, цига кьоаастора к1аьда хъарак (ь) язду)**

Кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига малагIа хъарак язде деза?
(кхыйола мукъаза оазаш къоастаеш хилча, цига къоастора чIоагIа хъарак (ъ)
язду).

VI. ЦагIа бе болх балар.

ОагI. 44 упр. 97. бокъо Iомае..

14-гІа урок

Тема: Деша овла. Цхьа овла бола дешаш.

Урока лоарҕам: ВІаший гаргарча дешай юкьарача даькьах – овла оалалгах дешархой дІакхетабар. Цун графический хьарак довзийтар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоарҕамахе лаьца алар.

Метта разминка: (хьехархочо хьалха а оалаш, дешархоша тІехьаоал)

Зизалг даьннад баь тІа,

Паддугаш дуне...

Из хьа дац, из са дац:

Из да массане!

II. ЦІагІа бе бенна болх тахкар.

Упр. 97. ТІера хьаязде, доагІача дешдоакьош а оттадеш.

ДІахо хьехархочо хаттараш а увтгадеш дІаяхача уроках Іомадаьр кердадоаккх.

Деша юкье е дош кхоачалуча оаза тІехьа йиш хадача мукьача оаза тІехьа малагІа хьарак язду? (деша юкье е дош кхоачалуча оаза тІехьа йиш хадача мукьача оаза тІехьа йиш хоадора хьарак (ь) язду)

Мукьеи мукьазеи оазаш вІашагІкьоастае езаш хилча, цига малагІа хьаракаш язду? (мукьеи мукьазеи оазаш вІашагІкьоастае езаш хилча, цига кьоастора хьаракаш (ь, ь) язде деза)

ЦІена яздар минут

ЧІчІчІ ЧІЧІ

ЧІоагІа

III. Урока темаца болх бар

ВІаший гаргарча дешай юкьарача даькьах овла оала. Цун графически хьарак да .

Дешовла яхача темах хьалха омадаьр кердадаккхар.

- Малаг1ча деша даькъах оал овла? (**В1аший гаргарча дешай юкъарача даькъах овла оала.**)

2. Упр. 98. Белгалбаккха овла.

Деш, дешархо, дешар; хьех, хьехам, хьехархо; лоам, лоамаро; хьу, хьунахо; марс, марсхо; юрт, юртхо; ловзар, ловзорг; оахам, оах, ахархо; пандар, пандарча.

Хьокхам: $\widehat{\text{деш}}$, $\widehat{\text{дешархо}}$, $\widehat{\text{дешар}}$.

IV. Сало1а минот

Аьрзи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткьамаш доаржадаь.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хьулаяь.

Аьрзи, д1аг1о, гаьнаяла,

Эшац ира м1араш хьа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баь т1а шо д1аг1о.

Нагахьа санна деша юкъе мукъаза озаши г, к, хь къоастаеш хилча, цига малаг1а хьарак (ь) язде деза? (**нагахьа санна деша юкъе мукъаза озаши г, к, хь къоастаеш хилча, цига къоастора к1аьда хьарак (ь) язду**)

Кхыйола мукъаза озаши къоастаеш хилча, цига малаг1а хьарак язде деза? (кхыйола мукъаза озаши къоастаеш хилча, цига къоастора ч1оаг1а хьарак (ь) язду).

Малаг1а озаши къоастае езаши хилча язду къоастора хьаракаш?

Малаг1ча алапашта т1ехьа язду къоастора к1аьда хьарак(ь)?

Мишта ха йиш я дош масса даькъах латт?

Дешархошка шоай ло1амах болх байтар.

VI. Цаг1а бе болх балар.

ОагI. 45 упр. 99. бокъо Јомае..

12-гІа урок

Тема: Деша чаккхе.

Урока лоархіам: Деша хувцалуча даькъах, цун графически хъараках кхетам балар. Хьалха дІаяхача хана деша чаккхех Іомадаьр кердадаккхар. □ .

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахей лоархіамахе лаьца алар.

Метта разминка: (хьехархочоа тіеххьа)

ЖІали даим цискал лет,

ГІажо котама зІок етт...

Хьо-м гІаж яц,

Хьо жІали дац,

Хьога, нанилг,

Латар тац!

II. ЦагІа бе бенна болх тахкар.

Упр. 99. Белгалдаьхача дешай овла графически кьоастабе.

Воккха хиннав Осман! Шу даьннад цун. Кьонахчун оамал каралоацаш воалл!

Баьца юкьера хьакьед баьцакомара бІарч.

Юххе цІийлуш латт чам хоза боа комарг..

МалагІча деша даькъах оал овла?

Нагахьа санна деша юкье мукьаза оазаши г, к, хь кьоастаеш хилча, цига малагІа хьарак (ь) язде деза? **(нагахьа санна деша юкье мукьаза оазаши г, к, хь кьоастаеш хилча, цига кьоастора кІаьда хьарак (ь) язду)**

Кхыйола мукьаза оазаш кьоастаеш хилча, цига малагІа хьарак язде деза? (кхыйола мукьаза оазаш кьоастаеш хилча, цига кьоастора чІоагІа хьарак (ь) язду).

МалагIа оазаш къоастае езаш хилча язду къоастора хъаракаш?

МалагIча алапашта тIехъа язду къоастора къаьда хъарак(ь)?

Мишта ха йиш я дош масса даькъах латт?

Цена яздар минут

ЦI ЦI цIцI

ЦIа

III. Урока темаца болх бар

Чаккхе деша хувцалу дакъа да. Цун графически хъарак

Чаккхех лаьца хъалха омадаьр кердадаккхар.

- МалагIча деша даькъах оал чаккхе? (деша хувцалуча даькъах чаккхе оал.)

2. Упр. 100. Iодеша. ТIера хъаязде.

Гуйран шийла мух баьлар. Михо удадеш дIхъа кхухъ тайп- тайпара гIа, баьцовгIаш, ги. Михо сигалара морхаш дIаи – хъаи лелхайора.

Белгалдаьча дешай овлеи чаккхеи къоастаде.

Гуйран *баьцовгIаш* *морхаш*

IV. СалоIа минут

(хъехархочоа тIехъа)

Дехкий дайда даькхар

- ЦаI, ший, кхоь.

Масса сахъат даьннад хъежар

— Диь, пхий, ялх.

Цици доагIа IотаIалаш

- ЦаI, ший, кхоь.

Сих а ца луш хъалгIовтталаш

— Диь, пхий, ялх.

МалагIа оазаш къоастае езаш хилча язду къоастора хъаракаш?

Малаг1ча алапашта т1ехъа язду къоастора къабда хъарак(ъ)?

Мишта ха йиш я дош масса дакъбах латт?

Д1ахо хъехархочо хаттараш а увтгадеш д1аяхача уроках 1омадаър кердадоаккх.

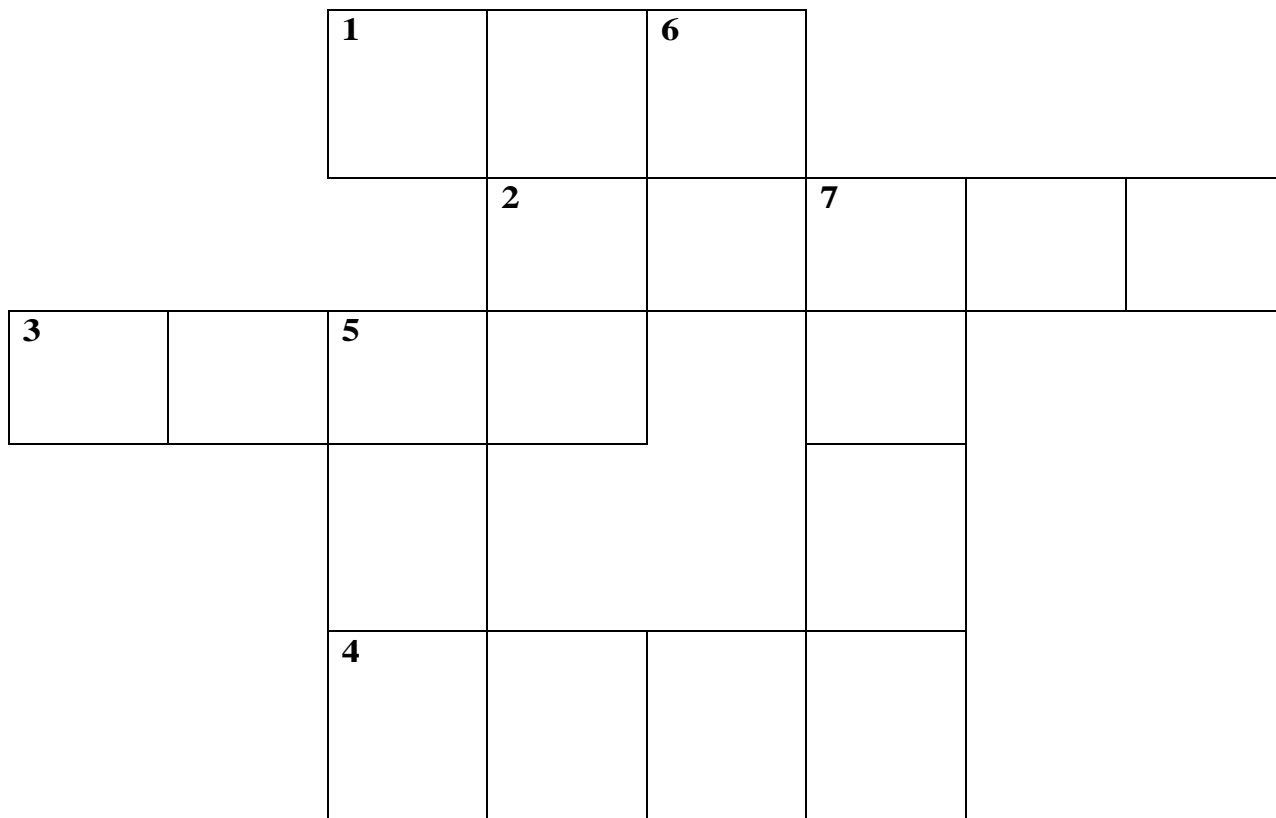
Деша юкъе е дош кхоачалуча оаза т1ехъа йиш хадача мукъача оаза т1ехъа малаг1а хъарак язду? (деша юкъе е дош кхоачалуча оаза т1ехъа йиш хадача мукъача оаза т1ехъа йиш хоадора хъарак (ъ) язду)

Мукъеи мукъазеи оазаш в1ашаг1къоастае езаш хилча, цига малаг1а хъаракаш язду? (мукъеи мукъазеи оазаш в1ашаг1къоастае езаш хилча, цига къоастора хъаракаш (ъ, ь) язде деза)

Малаг1ча деша дакъбах оал чаккхе?

Фу ду чаккхено?

Кроссворд кхоачашъяр.

ПхорагIа:

1. Гаьн тIара сом. 2. Коа тIара хъайба. 3. Къаьнара гIишло. 4. Говрий Iул.

УрагIа:

5. Дарба деш вар. 6. Коа тIара хъайбаш. 7. Гаьний тайпа.

VI. ЦIагIа бе болх балар.

ОагI. 46 упр. 101. бокъо Юмае..

13-гІа урок

Тема: Дешхълхе.

Урока лоархІам: КхоллагІча класе дешхълхенах бенна кхетам чІоагІбар, дешархошта ховр кхы а кІоаргдар. Дешархоша кердадоаккх дешхълхе деша овланна хълха латта деша дакъа долга а, цо керда дешаш хьаделга а.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

1. Метта разминка:

Ай малав из, велхаш вагІар?

Миска-миска велхаш вагІар?

Из ба моза, из ба моза,

БІ аргаш І аьржа дола моза,

Ткъамаш даьржа бола моза,

Хоза-хоза бола моза.

11. ЦІагІара болх тахкар.

111. Керда тема хьехар

Упр.101. Хатгараш а увтгадеш, хьатІаязде дешаш. Графически белгалъяккха чаккхе.

Лакха лоам, сиха хий, мерза Іаж, лакха цІа, дика книжка, аьшка кад.

МалагІча деша даькъах оал овла?

Чаккхе деша хувцалу дакъа да. Цун графически хьарак да.

Чаккхех лаьца хълха омадаьр кердааккхар.

- МалагІча деша даькъах оал чаккхе? (деша хувцалуча даькъах чаккхе оал.)

Цена яздар минут

КъКъКъкъкъкъ

дакъа

III. Урока темаца болх бар

Упр. 102. Белгалдаъхача дешай дешхълхенаш белгалгъяха графически..

Д1аваха- д1а-ваха, т1аг1ертар- т1а-г1ертар.

2. Упр. 103. 1одеша. Т1ера хъаязде. К1ал доаладаъ дешаш юкъе а долаш, кхолла предложенеш.

Нанас тха де дезар хълхадахар ч1оаг1а дика да. Ловзарга дика сакъийрда чудахар тхо. Атаг1а к1ал чкъарий лувца 1одахар бераш.

IV. Сало1а минот

Дехкий дайда даъхкар

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Масса сахъат даъннад хъежар

- Диъ, пхиъ, ялх.

Цици доаг1а 1ата1алаш

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Сих а ца луш хълг1овтталаш

- Диъ, пхиъ, ялх.

У. Керда тема ч1оаг1ър.

Дешхълхе деша дакъа хиларах а из дешашца цхъана язългах дешархой д1акхетабар: 1одеша, д1адеша, юхадеша.

Малаг1а деша дакъбах оал чаккхе? (Чаккхе деша хувцалу дакъа да. Цун графически хъарак да.)

Фу ду чаккхено?

- Малаг1ча деша дакъбах оал овла? (В1аший гаргарча дешай юкъарача дакъбах овла оала.)

Упр 104. Деша оттам белгалбоаккхаш, тахка ц1ердешаш.

Хьун, баьцала, басилгаи, баьцакомараш, липпаргаи, комараш, беркат, лаьттанца.

Мишта ха йиш я дош масса даькъах латт?

Длахо хьехархочо хаттараш а увтгадеш дIаяхача уроках Iомадаьр кердадоаккх.

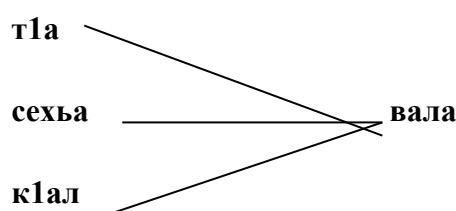
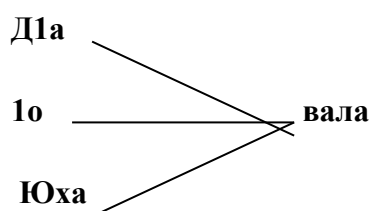
Деша юкье е дош кхоачалуча оза тIехьа йиш хадача мукьача оза тIехьа малагIа хьарак язду? (деша юкье е дош кхоачалуча оза тIехьа йиш хадача мукьача оза тIехьа йиш хоадора хьарак (ъ) язду)

Мукьей мукьазей озаш вIашагIкъоастае езаш хилча, цига малагIа хьаракаш язду? (мукьей мукьазей озаш вIашагIкъоастае езаш хилча, цига къоастора хьаракаш (ъ, ь) язде деза)

МалагIча деша даькъах оал чаккхе?

Фу ду чаккхено?

ДIаяздаьча дешай маIан хувцалулга бераша дикагIа кхетадергда, уж дешаш юкье а кхувлаш предложенеш увтгаейтача.

Дешархоша хьехархочун новкъосталца тохк уж преложенеш. Хьалох дешхьалхенеш. Дешхьалхенеш йола бокьо хьаювц.

Хьехархочо хаттараш увтгаду:

Фу де деза дешхьалхенеш хьалохаш? (Деша овла белгалбаккха беза).

VII. ЦагIа бе болх балар. Упражнени 104. оагI. 47-48.

Тема: Суффикс.

Урока лоарх1ам:

Кхоллаг1ча классе суффиксах бенна кхетам ч1оаг1бар, дешархошта ховр кхы а к1оаргдар. Дешархоша кердадоаккх суффикс деша овланна т1ехъа латта деша дакъа долга а, цо керда дешаш хъаделга а.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

Метта разминка:

1а боала хий тох

- Хъа боало зиза тох.

Гонахъ лаьтта

Хъаьндой цунна,

Мерза сомаш лургба хьона!

11. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр 104. Деша оттам белгалбоаккхаш, тахка ц1ердешаш.

Хьун, баьцала, басилгаи, баьцакомараш, липпаргаи, комараш, беркат, лаьттанца.

Мишта ха йиш я дош масса даькъах латт?

111. Керда тема хьехар

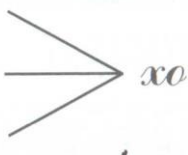
Овлав т1ехъа а латташ, деша керда ма1ан луча деша даькъах суффикс оал.

Цун графически хьарак да

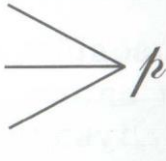
гали
тформи
жғали

дешар
хъехар
мангал

деша
ловза
даа

Упр.105. Белгалдаъхача дешай суффикс белгал а йоаккхаш, хъаязде.

*Лоа санна кІай, диткѣа, дІаъха, хъахъежаши латт из сога, юв Іетта баъккхача мо боа герга, зІамига, къаъга ши **бІаргилг**; лордилгаши санна урагІа дагІа лоаца ши лергилг долаши.*

МалагІча деша даъкъах оал суффикс? (Овла тІехъа а латташ, деша керда маІан луча деша даъкъах суффикс оал.)

Цун графически хъарак да.

Чаккхех лаъца хъалха омадаър кердааккхар.

- МалагІча деша даъкъах оал чаккхе? (деша хувцалуча даъкъах чаккхе оал.)

Цена яздар минут

ХъХъХъхъхъхъ

хъехам

III. Урока темаца болх бар

МалагІча деша даъкъах оал суффикс?

Фу ду суффиксо?

Упражнени 107. Дешхъалхе, овла, суффикс, чаккхе белгал йоахаш, хъаязде белгалдаъ дешаш.

1. Педача хоадича санна дагІа Бургац, **кортилг** мара хъабІарга ца гуш.

2. Кхийна нийсвенна кхо воша хиннав вахаиш. Цу кхаь веший кор-ниI доацаиш, е тIабодаиш никъ а боацаиш, цхъа цIалги, пхо йоацаиш йола цхъа кхизгилги, цхъа къаьна боргIилги мара, хIама хиннадац.

 Кортилг.....

IV. СалоIа минот

Цхъан минота гIовтта,

КIаьддалар дIадаккха,

Сих а ца луш, кIоарга

Шозза а кхозза а даккха са.

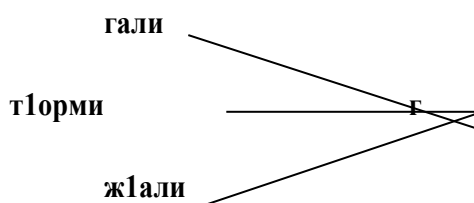
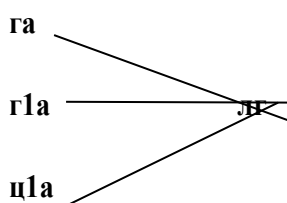
Кулгаш юкъа тIа отгаде,

Когаш шерагIа оттабе.

У. Керда тема чIоагIъяр.

МалагIча деша даькъах оал суффикс?

Фу ду суффиксо?

МалагIа деша даькъах оал чаккхе? (Чаккхе деша хувцалу дакъа да. Цун графически хьарак да.)

Фу ду чаккхено?

- МалагIча деша даькъах оал овла? (ВIаший гаргарча дешай юкъарча даькъах овла оала.)

VII. ЦагIа бе болх балар. Упражнени 106. оагI. 48-49

15-гІа урок

Тема: Изложени «Гуйран сурт »

Урока лоархіам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоалабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Текстаца болх бе а из шоашкара дІаязье а дешархой Іомабар. Йоазонцара болх шаърбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархіамахе лаьца алар.

II. ЦІагІа бе бенна болх тахкар.

III. Урока темаца болх бар

1. Хьехархочо текст Іоеш: саббаре, деррига дешаш кьоастадеш, эшача оаз социйташ.

Иштта мо цхьакха а еш хьехархочо текст.

Текст иййша яьлча, дувцара чулоацамах кьамаьл ду берашца.

- Гурахьа мишта хул Іалама сурт??

Оалхазараша фу ду?

МалагІат дус юхе?

Іай оалхазарашта фу новкъастал ду оаш?.

Оалхазараш фу пайда бу вайна?

IV. ДІахо из дувцар хьадувцийта мегаргда шин дешархочунга.

У. Массане цхьан хьехархочун кулгалца план оттаяр.

План

Гурахьа мишта хул Іалама сурт?

Оалхазараша фу ду?

МалагІаш дус юхе?

Іай оалхазарашта фу новкъастал ду оаш?.

Оалхазараш фу пайда бу вайна?

VI. Изложени язъяр.

Гуйран сурт

Йиза тоаенна ера дошо гуйра. Арара буц, гаьн тIара гIа, дIа мел дийна ялаташ IажагIденнад. Тха совхоз сихьенна хьийкха ялат чудерзадеш йоал.

ХьунагIа а араьа аьрки мо оалхазарий хоза ашараш хазац. Цхьадараши БIайхача мехка дIадахад, юхедисараши а дIадаха кийчлуш да. ЧIагаргаши а дIадаха даьннад. Алкхашкаши дIаухаши латт. Уж, дуккха вIашагI а кхийте, йолх. Селхан юрта йисте бIарчча Iул дар алкхашкий.

Моакха хьазилгаши кьайгаши дIайолхац. Цар вайца доакх Iа. Лоа диллача нах бахачаьа гуллу уж. Арахьа даахIама корадагIац царна. Хьазилгашта новкъостал де деза Iай. Оаха, гаьнах улг хьал а элле, даахIама тувс царна. БIаьсти бешамашта зе деш йола садоалла хIамилгаши юь цар.

VII. ЦIагIа бе болх балар.

Бокьонаш кердаяхар.

16-г1а урок

Тема: ДУВЦАРЕИ, ХАТТАРЕИ, АИДАРЕИ ПРЕДЛОЖЕНЕШ (кердадаккхар)

Урока лоарх1ам: Шоай маланга диллача предложенеш кхаь тайпара хулилгеи предложенех лаьца берашта ховшдари кердадаккхар, предложене д1айолаеш доккхача алапаца йолае езар а, предложене чакхйоалаш сецара хьарак дилла дезар а дувцар.

Урока никь

1. Урок д1айолаю ц1аг1а баь болх тахкарца.

Бокьонаш кердаяхар.

11. Дешархоша хьехархочун хаттарашта жоп лу, т1аккха шоаш дагалувц предложенеш.

Дикаг1а йола массехк предложени д1аязью классерча улга т1а а дешархой тетрадаш т1а а. Классерча улга т1а д1аязью укх тайпара предложенеш:

Фу 1омаду – хьог1 хьона ц1аг1а?

Наьна кулгааш! Фуд укх дунен т1а шуга дулургдоацаш а оаш ца деш а!

Уйла йир аз цу деша.

Предложенеш дешархоша 1оеш, т1аккха хьехархочо кулгал деш тохк, предложеной тайпаш кьоастаду. Хьехархочун хаттарий новкьосталца дешархоша хьалха 1омадаьр кердадоаккх:

Шоай маланга диллача предложенеш кхаь тайпара хул.

Хьалхара предложени - хаттара я, цо хоам бу. Хаттара предложенеша моллаг1а цхьа хаттар ду. Уж предложенеш чакхйоалача хаттара хьарак оттаду.

Шоллаг1ьяр предложени - айдара я. Айдара предложенеша хьаоал, моллаг1а бале цхьа дега хоам. Цу предложенешта т1ехьа айдара хьарак оттаду.

Кхоалаг1а дувцара предложени я. Дувцара предложенеш чакхйоалача т1адам оттабу.

111. Дешархошка шоашка дагалувцийт дувцареи, хаттареи, айдареи предложенеш. Царех дикаг1а йола кхоь-йиь д1аязью.

Тлакха дешархоша 108-гIа упражнени кхоачашъю. Iоеша хIара предложени, йоагIача беса оаз а тоаеш. Теркалде, хIара предложене тIа фу дувц а кхоачалуча малагIа хъарак латт а.

Дешархоша цу предложенешка хъежжа хаттараш отгаде деза. Упражнени язъяь яълча дешархошка дагалувцийта мегаргъя предложенеш: цхъаннега - хаттар, вокханга – дувцара, цхъаьганега – айдара.

Предложенеш чакхъювлача увтгаду хъаракаш дешархоша атта кхетаду, шаьрра хъаювц бокъонаш.

Бакъда, дешархой кхетам лакхлургбац, нагахъа санна материал Iомаеш деча къамаьлаи йоазоннеи юкъе бувзам ца хилча.

ХIара предложени еша а еш, из предложени хилар чIоагI а ду. Из дIайолаеш доккхача алапаца йолае езар а, предложене чакхйоалаш сецара хъарак дилла дезар а дувца деза. Хъехархочун хаатгара дешархоша кIоарга, нийса жоп дала деза.

Масала:

«Уйла йир аз цу деша.» - предложени я. хIана аьлча, цо йистеяьнна уйла хъаоал. «Уйла», яха дош доккхача алапаца язде деза, предложени йолалуш хъалхара дош доккхача алапаца яздеш хул, предложени чакхйоалаш тIадам оттабе беа.

IV. Сало1 а минот:

Цхъан минота гIовтта,

КIаьддалар дIадаккха,

Сих а ца луш, кIоаргга

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа тIа отгаде,

Когаш шерагIа оттабе.

V. Дахо дешархошта хъехархочо Iо а ешаш язъяйта мегаргъя кхоь-ийь предложени:

Сарахъа, тхоаш цIадоагIаш, хъунбIараш дера оаха. Ма лакхеи йоккхеи яр цига хина гаьнаш! Хиннадий шо аьрки хъунагIа?

Язьяьчул тӀехьагла, хьехархочо кулгалдеш предложснеш тохк дешархоша, цун хаттарашта жоп лу.

ТӀера хьаязье предложенеш укх аргӀагла:

1. Хатгара предложени:
2. Дувцара предложени:
3. Айдара предложени:

Предложеней малагла тайпаш довз шоана?

УӀ. Цагла бе болх балар.

Дешархашка цагла яйта 111 гла упражнени.

17-г1а урок

Тема: ДУВЦАРЕИ, ХАТТАРЕИ, АИДАРЕИ ПРЕДЛОЖЕНЕШ (ч1оаг1дар)

Урока лоарх1ам: Шоай маланга диллача предложенеш кхаь тайпара хулилгеи предложенех лаьца берашта ховшдари кердадаккхар, предложене д1айолаеш доккхача алапаца йолае езар а, предложене чакхйоалаш сецара хьарак дилла дезар а дувцар.

Урока никь

1. Урок д1айолаю ц1аг1а баь болх тахкарца.

111 г1а упражнени

11. Дешархоша хьехархочун хаттарашта жоп лу, т1аккха шоаш дагалувц предложенеш.

Шоай маланга диллача предложенеш масса тайпара хул? Предложенеш чакхьювлача малаг1а хьаракаш увтгаду?

Предложени малаг1а тайпаш довз шоана?

Хаттара предложени кхоачалуча малаг1а хьарак доаг1а?

Дувцара предложени кхоачалуча малаг1а хьарак доаг1а?

Айдара предложени кхоачалуча малаг1а хьарак доаг1а?

Упр.112. Укх к1алхарча предложенееш хаттара предложенеш е. Д1аязде уж.

Трактораш

Трактораша дика а чехка а оах лаьтта. Тха юртбоахамо ший лаьтта тракторашица аьхар. Цхьоалаг1ча бригадо геттара дика лелаю трактораш. Машинаша ч1оаг1а тоаду юртара боахамаш. Х1анз дуккхача наьха коашка техника я.

Хьокхам: Трактораша мишта оах лаьтта?

111. Дешархошка шоашка дагалувцийт дувцареи, хаттареи, айдареи предложенеш. Царех дикаг1а йола кхоь-йиь д1аязью.

IV. Сало1 а минот:

Цхъан минота г'овтта,

К'аьддалар д'адаккха,

Сих а ца луш, к'оаргга

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа т'а оттаде,

Когаш шераг'а оттабе.

V. Дахо дешархошка суртах лаьца предложенеш язъяйта мегаргья кхоъ-ийъ:

VI. Цаг'а бе болх балар.

Дешархашка цаг'а яйта 114 г'а упражнени.

ТАХКАРА БОЛХ

Урока лоархIам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоолабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язде а Iомабар. Хьалх дIаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

II. Диктанца болх бар.

Гуйра

Ший хозне а яхьаш ера дошо гуйра. Iалам бIарга хоадаллал хувцаденнад. Сомий бешамаш Iочусоттаяь латт Iажаш, кхораши, кхыбола сомаши. Баьццара дувхар дошонца хийцар гаьнашеи аренашеи. Бераш а, истий а, кьоаной а сихбенна доакъар Iалашдеш боахк. Кастга оттаргья шелал. Цудухьа хало ца кьовсаш, Iурра гIетте, шо-шоай балха моттиг дIалоац трактористашеи, комбайнерашеи, шофёрашеи. TIехь – TIехьагIа дукхагIа хьувз сигала догIах йиза морхаш. Шоай кхаш чуийца бала боахк совхоза болхлой.

TIадуллар:

1. Дешдоакъошта декъа хоадаллал, хувцаденнад, Iочусоттаяь, хьехархочоа, комбайнерашеи яха дешаш.

Диктанта юкье Iомаянза йолча орфограмма а, отгаде дезача сецара хьаракех а бераш дIакхетаде деза. Нийслу хала дешаш улга тIа дIаязду.

II четвърть

1-г1а урок

Тема: Предложене кертерей кертерзей маъженаш.

Урока лоарх1ам: Предложене кертерей кертерзей маъженаш берашта йовзийтар; царех ховш дар кердадаккхар; предложене юкъе кертерей кертерзей маъженаш хъалаха а белгалъяха а дешархой 1омабар; предложенех лаъца хъалха 1омадаър кердадаккхар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Сихаоаларг:

Къа хъийгад

- К1а хъийкъад! (массайттаза, т1ехъ-т1ехъ сих алуш)

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Шоай маланга диллача предложенеш масса тайпара хул? Предложенеш чакхъювлача малаг1а хъаракаш увтгаду?

Предложеной малаг1а тайпаш довз шоана?

Хаттара предложени кхоачалуча малаг1а хъарак доаг1а?

Дувцара предложени кхоачалуча малаг1а хъарак доаг1а?

Айдара предложени кхоачалуча малаг1а хъарак доаг1а?

Упр.116. 1одеша. Хъат1аязде. Белгалъе предложене кертера маъженаш, талг1ен така хъакха предложене кхыча маъженашта.

**Йиза гуйра хъазттай. Бабца зизаш докъаденнад. Габний к1отаргаш
ч1ормаяьннай. Морхаша сийрда малх къайлабаьккхаб. Гуйран шийла дог1а
лаьг1о делх. 1аьржа лаьтта ч1оаг1а т1оададаьд.**

111. Дешархошка шоашка дагалувцийт дувцарей, хаттарей, айдарей предложенеш. Царех дикаг1а йола кхоъ-йиь д1аязью.

IV. Сало1а минот

Цхъан минота гловта,
Клаьддалар дладаккха,
Сих а ца луш, клаоаргга,
Шозза а кхозза а даккха са.
Кулгаш юкъя тла оттаде,
Когаш шерarla оттабе.

V. Дахо дешархошка суртах лаьца предложенеш язъяйта мегаргья кхоъ-йиъ:

Упр. 118. Укх клал диллача суртах лаьца предложенеш язье, подлежащий сказуемии белгалдаккха.

***Ялат кхаьчад.** Юртбоахама болхлой кхаьча ялат чуэцаш бохк. Комбайнераш хьокх, шофёраш грузовой машинашца длакхоахь ялат токе. Ялатах етта машинаш длаух кхайтIара. Юртбоахама болхлош бу болх беркате а наха накъя боалаш а ба.*

VI. Урока тIа Iомадаър кердадаккхар:

Предложене малагIа кертера маьженаш йовз шоана? (подлежащий, карардари, сказуемии)

Сенах оал подлежащи? (предложене чу кертера дувцар хьахьокхача маьженах подлежащи оал.)

Сенах оал карардар? (предложене чу деш долчун Iоткъам шийна тIабода дош карардар да.)

Сенах оал сказуеми? (Скаезуеме белгалду предложене чу деш дар. Цо жоп лу фу ду? Фу хул? яхача хаттарашта.)

У. ЦIагIа бе болх балар.

Дешархашка цIагIа яйта 117- гIа упражнени.

2-г1а урок

Тема: Предложене кертерей кертерзей маъженаш. (ч1оаг1дар)

Урока лоарх1ам: Предложене кертерей кертерзей маъженаш берашта йовзийтар; царех ховш дар кердааккхар; предложене юкье кертерей кертерзей маъженаш хъалаха а белгалъяха а дешархой 1омабар; предложенех лаъца хъалха 1омадаър кердааккхар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Доска т1а д1аязъя предложенеш я:

Нанна йо1 еза. Йо1а нана еза.

- бераш хъаалал шоайла цхъаттара дар фуд укх предложеней? (**шаккъа предложене латт цхъатарача дешаех.**)

- башхало млаг1а я цар? (**дешаш д1аяздара арг1а**)

- дешай арг1а хийцача предложене малаан хувцалой? (**хувцалу**)

- фу хувцало цар? (**подлежаших карардар хул, карарчих подлежаши хул**)

Предложене малаг1а кертера маъженаш йовз шоана? (**подлежащи, карардари, сказуемии**)

Сенах оал подлежащи? (**предложене чу кертера дувцар хъахьокхача маъженах подлежащи оал.**)

Сенах оал карардар? (**предложене чу деш долчун 1откъам шийна т1абода дош карардар да.**)

Сенах оал сказуеми? (**Сказуеме белгалду предложене чу деш дар. Цо жоп лу фу ду? Фу хул? яхача хаттарашта.**)

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.117. 1одеша. Хъат1аязде. Подлежащена к1ал цхъа такеи, сказуемена – ши такеи хъакхе белгалдаха..

-*Масса предложене я укх упражненеца? (5)*

- *малаг1а теркам т1абахийта беа орфограмаш нийсьелар укх юкье?*

Д1айха ахка д1адахад. Йиза гуйра хьакхьачай.. Юртбоахама ялаташ
бокьонца кхьачад.. Кхьача ялаташ чуэцаш комбайнаш йоахк. Юртбоахама
аренаш оахаш йоахк трактораш.

IV. Сало1а минот

Цхьан минота г1овтта,

К1аьдцалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкьа т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

V. Дешархошка суртаца болх байтар.

- Фу гу шоана сурта т1а?

-Сендухьа даьд уж керда ц1енош?

-Малав уж ц1енош хьадайттар?

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Доска т1а текст я:

- Доаг1аш дола хьарак а оттадеш, д1аязье предложенеш.

**Наьна мотт Ма доккха ма1ан долаш ши дош да уж Укх лаьттан букьа т1а цхьаккха
ч1екилг йий уж дешаш ца хозаш Вай мехкал арахьа, дерригача дунен т1а боккхача
безамца оал уж ши дош: наьна мотт**

Д1ахо дешархошка упражнени кхоачашью.

Упр. 119. 1оеша предложенеш. Хаттарашта меттел подлежащени сказуемени уж
кхетадайташ дола дешаш т1атоха.

VII. Урока т1а 1омадаьр кердаккхар:

- Доска т1а текст я:

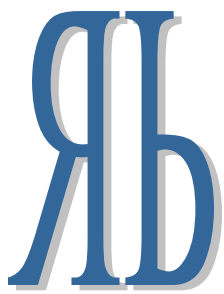
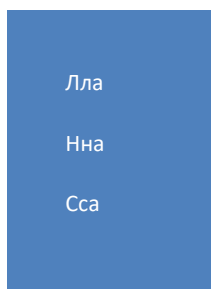
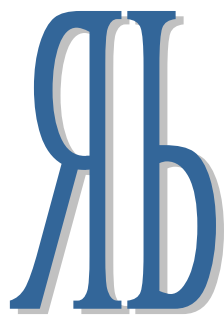
-к1ал такаш хьакха предложене кертерча маъженашта.

Лакхача лоамашта юкье улл Мужече. Лоамий босешка увг1аш, бердий йистоех детталуш дода бирса Эса. Дийнахья а бус а сацац цун увг1ар.

Б1ашераш да из иштта увг1а. Ага ханара денз лоаманхой баьннаб цун ашарга...

VIII. Дешашцара орфографически болх:

Дешаш х1акхоачашде:

IX. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархашка ц1аг1а яйта 122- г1а упражнени.

Тема: цхъантайпара маъженаш йола предложенеш.

Урока лоархIам: цхъантайпара маъженаш йолча предложенех кхетам балар; царех ховш дар кердадакхар; предложене юкъе цхъантайпарча маъженашта юкъе доагIаш дола хъарак отгаде Iомабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Предложене малагIа кертера маъженаш йовз шоана? (подлежащи, карардари, сказуемии)

Сенах оал подлежащи? (предложене чу кертера дувцар хъахъокхача маъженах подлежащи оал.)

Сенах оал карардар? (предложене чу деш долчун Iоткъам шийна тIабода дош карардар да.)

Сенах оал сказуеми? (Скаезуеме белгалду предложене чу деш дар. Цо жоп лу фу ду? Фу хул? яхача хаттарашта.)

111. ЦIагIара болх тахкар.

Упр.122. Iодеша. Хъаала белгалгъяьча предложенешта юкъера кертерей кертерзей маъженаш

Iуйран хъекхача лоаман кIаьдача миho меллашха теркайора лакха баьцаш.

Шоай тоаба а яь, лохача лоаман чхара тIера чукхувсалора гаьзарий бIийгаши.

IV. Керда тема хъехар

Доска тIа дIаязъя предложенеш я:

-Озаца гойта, предложене цхъантайпара маъженеш мишта еша еза.

Предложене кертерей кертерзей маъженаш, кIал така хъакхе, белгалгъяха.

ХъунагIара комараш, бIараш, хъамискаш гулйир бераша.

Тирк увгIаш, хъувзаш, чопаш беш, цицхаш кхувсаш доагIа.

Дешархоcho школе хьу книшкаш, тетрадаш, ручкаш, кьоаламаш.

V. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

— Ца1, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде - диъ, пхиъ, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

Дап, дап, дап.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Упр. 124. 1одеша. Озаца гойта, предложене цхъантайпара маъженаш мишта еша еза. Т1ера хъаязде, йоаг1ача запятой а отгаеш.

Упр. 125 дагахъа кхоачашъю.. 1одеша. Озаца гойта, предложене цхъантайпара маъженаш мишта еша еза.

VII. Урока т1а 1омадаър кердадакхар:

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений?

VIII. Дешашцара орфографически болх:

1одеша. Т1ера хъаязде, т1адамашта метел доаг1аш дола алап отгадеш, йоаг1ача запятой а отгаеш.

Ди дар д1айха сати..на мух боацаш сигала морх йоацаш. Тха совхоза беша баг1а 1а...аш хъачаш кхораш г1амг1аш боа...аш. Хи чу наьк деш лел боабашкаш г1а...аш. Оалхазараш кхоабача ферме я г1ажаш моска...аш кот....маш. Аз сайна ийцар книж...аш тетра...аш кьоаламаш.

IX. Цаг1а бе болх балар.

Дешархашка цаг1а яйта 129- г1а упражнени.

4-г1а урок

Тема: предложене цхъантайпарча маъженашта юкье а, е, и яха хоттаргаш.

Урока лоарх1ам: предложене цхъантайпарча маъженашта юкье а, е, и яха хоттаргаш яздара бокьо хъехар; царех ховш дар кердадаккхар; предложене юкье цхъантайпарча маъженашта юкье доаг1аш дола хъарак оттаде 1омабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений? (Цхъан дешаца бувзам а болаш, цхъан хаттара жоп а луш йолча предложене шин е массехк маъженах цхъантайпара маъженаш оал)

Предложене малаг1а кертера маъженаш йовз шоана? (подлежащи, карардари, казуемии)

Сенах оал подлежащи? (предложене чу кертера дувцар хъахъокхача маъженах подлежащи оал.)

Сенах оал карардар? (предложене чу деш долчун 1откъам шийна т1абода дош карардар да.)

Сенах оал казуеми? (Сказуеме белгалду предложене чу деш дар. Цо жоп лу фу ду? Фу хул? яхача хаттарашта.)

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.129. Т1ера хъаязде, йоаг1ача запятой а оттаеи, предложене цхъантайпарча маъженашта к1ал така а хъокхаи.

Ахьмена дукха безар сомаш: 1ажаш кхораш боалаш г1амг1аш. Ара дажаш доахкар жа гаъзарий доахан 1аьсий. Школанна хъакха ийцад ц1е сийна баьццара к1ай басараш. Бераша школе деш язду сурташ дехк. Дагарца херхаца ж1овнашца фаттанца болх бе 1омаду тхо хъехархочо. Вай Даьхено кьовсам лоаттабу дунен т1а парг1ато нийсхо машар хилийтара т1ом ца хилийтара.

(Ахьмена дукха безар сомаш: 1ажаш, кхораш, боалаш, г1амг1аш. Ара дажаш доахкар жа, гаъзарий, доахан, 1аьсий. Школанна хъакха ийцад ц1е, сийна, баьццара, к1ай, басараш.

Бераша школе деш, язду, сурташ дехк. Дагарца херхаца жловнашца фатганца болх бе
1омаду тхо хьехархочо. Вай Даьхено кьовсам лоаттабу дунен т1а парг1ато, нийсхо, машар
хилийтара, т1ом ца хилийтара.)

IV. Керда темаца болх бар.

Доска т1а д1аязья предложенеш я:

-Озаца гойта, предложене цхьантайпара маьженеш мишта еша еза.

Т1адамашта метел доаг1а хоттаргаш а отгадеш, хьат1аязде.

**Селхан Фона.. Орснакъ.... Баьхкабар тхацига. Тхо кхоккхе ... в1ашаг1.. кхийтта,
школе дахар. Цига массава ... в1ашаг1кхийтар, хьехархо хьалха ... волаш экскурсе
дахар. Хан – ханнахьа Зина .. Лиза .. хьожар цамогаш йолча даь-наьнага. «..со ...
Султан хургва ц1аг1а», - аьлар 1ийсас.**

(Селхан Фонаи Орснакъи баьхкабар тхацига. Тхо кхоккхе а в1ашаг1а кхийтта, школе
дахар. Цига массава а в1ашаг1кхийтар, хьехархо хьалха а волаш экскурсе дахар. Хан –
ханнахьа Зина а Лиза а хьожар цамогаш йолча даь-наьнага. «Е со е Султан хургва
ц1аг1а», - аьлар 1ийсас.)

V. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

— Ца1, шиь, кхоь.

Кулгаш дила, хьокхаде - диь, пхиь, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

Дап, дап, дап.

VI. Тема ч1оаг1ьеш болх бар.

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхьантайпара маьженаш? (а,е,и)

Упр. 132. Шоашкара дага а лаьце, д1аязье пхи-ялх предложении **а,е,и** яхача хоттаргашца
хоттаенна цхьантайпара маьженаш а йолаш. К1ал такилг хьакхе белгалдаха хоттаргаш.

Хъехам бар а, ловца баккхар а, харцахъа воале хъехам бар а да кертера дар. «Еннача пачахъа йо¹ахи, ворх¹ турпалхочохи бола фьалг». Е Махъмуд е Батыр г¹оргва укх шера лагере.

VII. Урока т¹а Iомадаър кердааккхар:

Малаг¹а хоттаргашца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Малаг¹а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений?

VIII. Дешашцара орфографически болх:

Iодеша. Т¹ера хъязде, т¹адамашта метел доаг¹аш дола хоттарг а отгадеш.

Бешара еррига сомий гаънаш к¹ай ... , ц¹е ..., Iажаг¹а .. зизаша хозъяь латт.

Хъасан .. Хъусен .. деша вахав. Ризван Руслан г¹оргва укх шера лагере.

Дика Iаж... кхор.. баг¹а тха коа.

IX. Цаг¹а бе болх балар.

Дешархошка цаг¹а яйта 134- г¹а упражнени.

5-г1а урок

Тема: хоттаргаш **а, е.**

Урока лоарх1ам: а, е яха хоттаргаш предложене цхъантайпарча маъженашта юкъе яздара бокъо хъехар; царех ховш дар кердадаккхар; предложене юкъе цхъантайпара маъженаш белгалгъяха 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Малаг1а хоттаргашца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (**а,е, и**)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений? (**Цхъан дешаца бувзам а болаш, цхъан хаттара жоп а луш йолча предложене шин е массек маъженах цхъантайпара маъженаш оал**)

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.134. Берий ловзарах лаъца дувцар оттаде. Берех ц1ераш тахк. Предложенеишта юкъе йоалае а,е,и яхача хоттаргашца хоттаенна йола предложене цхъантайпара маъженаш.

Хаъдена дукха дезар ловзоргаш: бургацах а, кхесторгах а, классиках а ловзар из.

Ара ловзаш бераш доахкар: Азай Мареми классикахи, Мохъмади Сулейми бургацахи. Е со е Тази югаргъя нанас шийца базарт1а.

1У. Керда темаца болх бар.

Доска т1а д1аязъя предложенеш я:

-Озаца гойта, предложене цхъантайпара маъженеш мишта еша еза.

Т1адамашта метел доаг1а хоттаргаш а оттадеш, хъат1аязде.

Топа пхоно къахетам бацар цхъанна сагах. Ше д1акхийттар ... чов йийя ... вийна д1аваоккхар. Къоаставацар ... воккха ва аьнна а .. з1амига ва аьнна.

(Топа пхоно къахетам бацар цхъанна сагах. Ше д1акхийттар е чов йийя е вийна д1аваоккхар. Къоаставацар е воккха ва аьнна а е з1амига ва аьнна.)

V. Сало1а минот

Цхъан минота г1овтта,

К1аьдалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъя т1а отгаде,

Когаш шераг1а оттабе.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Упр. 135. 1одеша. Хъат1аязде. Теркалъе хоттарг а яздара бокъо. К1ал така хъакха предложене цхъантайпарча маъженашта.

Мурад а Руслан а театре болх. Г1андаш т1а 1охайша баг1ар ма1а нах а кхалнах а. Ювсапа а Дауда а книшкаш ийцад. Аьхки каникулах бешамашка а сомий бешамашка а балхаш ду бераша. Практиках хъажк1ашта а коартолашта а г1улакхаш ду дешархоша. Деррига къамаш шоайла барт болаш а 1имерза а дах.

VII. Урока т1а 1омадаьр кердадаккхар:

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений?

VIII. Дешашцара орфографически болх:

1одеша. Т1ера хъаязде, т1адамашта метел доаг1аш дола хоттарг а отгадеш.

Са наьначе

Лакха к1оарга ... я хъа сигале,

Ц1ена .. хъе1а ... да хъа хиш.

Хьо даим хесторгья са илле.

Даим хьо хестош екаргья са йиш.

IX. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 138- г1а упражнени.

6-г1а урок

Тема: хоттарг е.

Урока лоарх1ам: Хоттарг е предложене цхъантайпарча маъженашта къаьста яздара бокъо хъехар; предложене юкъе цхъантайпара маъженаш белгалъяха 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Фийла лергаш,

Сийрда б1аргаш,

Эзди когаш

- Диткъадаргаш,

Г1етта т1аьск мо,

Сиха лел Дехаш миho:

Сабардел!

Фуй из, бераш?

(Д1ахъокх лийга сурт)

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Малаг1а хоттаргашца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е,и)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений? (Цхъан дешаца бувзам а болаш, цхъан хаттара жоп а луш йолча предложене шин е массек маъженах цхъантайпара маъженаш оал)

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.138. 1одеша. Оазаца гоита, предложене цхъантайпара маъженаш мишта еша еза.

Делхаш дог1а деце а, фо т1аьда а т1уна а да форда йисте. Т1оадал а й1овхал а дукха хиларах тайп – тайпарча баъцовг1аех хъалйизай уж. Цигача хъахул персикаш а лимонаш а.Цхъаццайолча моттигашка я апельсиний а мандариний а гаьнаш.

IV. Ціена яздара минот

Ц1 Ц1 ццц ц1ц1ц1

Ц1аьхха

V. Керда темаца болх бар.

Доска т1а д1аязъя предложенеш я:

-Хъаала, малаг1ча хоттаргаца в1ашаг1хоттаенна я предложене цхъантайпара маьженаш.

Е кье а е в1аьхий а вахацар 1усман. Е ц1е е сийна косинка хозахетар Марема. Яьсса яр аре. Е буц а е га а яг1ацар цигача. Тха школера е Рашид е Ризван вохийт лагере.

Цкъаза аьхки цхъатарра дог1а а делх, малх а хъеж.

VI. Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь - корта лаккха хьалгьайбе,

Диь, пхиь, ялх - д1а-хъа дерза, делале,

Ворх1, барх1, ийс шортта 1олохле,

Хьалнийслийя саббаре,

Клоариа даха, бераш, са.

Цхъан метте г1абаха лаккха,

Шортта 1оа хайше,

Д1а-хъа хъажа делале,

Болх д1абахъа кийчо е.

VII. Тема ч1оаг1ьеш болх бар.

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маьженаш? (а,е, и)

Мишта язду хоттарг е предложене цхъантайпарча маьженашца? (Хоттарг е къаьста язду предложене цхъантайпарча маьженашца)

Упр. 140. 1одеша. Хьат1аязде, к1ал така хъакха предложене цхъантайпарча маьженашта.

Е лакха е лоха воацаш юкьерча дег1ара саг ва Беслан. Болхлой машина хи юккье яйра, е дехъа а е сехъа а йоацаш. Ч1оаг1а дохк доаллар. Е юрт а е юрта бода никъ а хоалацар Рамзана. «Е говр хи т1а йига, е жа д1алахка», - аьлар Муслимага дас.

VIII. Урока т1а 1омадаър кердадаккхар:

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений?

Мишта язду хоттарг е предложене цхъантайпарча маъженашца? (Хоттарг е къабста язду предложене цхъантайпарча маъженашца)

IX. Дешашцара орфографически болх:

1одеша. Къовлоргаш хъа а елаш, хъат1аязде.

Бек-Хан

Каникулех (е) хъунаг1а (е) 1ам т1а водар Бек-Хан. Хъунаг1а (е) оакхарий (е) оалхазарий лараш зувра. 1ам т1а вахача чкъаърий доахар. Ше (е) чабакх (е) молж чкъаъра баъккхача, ч1оаг1а г1адводар из. 1алам дукха дезар Бек-Хана, лора а дора...

(Каникулех е хъунаг1а е 1ам т1а водар Бек-Хан. Хъунаг1а е оакхарий е оалхазарий лараш зувра. 1ам т1а вахача чкъаърий доахар. Ше е чабакх е модж чкъаъра баъккхача, ч1оаг1а г1адводар из. 1алам дукха дезар Бек-Хана, лора а дора...)

X. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 142- г1а упражнени.

7-г1а урок

Тема: хоттарг и.

Урока лоарх1ам: Хоттарг и предложене цхъантайпарча маъженашта цхъана яздара бокъо хъехар; предложене юкъе цхъантайпара маъженаш белгалгъяха 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

11. Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений?

Мишта язду хоттарг е предложене цхъантайпарча маъженашца? (Хоттарг е къабста язду предложене цхъантайпарча маъженашца)

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.142. 1одеша. Хъат1аязде къовлоргаиш хъа а елаиш, доаг1аиш дола хоттарг а оттадеи.

Воккха (...) з1амига (...) цхъа саг вац хъажк1аиш мишта кхею ца ховиш. Дийнахъа (...) бус (...) юхасоцяяъ ха ца йоаккхийтаиш болх байт шоай «болата говрага» Асланеи Асхъбеи. Магас хъалгъеча дукха я трактораиш (...) машинаш (...). Машинашца беиш бола болх атта (...) сиха (...) бу. Хъеархой (...) боккхаг1барий (...) юхъ еиш хила декхарийла ва х1ара дешархо.

IV.Ц1ена яздара минот

К1 к1 к1 к1к1к1

К1ай к1айча

V. Керда темаца болх бар.

Доска т1а д1аязъя предложенеш я:

-Хъаала цхъантайпара маъженаш йола предложенеш. Т1ера хъаязде, к1ал такилг хъакха хоттаргашта.

Цкъа венначара цар низашец говзалашец, юха сачу а дела, ше дийнваъ д1аоттаваъ саг волга ховиш вар Мухтар.Х1аьта къонах волча сага ше дунен т1а йоаккхача хана дицдала йиш йоацаш а дар лорашец медсестрашец даъ мах баъ варгвоаца г1улакхаш. Эггара ше к1алвисача деношка габнарча Россерча мехка шийна корабаьча вежараишцарец йижараишцарец безам дунен т1а ше йоаккхача хана беа

лелабергболаш вар Мухтар. Хлаьта а цун цленача дего тлаэцаш дацар къаьста а къаьста длавахар. Цхьа дац нанец юкьера дладаьлча, царел дукхагла безаш кхы нах бацар Мухтара: села доккха хетар цунна шийна даь глулакхашц вошалц.

Малагла хоттаргаши нийсалелар укх предложенешта юкье?

Мишта язду и яха хоттарг предложене цхьантайпарча маьженашца?

VI. Салола минот

Ца1, шиь, кхоь - корта лаккха хьалгайбе,

Диь, пхиь, ялх - дла-хьа дерза, делале,

Ворх 1, барх 1, ийс шортта 1 олохле,

Хьалнийслийя саббаре,

Клоарга даха, бераш, са.

Цхьан метте глабаха лаккха,

Шортта 1 о а хайше,

Дла-хьа хьажа делале,

Болх длабахьа кийчо е.

VII. Тема члоаггъеш болх бар.

Упр. 145. Йоеша ер стихотворени. Тера хьяязье, гладамашта метел доагла хоттарг а отгадеш.

Зизаш ... кхалнах...

Бераш... зизаш...

Цхьана хоза тов.

Ма эшалда вайна!

Кхалнах... бераш...

Безам... кхалнах...

Цхьана хоза тов.

Ма эшалба вайна!

(Зизаши кхалнахи

Бераши зизаши

Цхьана хоза тов.

Ма эшалда вайна!

Кхалнахи бераши

Безами кхалнахи

Цхьана хоза тов.

Ма эшалба вайна!)

VIII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 146- гла упражнени.

8-г1а урок

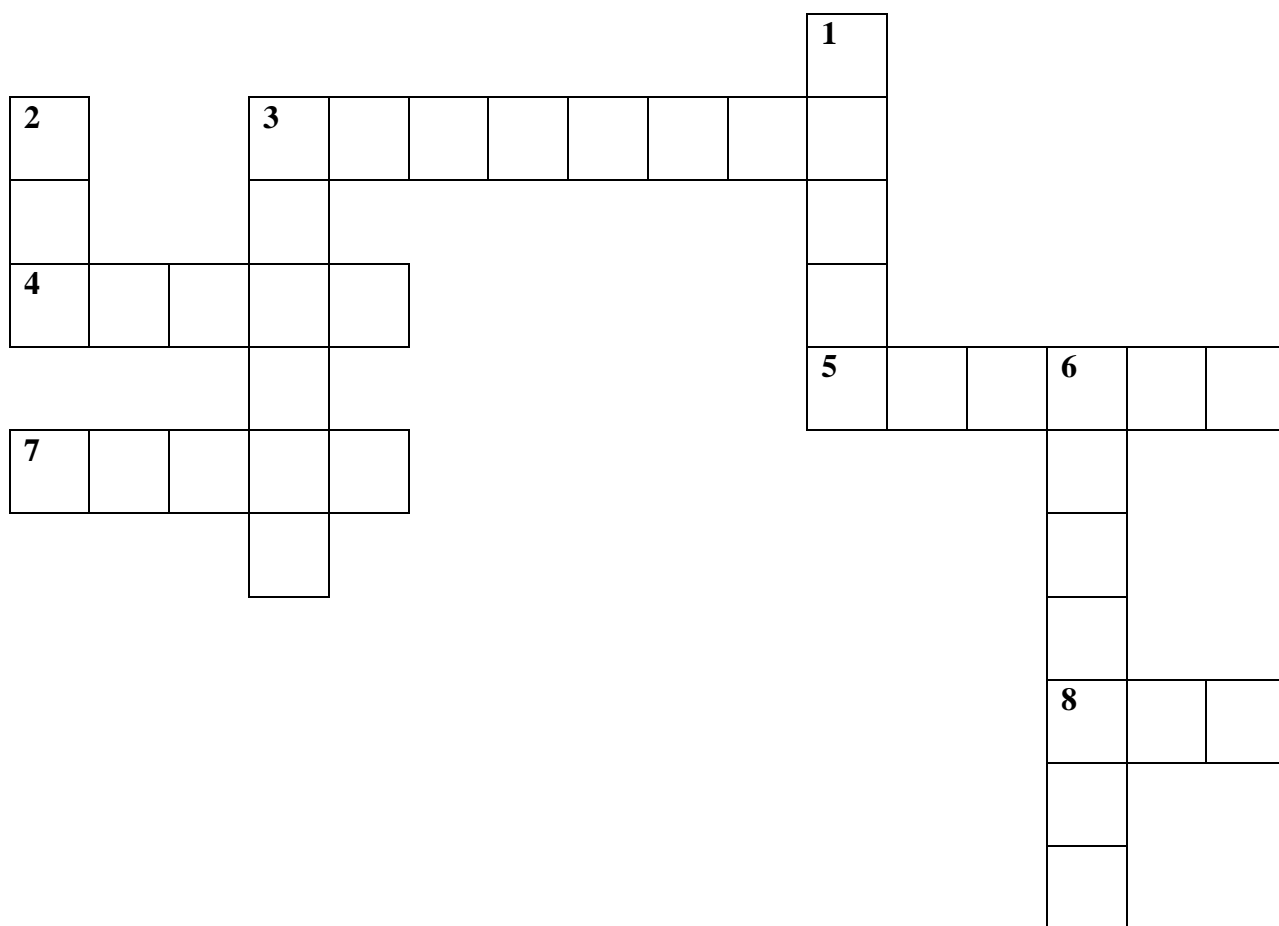
Тема: А, е, и яха хоттаргаш долча предложене цхъантайпарча маъженашта юкье сецара хъаракаш.

Урока лоарх1ам: А, е, и яха хоттаргаш долча предложене цхъантайпарча маъженашта юкье сецара хъаракаш довзийтар; къамаъла юкье цхъантайпар маъженаш йола предложенеш нийса кхувла 1омабар; предложене юкье цхъантайпара маъженаш белгалъяха 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1. Кроссворд

Пхораг1а:

4. Мекъа дийна х1ама. 4. Хъувкхам чуэца ха. 5. Боадо эккхаер. 7. Мар -8. Буц яьнна моттиг.

Ураг1:

1.К1аьнка ц1и. 2. 1олувза маъже. 3. Хъамча ловзорг. 6. Шу чакхдоала бутт.

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Малаг1а хоттаргашца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е,и)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений? (Цхъан дешаца бувзам а болаш, цхъан хаттара жоп а луш йолча предложене шин е массехк маъженах цхъантайпара маъженаш оал)

Мишта язду хоттарг е предложене цхъантайпарча маъженашца? (Хоттарг е къаьста язду предложене цхъантайпарча маъженашца)

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.146. Iодеша. Т1ера хъаязде, к1ал такилг хъакха хоттарга. Теркалде из дешащца мишта яздаьд.

Тха юрт

Тха юрт хозача моттиге улл. Дукха хъунашц аьлешц ишта гувнашц довкъошц да гонахъа. Каст – каста хъунаг1а вода со вотеца. Аьрки комарашиц хъунб1арашиц доах. Гурахъа хъамискашиц хъандаргашиц боах. Ц1аста мо ц1ийлу эстешц тоачошц. Уж даха а ух тхо. Тайп – тайпара габнаш яг1а тха хъунаг1а. Дукхаг1а пошц хъехи я.

III.Ц1ена яздара минот

Ч1Ч1Ч1 ч1ч1ч1

Ч1агарг

IV. Керда темаца болх бар.

1.Доска т1а д1аязъя предложенеш я хоттаргаш юкъяера къостая, бераш хоттаргаш шоай мотте Iооттаю:

-Хъаала, малаг1ча хоттаргаца в1ашаг1хоттаенна я предложене цхъантайпара маъженаш.

Маькх... к1одар... керда хохаш.... Кхехкаяь коартолаш... чай... оттадаьдар

Фатимас. Сентябрь ... октябрь ... ноябрь ... гуйран бетташ да. Цогал... ча...

борз... лом... - диъ цхъана чарахъе дахар. Соне... шийне... дневникаш ийцад Тимура.

Вай мехка цхъаккха ... дац сагал дезаг1а. Ахъамада да ... нана ... даь-нана ... дар.

Хъат1аязъе предложенеш, йоаг1ача запятой а оттаеш.

- малаг1ча доакъошта екъа йиш я предложенеш?

- малаг1ча хоттаргашта хъалха запятой яг1ац?

- малаг1ча хоттаргашта хъалха запятой йоаг1а?

2. Книшкаца болх бар.

Упр 147. *Юеша стихотворени, хьат1аязъе. К1ал така хьакха предложене цхъантайпарча маъженашта.*

- Юеша предложене цхъантайпара маъженаш.

Пешко а, новро а, 1аькъо а, яьво а, маьхо а, таьво а, 1атто а, котамо а

V. Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь - корта лаккха хьалъайбе,

Диь, пхиь, ялх - д1а-хьа дерза, делале,

Ворх 1, барх 1, ийс шортта 1 олохле,

Хьалнийслийя саббаре,

Клоарга даха, бераш, са.

Цхъан метте г1абаха лаккха,

Шортта 1 о а хайше,

Д1а-хьа хьажа делале,

Болх д1абахьа кийчо е.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Мишта язду хоттарг е предложене цхъантайпарча маъженашца? (Хоттарг е къаьста язду предложене цхъантайпарча маъженашца)

Упр. 149. Юдеша дувцар. Теркалъе хоттаргаш яздаря бокъо.

Хьалха аз хьога яздаьчул т1ехьаг1а тха дезалца а вахарца та хина цхьаккха хувцам бац. Хьога а, берашка а, сесагага а моаршал дайт Наташас. Тхо дерригаш а – сесаг а бераш а могаш да.

VII. Урока т1а Юмадаьр кердаккхар:

Малаг1а хоттаршца ювзалу предложене цхъантайпара маъженаш? (а,е, и)

Малаг1а белгалонаш я предложене цхъантайпарча маъжений?

Мишта язду хоттарг е предложене цхъантайпарча маъженашца? (Хоттарг е къаьста язду предложене цхъантайпарча маъженашца)

VIII. Дешашцара орфографически болх:

1 одеша. Дешаш хъаоаттадеш хъат1 аязде.

Т
Д
Ш

е

Дац
Зткъа
долг

л
м
1

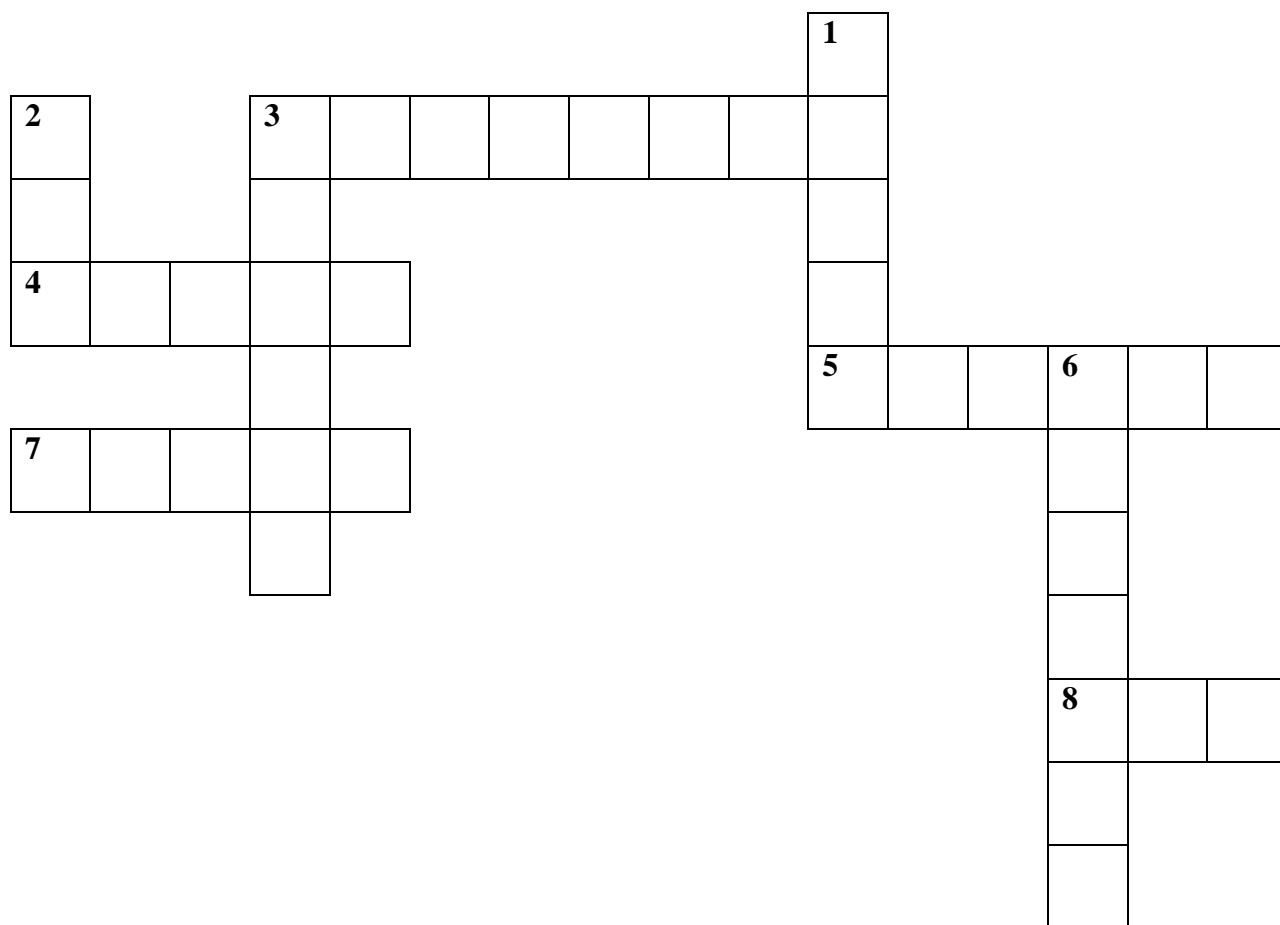
аъ

Тта
Кх
харг

IX. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 152- гла упражнени.

2. Кроссворд

Пхораг1а:

**5. Мекъа дийна х1ама. 4. Хъувкхам чуэца ха. 5. Боадо эккхаер. 7. Мар -8. Буц
яьнна моттиг.**

Ураг1:

1.К1аьнка ц1и. 2. 1олувза маъже. 3. Хъамча ловзорг. 6. Шу чакхдоала бутт.

9-г1а урок

ТАХКАРА БОЛХ

Гаргача хьисапах йола тексташ:

Иай оалхазараишта а шийла хул. Цудухья цхьадараш длайхача мехкашка дладахад. Хланз бларгагац члагаргаиш. Уж а дладахад. Укхаз а ладоохараш юхедисад. Уж меца да. Цудухья нах болча тлаглерт уж. Нах бахачахья йлайхагла хул, даа хлама а корадоегла. Олхазараш бешамаишта эшац да.

Т1адуллар:

1. Дешдоакьошта декъа *оалхазараишта, члагаргаиш* яха дешаш.
2. Кхоолаг1ча предложенерча подлежащена к1ал цхья така хьакха, сказуемена к1ал шиь, кертерзача маьжен - талг1ен хьисапе така хьакха.

Диктанта юкье Юмаянза йолча орфограммах а, отгаде дезача сецара хьаракех а бераш д1акхетаде деза. Нийслу хала дешаш улга т1а д1аязду.

9-г1а урок

Тема: Къамаъла доакъош. Кердадаккхар.

Урока лоарх1ам: къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никъ

II. Урока кийчо яр.

1. Ховли – довзалеш

Хъалха латт цун «х»

Эггара г1ехъа «з»

Я из герга, хоза,

Юаш – гетгара мерза (.....)

Моццаг1е чуйийрзай гуйре,

Лайца елхаш ух х1анз 1уйре.

Ларма дизза - коартол, хорсам

Баъццара йисай духхъал (.....)

- Малаг1а къамаъла доакъош да белгалдаъха дешаш?

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

- малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

- Кхы малаг1а къамаъла доакъош довз шоана?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.152. Iодеша. Т1ера хъязде, т1адамаишта метел доаг1а хоттаргаиш а йоаг1ача запятой а оттаеиш.

Боккхий ... кагий ... дукха нах бар Ваха ваь ди дезде в1ашаг1кхийтта. Ц1е .. сийна ... баъццара .. басараиш хъакхар тха школана. Ший доккхе... ца1 з1амиге... кхо ца1а да тха.доккхача шин цаг1а латт аьшка маьнгеш... истол... хоза г1андаиш... Цу цаг1а я дика шифонерка Доккха чухъежа кизга.. диван .. .

(Бокхий а кагий а дукха нах бар Ваха ваь ди дезде вlашагlкхийтта. Цле а сийна а баьцара а басараш хьакхар тха школана. Шигь доккхеи цаl зlамигеи кхо ца да тха. доккхача шин цагlа латт аьшка маьнгеиш истоли хоза гlандаши. Цу цагlа я дика шифонерка а доккха чухьежа кизга а диван а .)

Ш.Цlена яздара минот

ГlГlГlГlГlГlГl

Гlандаш

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 153. lодеша. Укх хаттарашта жоп луш дола белгалдаьха дешаш тlера хьяязде.

Мала? Фу? Бурилг, хьунбlар, кlи, цlог

Мишта? Хьан? Сен? Дошо, герга, боккха

Фу ду? Фу хул? кхувсалу, гlегт.

-Хьаала, малагlча кьамаьла доакьош да уж?

2. упр.154. lодеша. Багах хаттараш а отгадеш, хьалаха хьлхагlа цlердешаш, тlаккха белгалдешаш, хандешаш.

Шин – кхаь дийнахьа догlилгаиш дийлхачул тlехьагlа, йийкха енай lуйре.

Енай фу? lуйре,

lуйрено фу даьд? Енай,

Енай мишта? Йийкха.

Малагlа кьамаьла доакьош довз шоана?

2. Книшкаца болх бар.

- lоешийт бокьо.

- Упр 155. lоеша, тlера хьатlаязье. Белгалдаьха дешашка хаттараш увттаде. Лакхе белгалде, малагlа кьамаьла дакья да из дои.

Еррига аре кlайеннай. Хьун гаьнаиш лайво соттаяьй. Тайша ча ший кьорга чу

lойижай. Зовзача пхьагалаша шоай бос хийцаб.

Мишта кьоастаду оаи цlердои, белгалдои, хандои?

V. Салоlа минот

Аьрзи йоагlа сигала гlолла,

Шерра ткьамаш доаржадаь.

Котам ягlа ший кlоригаш

Ткьама кlал цох хьулаяь.

Аьрзи, д1аг1о, гаьнаяла,

Эшац ира м1араш хьа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баь т1а шо д1аг1о.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таьрахьашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

Упр. 156. 1одеша, т1ера хьаязде. Ц1ердешашта к1ал така хьакха.

*Лакхача хена т1а оалхазар даг1ар. Доккха 1аьржа циск дар цунна т1акхача г1ерташ.
Теба а тебаи, шорттига ураг1додар из. Оалхазара хацар шийна фу кхерам т1абоаг1а.
Тхона хьахозар оалхазара хоза декар. Са новкъоста шийна мамогга ч1оаг1а шок
техар. Ткъамаш а теха, оалхазар г1еттар. Циск царгаш ирьяьча дисар.*

VII. Урока т1а 1омадаьр кердадаккхар:

Малаг1а къамаьла доакъош довз шоана?

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таьрахьашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

VIII. Дешашцара орфографически болх:

1.1одеша. Дешаш хьаоатгадеш хьат1аязде.

шк

рзи

кха

ла

шкал

ли

2. Доска т1а дешаш да.

Дешархо, кьег, кадай, лакха, дезалхо, ловз, миста, г1айг1ане. Доттаг1а. хохкалу, майра, йиша, лоалахо, керда, сийна, тхьовс, велалу, хьеж.

Т1ера хьаязде дешаш укх арг1аг1а:

Ц1ердешаш:

Белгалдешаш:

Хандешаш:

(Ц1ердешаш: Дешархо, дезалхо, доттаг1а, йиша, лоалахо,

Белгалдешаш: кадай, лакха, миста, г1айг1ане, майра, керда, сийна,

Хандешаш: кьег, ловз, хохкалу, тхьовс, велалу, хьеж.)

IX. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 158- г1а упражнени.

10-г1а урок

Тема: Ц1ердош. Юкъара кхетам.

Урока лоарх1ам:ц1ердешах бола юкъара кхетам балар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1.улга т1а яздаъ ц1ердешаш да.

Воша, бургац, гамаж, дешархо, инкал, к1а, г1анд, дезалхо, 1аьхарг, такилг. Новкъост, цогал, москал, хъехархо, устаг1а, г1аж, хъач, хъонк, дог1а, гуйра, болхло, аьрзи, говр, сахъат, йиша, шура, пхъид, борз, 1аж.

Т1ера хъаязде ц1ердешаш **укх арг1аг1а: нах, хъайбаш, оалхазараш, оакхарий, баьцовг1аш, кхыйола х1амаш.**

(нах: Воша, дешархо, дезалхо, новкъост, хъехархо, болхло, йиша,

Хъайбаш: гамаж, инкал, 1аьхарг, устаг1а, говр,

Оалхазараш: москал, г1аж, аьрзи,

Оакхарий: борз, цогал,

баьцовг1аш: к1а, хъонк, 1аж

кхыйола х1амаш: бургац, сахъат, такилг, дог1а, гуйра, хъач, г1анд, шура, пхъид.)

- Малаг1а къамаъла доакъош да белгалдаъха дешаш?

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

- малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

- Кхы малаг1а къамаъла доакъош довз шоана?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.158. Iодеша. Т1ера хъаязде, белгалдаъхача дешашта эша хаттар оттаде.

Дека (Фу де?), хъамсара (мишита?), или (фу?), дунен (сен?), халкъаш (фу?), машар (фу?), вахар (фу?), ми1инг (фу?), т1ом (фу?), кхайкабе (фу де?)

Малаг1а къамаъла доакъош къостадар оаш?

III. Ціена яздара минот

КъКъКъ къкъкъ

къамаш

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 161. 1одеша. Доаг1а хатгараш а увтгадеш, хъалаха ц1ердешаш

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокъо.

- 2. упр. 162. 1одеша. Хъалаха ц1ердешаш.

Хъана да 1алама лорадар села лоарх1аме г1улакх?

Миштай шун 1аламцара юкъмоттиг?

Мишта лораду оаш из?

Сенах хайра шоана уж ц1ердешаш долга?

Малаг1а къамаъла доакъош довз шоана?

- хъаювца текст шоай дешашца.

V. Сало1а минот

Аързи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хъулаяъ.

Аързи, д1аг1о, гаънаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таърахъашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

Укх планага хъажже кхолла з1амига дувцар «1алам лорадар – Даьхе лораяр да».

План:

1. Вай -1алама даьй.

2. Мишта лораде деза 1алам?

3. 1алам лораделга – Даьхе лораелга да.

Мишта къоастаду оаш ц1ердош, белгалдош, хандош?

VII. Урока т1а 1омадаьр кердадаккхар:

Малаг1а къамаьла доакъош довз шоана?

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таьрахъашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

VIII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 163- г1а упражнени.

11-г1а урок

Тема: Ц1ердешай чаккхенаш хувцаялар.

Урока лоарх1ам: кхыча дешашцара бувзамага хьежжа ц1ердешай чаккхенаш хувцаяларах кхетам балар; къамаьла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаьл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1.упр. 165. 1одеша. «Даъхе» яхача ц1ердешага хаттараш увтгаде. Хьат1аяздеча хана т1адамашта меттел аьттехьарча б1оаг1илгацара эшаш дола дешаш язде.

Вай 1алаьмате йоккха я.	Даъхено
Сонна дукха еза шера аренаш.	Даъхенна
Воай низ, хьинар кходергдац вай	Даъхе
.... Йоакхо ю ший сийдолча къонгий, мехкарий.	Даъхен
Сай Аз бустаргболаш цхьаккха мохк бац.	Даъхенах
.... Лайца дукха стихотворенеш язъяьй поэташа.	Даъхенца
... сатувс доазал дехъа болх беча вай мехкахоша.	Даъхенал
Цхьаккха х1ама дац вай ... дезаг1а.	Даъхенга

(Вай Даъхе 1алаьмате йоккха я.

Сонна дукха еза Даъхен шера аренаш.

Воай низ, хьинар кходергдац вай Даъхенна.

Даъхено йоакхо ю ший сийдолча къонгий, мехкарий.

Сай Даъхенца аз бустаргболаш цхьаккха мохк бац.

Даъхенах лайца дукха стихотворенеш язъяьй поэташа.

Даъхенга сатувс доазал дехъа болх беча вай мехкахоша.

Цхьаккха х1ама дац вай Даъхенал дезаг1а.)

- Малаг1а къамаьла доакъош да белгалдаьха дешаш?

Дешархоша хьехархочун хаттарашта жоп лу:

- малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

- Кхы малаг1а къамаьла доакъош довз шоана?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.158. 1одеша. Т1ера хъаязде, белгалдаьхача дешашта эша хаттар оттаде.

Дека (Фу де?), хьамсара (мишта?), или (фу?), дунен (сен?), халкъаш (фу?), машар (фу?), вахар (фу?), милинг (фу?), тлом (фу?), кхайкабе (фу де?)

Малаг1а къамаъла доакъош къостадар оаш?

III. Ц1ена яздар минот

КхКхКх кхкхкх

йоккха

IV. Керда темаца болх бар.

- упр.166. 1одеша. Ц1ердешаш д1аязде укх арг1аг1а:

Ма1ача наъха класс:

Кхалнаъха класс:

Кхьгча х1амай класс:

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокъо.

Малаг1а къамаъла доакъош довз шоана?

V. Сало1а минот

Аързи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хьулаяъ.

Аързи, д1аг1о, гаънаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таърахъашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

Мишта кѡастаду оаш цIердош, белгалдош, хандош?

VII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 167- гла упражнени.

Урок 12

Сочинени

Урока лоархІам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоалабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Хьалх дІаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархІамахе лаьца алар.

II. Сочиненицара болх.

«НОВКЪОСТАЛ»

белгалдешашта. кІал--талгІен хьисапе така, хандешашта кІал -ши така, дештІехъенашта кІал - зІамига ши така.

ДикагІа дувцар яздаьча 2-3 дешархочунга Іудешийт цар яздаь дувцараш.

111. ЦІагІа бе болх лу

Тха беша дукха кьон.а сомий габнаш ягІа. Из предложени кьоастае предложени маьженашцеи, кьамаьла доакьошцеи.

Масанега уйла яйта хатгараш:

Сенах оал деша овла? Масалаш.

Сенах оал деша чаккхе? Масалаш.

Сенах оал дешхьалхе? Маса.лаш.

Сенах оал суффикс? Масалаш.

МалагІа кьамаьла доакьош довз шоана?

Мишта язью дештІехъенаш дешашца?

Мишта язду дацардешаш хандешашца?

Сочинени язъяр.

Урок 13

Глалаташцара болх

Урока лоархIам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоалабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язде а Iомабар. Хьалх дIаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

1. Урок дIайолаю дешархоша хьалха яхача урока язъяча сочинени кьоастаярца. Хьехархочо дешархой орфографически глалаташ теркал даь ца Iеш, предложениш увттаярах а, дешаех пайда эцарах а дола кхоачамбоацараш белгалдоах.

У.лга тIа язью предложени.

Аьрки еррига аре иллеица кхайкаю бераша.

Из предложени кьоастаю цкъа предложене маьженашца, т Iаккха къамаьл доакьошца.

11. Кердача урока чулоацамах кхетам ба.лар.

КоаллагIча классе дешархошта цIердешах юхьанцара кхетам беннаб. ЙиьлагIча классе из кхетам шербе а кIоаргбе а беа.

Хьехархочо дешархошка дагалоацийт, сенах оал цIердош. (.хIамаш хьа а хьокхаш, мала? фу? я.хача хаттарашта жоп луш до.ла дешаш).

Укх уроках декхар да маIанга хьежжа цIердешай тайптайпара группаш кьоастае.

- Предметни сурташка а хьожаш, дешархоша хьаоал цу тIара хIамай цIераш. цу дешашта хаттараш увттаду.

Дешархоша хьа а оалаш дIаязду дешаш, шо-шоай группах декъа а декъаш. Масала: нах, хьайбаш, хьаьсий, оалхазараш. Сурташ тIа долчарел совгIа хIара дешай группа чудоагIа кхы а масехк дош дага а .лаьце, дIаязду дешархоша.

Масала: нах. (дешархо, лор, лоамаро, чарахь, космонавт).

Дешархошта ха деза нах кьоастабе йиш йолга, гаргалол белIальякхарца, уж баха моттиг, наьха говзалаш белгалъяхарца и кх. дI.

Масала: йиша, да, нана, воша, воI, йоI; лор, чарахь доярка, хьехархо, летчик, инженер; лоамаро, наьсархо, мангалхо, оасархо, хьаьрхо и. кх. дI.

111. Улга гла язду дешаш:

Лоа, доҒа, йис, мух, шелал, йоачан, й1овхал, морхаш, и. кх. д1. .

Дешархошка хоатт, юкъярча цхъан дешаца мишта ц1и йоаккхаргъя оаш цу дешай группах?

14 урок

Сочинени - «БОКЪОНЦА БОЛА ТУРПАЛАШ.

БОКЪОНЦА БОЛА ТУРПАЛАШ.

Бай лаьтта х/алакдеи вар моастаг/. Моастаг/чох латаи бар беррига советски нах.

Минаи т/а а йолаи моастаг/чун, грузовикаи латтар хьуна йисте. Машинаи зуйи вар ши к/аьнк.

Сиха партизанашика хоам бе лаьрх/ ар цар.

Бийса т/а ера партизанаи болча хьунаг/а баха уж арабаьлча.

Сатийна яр. Чакхийоалаи яцар йоккха хьу. Баьдеча бус хала дар никъ хьалаха.

Гучалийлхар сигалара седкьий. Бетто а дика сердало лора.

Берашта корадир наькъа такилг. Удаи бахар уж партизаний лагере. Боккха .мах болаи дар цар хьош хинна къамаьл.

«Бийса юкъекхаьчар майра бераи партизанаи болча ... »

Дешархой кхетамца сочинени текст классерча улга т1а д1аязъь хилча бакъахья я.

Е езаш йолла кийчо яьчул т1ехьяг1а из текст д1акъовл. Дешархой сочинени язъе болалу.

Текст а йийша, цун чулоацам берашта байзачул т1ехьяг1а, цар, хьехархочо новкъостал а деш, план отгаю.

ХИЛА ТАРЛУШ ЙОЛА ПЛАН:

- 1. Моастаг1чунца наха къовсам лоаттабар.**
- 2. Малаг1а мухь т1аболаш яр машинаш?**
- 3. Фу дагадехар берашта? ."**
- 4. Сенна бахар уж партизанаи болча?**

Гуйра

Ший хозне а яхъаш ера дошо гуйра. 1алам б1арга хоадаллал хувцаденнад. Сомий бешамаш 1очусоттаяь латт 1ажаш, кхораш, кхыбола сомаш. Баьццара дувхар дошонца хийцар гаьнашеи аренашеи. Бераш а, истий а, кьоаной а сихбенна доакъар 1алашдеш боахк. Кастга оттаргья шелал. Цудухъа хало ца кьовсаш, 1урра г1етте, шо-шоай балха моттиг д1алоац трактористашеи, комбайнерашеи, шофёрашеи. Т1ехъ – т1ехъаг1а дукхаг1а хьувз сигала дог1ах йиза морхаш. Шоай кхаш чуийца бала боахк совхоза болхлой.

Т1адуллар:

1. Дешдоакъошта декъа хоадаллал, хувцаденнад, 1очусоттаяь, хьехархочоа, комбайнерашеи яха дешаш.

Диктанта юкье 1омаянза йолча орфограммах а, оттаде дезача сецара хьаракех а бераш д1акхетаде деза. Нийслу хала дешаш улга т1а д1аязду.

Тема: Ц1ердешай таърахъашца хувцадалар..

Урока лоарх1ам: Ц1ердешай таърахъашца хувцадаларах бола кхетам къоргбар, къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

- Малаг1а къамаъла доакъош да белгалдаъха дешаш?

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

- малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

- Кхы малаг1а къамаъла доакъош довз шоана?

Малаг1ча ц1ердешаех оал доалара, малаг1чарех юкъара ц1ердешаш?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

ДДД ддд

дешаш

III.Керда темаца болх бар.

1. Классерча улга т1а хъалхе д1аязъя предложенеш:

Султан дика дешархо ва. Дешархош дика деш. Тха ц1а юрт йисте даг1а. Дукха керда ц1енош хъалду вай республике.

Дешархошка предложенеш ешийт, теркалдайт аьрдехъарчеи аьттехъарчеи предложенешка белгалдаъха ц1ердешаш. Фу баишало я цу дешашта юкъе?

Къоастаду цхъолен таърахъе долча ц1ердешо цхъа х1ама белгалделга, дукхлен таърахъе долча ц1ердешо шиъ е кхы дукхаг1а х1ама белгалделга.

2. Улга т1а язду аьрда оаг1орахъа цхъолен таърахъе латта ц1ердешаш. Дешархоша д1аязду царна юххе дукхален таърахъе латта ц1ердешаш.

Б1арг – б1аргаш	лоалахо – лоалахой
циск -	дезалхо-
лампа -	хъехархо-
эскар -	хъахо -
мOTT -	ялат -

Малаг1а башхало я царна юкъе? (Уж в1аши къоастаду дукхален таърахъа чаккхенаша)

Хъа а лахе, к1ал така хъакх дукхален таърахъа чаккхенашта.

Иштта кьоастаду, ц1ердешай дукхален таьрахъа чаккхенаш –ш, -аш, -й йолга.

3. . Книшкаца болх бар.

- Йешийт бокъо.

-упр. 172. 1одеша. Теркалде белгалдаьха дешаш. В1аши диста уж.

V. Сало1а минот

Цхъан минота г1овтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Мишта хул ц1ердешай таьрахъашца хувцадалар?

Мишта кьоастаду оаи ц1ердои, белгалдои, хандои?

VII. Урока т1а 1омадаьр кердаккхар:

Малаг1а къамаьла доакъош довз шоана?

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таьрахъашца хувцадалар?

VIII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 173- г1а упражнени.

Урок 16

Тема: Ц1ердешай дукхален таьрахь.

Урока лоарх1ам: Ц1ердешай таьрахьашца хувцадаларах бола кхетам кьоргбар, кьамаьла доакьош яхача темах ховр кьоргдар, кердадаккхар; кьамаьл доакьош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никь

1.Урока кийчо яр.

Мишта хул ц1ердешай таьрахьашца хувцадалар?

Малаг1а кьамаьла доакьош довз шоана?

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

ЖЖЖЖ жжжж

йижарий

IV.Керда темаца болх бар.

1. Улга т1а предложении д1а а язйий, кьоастаю цкба предложене маьженаш, т1аккха кьамаьла доакьош.

1аьржача морхаша сийрда малх кьайлабаьккхар.

2. Хьехархочо д1аоал цхьоален таьрахье латта ц1ердешаш. Дешархоша уж д1аязду, царна юххе уж ц1ердешаш дукхален таьрахье язду:

Йи1иг -.....

1аса -.....

кулг -

чкьаьра -

седкьа -

холл -

моттиг -

мангалхо -

бийса -

б1ар -

черсе -.....

дешархо -.....

3.упр.176.

Алал, х1ана тиллай цу дувцарах «Харцой нийсхой» аьнна ц1и? Мишта хиннай яха кьиза зама?

V. Сало1а минот

Цхьан минота г1овтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъя т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

Упр. 177. 1оеша. Т1ера хъязде цхьоален таьрахье дола ц1ердешаш. Белгалдаьха дешаш деша оттама доакьошта декъя.

Мишта хул ц1ердешай таьрахьяшца хувцадалар?

VII. Урока т1а 1омадаьр кердадаккхар:

Учебника т1а довзийта деннад 1откъам яха дош. Из дош юкье а долаш предложенеш дагалувцийт, царех дикаг1яр д1аязью. Къоастаду, из малаг1а къамаьла дакъа да, дешархошка шоай словарикашка д1яздайт.

VIII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 178- г1а упражнени.

17-г1а урок

Тема: Ц1ердешай табрахъаши классашци хувцадалар.

Урока лоарх1ам: ц1ердешай табрахъаши классашци хувцадалар яхача темах кхетам балар; къамаьла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаьл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсаде 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1.улга т1а яздаь ц1ердешаш да.

Лоаманхо, декхар, корсамаш, метгаш, дезалхо, г1ишлош, халкъаш, токхор, мангал, фордаш, беш, хъайбаш.

Т1ера хъаязде ц1ердешаш **укх арг1аг1а:**

Цхьолен табрахъ:

Дукхален табрахъ:

(Цхьолен табрахъ: лоаманхо, декхар, дезалхо, токхор, мангал, беш.

Дукхален табрахъ: Корсамаш, метгаш, г1ишлош, халкъаш, фордаш, хъайбаш..)

- мишта хувцалу ц1ердешеш?

табрахъ	ма1ача наьха класс	кхалнаьха класс	кхыча х1амай класс
цхьоален	<i>воша ва, к1аьнк ва,</i>	<i>йиша я, йишг я</i>	<i>кхор ба, ког ба, говр я, кор да</i>
дукхален	<i>вежарий ба, к1аьнкаш ба</i>	<i>йижарий ба, йишгаш я</i>	<i>кхораш ба, когаш ба, говраш я, кораш да</i>

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

- мишта хувцалу ц1ердешаш?

- мишта хувцалу ц1ердешай чакхенаш?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.163. 1одеша. Т1адамашта метел эшаиш дола алапаш оттаде. Хъаязде хъалхаг1а мала? Яхача хаттара жоп лу дешаиш, т1аккха фу? Яхача хаттара жоп лураиш.

Б...карг, кх...ра, хь...хархо, с...лалад, д..шархо, к..там, кх...рам, д...залхо, к1...риг, м...къал, к...ма т..кхор,, р...ма.

(Мала?: хьехархо, , дешархо, дезалхо,

Фу? : бекарг, селалад, токхор, котам, кхерам, к1ориг, мекъал, кхора,рама.)

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

III. Ц1ена яздара минот

КхКхКх кхкхкх

кхерам

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 165. 1одеша. «Даъхе» яхача ц1ердешага хаттараш увттаде. Хьат1аяздеча хана т1адамашта метел аьттехьарча б1оаг1илгацара эшаш дола дешаш язде.

Вай 1алаьмате йоккха я.	Даъхено
Сонна дукха еза шера аренаш.	Даъхенна
Воай низ, хьинар кходергдац вай	Даъхе
.... Йоакхо ю ший сийдолча къонгий, мехкарий.	Даъхен
Сай Аз бустаргболаш цхьаккха мохк бац.	Даъхенах
.... Лабца дукха стихотворенеш язъяьй поэташа.	Даъхенца
... сатувс доазал дехъа болх беча вай мехкахоша.	Даъхенал
Цхьаккха х1ама дац вай ... дезаг1а.	Даъхенга

(Вай Даъхе 1алаьмате йоккха я.

Сонна дукха еза Даъхен шера аренаш.

Воай низ, хьинар кходергдац вай Даъхенна.

Даъхено йоакхо ю ший сийдолча къонгий, мехкарий.

Сай Даъхенца аз бустаргболаш цхьаккха мохк бац.

Даъхенах лабца дукха стихотворенеш язъяьй поэташа.

Даъхенга сатувс доазал дехъа болх беча вай мехкахоша.

Цхьаккха х1ама дац вай Даъхенал дезаг1а.)

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокъо.

Мишта хувцалу ц1ердешай чаккхенаш?

- упр.166. 1одеша. Ц1ердешаш д1аязде укх арг1аг1а:

Малача наъха класс:

Кхалнаъха класс:

Кхыгча х1амай класс:

V. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диъ, пхиъ, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

— Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

VI. Урока т1а 1омадаър кердадаккхар.

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таърахъашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

Мишта хувцалу ц1ердешеш?

VII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 167- гла упражнени.

18-г1а урок

Тема: Ц1ердешай таърахъащци классашци хувцадалар.

Урока лоарх1ам: ц1ердешай таърахъащци классашци хувцадалар яхача темах кхетам балар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсаде 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1. Улга т1а яздаъ ц1ердешаш да.

Лоаманхо, декхар, корсамаш, метташ, дезалхо, г1ишлош, халкъаш, токхор, мангал, фордаш, беш, хъайбаш.

Т1ера хъязде ц1ердешаш укх арг1аг1а:

Цхьолен таърахъ:

Дукхален таърахъ:

(Цхьолен таърахъ: лоаманхо, декхар, дезалхо, токхор, мангал, беш.

Дукхален таърахъ: Корсамаш, метташ, г1ишлош, халкъаш, фордаш, хъайбаш..)

- мишта хувцалу ц1ердешеш?

таърахъ	ма1ача наъха класс	кхалнаъха класс	кхыча х1амай класс
цхьоален	<i>воша ва, к1аънк ва,</i>	<i>йиша я, йишг я</i>	<i>кхор ба, ког ба, говр я, кор да</i>
дукхален	<i>вежарий ба, к1аънкаш ба</i>	<i>йижарий ба, йишгаш я</i>	<i>кхораш ба, когаш ба, говраш я, кораш да</i>

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

- мишта хувцалу ц1ердешаш?

- мишта хувцалу ц1ердешай чакхенаш?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.163. 1одеша. Т1адамашта метел эшааш дола алапаш оттаде. Хъязде хъалхаг1а мала? Яхача хаттара жоп лу дешаш, т1аккха фу? Яхача хаттара жоп лураш.

Б...карг, кх...ра, хь...хархо, с...лалад, д..шархо, к..там, кх...рам, д...залхо, к1...риг, м...къал, к...ма т..кхор,, р...ма.

(Мала?: хьехархо, , дешархо, дезалхо,

Фу? : бекарг, селалад, токхор, котам, кхерам, к1ориг, мекъал, кхора,рама.)

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

III. Ц1ена яздара минот

КхКхКх кхкхкх

кхерам

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 165. 1одеша. «Даъхе» яхача ц1ердешага хаттараш увттаде. Хьат1аяздеча хана т1адамашта метел аьттехьарча б1оаг1илгацара эшаш дола дешаш язде.

Вай 1алаьмате йоккха я.	Даъхено
Сонна дукха еза шера аренаш.	Даъхенна
Воай низ, хьинар кходергдац вай	Даъхе
.... Йоакхо ю ший сийдолча къонгий, мехкарий.	Даъхен
Сай Аз бустаргболаш цхьаккха мохк бац.	Даъхенах
.... Лабца дукха стихотворенеш язъяьй поэташа.	Даъхенца
... сатувс доазал дехъа болх беча вай мехкахоша.	Даъхенал
Цхьаккха х1ама дац вай ... дезаг1а.	Даъхенга

(Вай Даъхе 1алаьмате йоккха я.

Сонна дукха еза Даъхен шера аренаш.

Воай низ, хьинар кходергдац вай Даъхенна.

Даъхено йоакхо ю ший сийдолча къонгий, мехкарий.

Сай Даъхенца аз бустаргболаш цхьаккха мохк бац.

Даъхенах лабца дукха стихотворенеш язъяьй поэташа.

Даъхенга сатувс доазал дехъа болх беча вай мехкахоша.

Цхьаккха х1ама дац вай Даъхенал дезаг1а.)

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокъо.

Мишта хувцалу ц1ердешай чаккхенаш?

- упр.166. 1одеша. Ц1ердешаш д1аязде укх арг1аг1а:

Малача наъха класс:

Кхалнаъха класс:

Кхыча х1амай класс:

V. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диъ, пхиъ, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

— Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

VI. Урока т1а 1омадаър кердаакхар.

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таърахъашца хувцадалар?

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

Мишта хувцалу ц1ердешеш?

VII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 167- гла упражнени.

19 урок

Диктант

Урока лоархІам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоалабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Хьалх дІаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

І.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархІамахе лаьца алар.

Диктантацар болх

кІал--така хьакха цІердешашта, хандешашта кІал -ши така, дештІехьенашта кІал - зІамига ши така.

Текст Іоеш хьехархочо 2-3. ТІаккха хаттараш лу.

Пхьагал

Іай цІена кетар тІаювх пхьагало. Аьрки хина сира чеш дІа а даьле, кІаьда чеш тІадоал цунна. Іай лайх тара а йолаш, атта хоалац пхьагал. Чуяха кьорг яц цун е кийчбаь кхача а бац. Габний коаст а чІоанакаш а юаши Іангара йоал пхьагал. Шелалах дукха кхерац пхьагал, бакьда чарахьехи, бертехи, цогалехи, бовнехи кхер из. КІайча цІекои массача когашеи кІалхара йоах из.

ТІадуллар:

- 1.КІал така хьакха цІердешашта.
 2. Белгалдаьхача цІердешашта бизза тохкам бе.
111. ЦІагла бе болх лу

Диктант яздар

Глалаташцара болх

Урока лоархIам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоолабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язде а Iомабар. Хьалх дIаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

1. Урок дIайолаю дешархоша хьалха яхача урока яздаьча диктант кьоастадарца. Хьехархочо дешархой орфографически глалаташ теркал даь ца Iеш, предложенеш увттаярах а, дешаех пайда эцарах а дола кхоачамбоацараш белгалдоах.

Улга тIа язью предложени.

Селхан йоккха йоачан хилар.

Из предложени кьоастаю цкъа предложене маьженашца, тIаккха къамаьл доакьошца.

11. Кердача урока чулоацамах кхетам балар.

КоаллагIча классе дешархошта цIердешах юхьанцара кхетам беннаб. ЙиьларIча классе из кхетам шербе а кIоаргбе а беза.

Хьехархочо дешархошка дагалоацийт, сенах оал цIердош. (.хIамаш хьа а хьокхаш, мала? фу? я.хача хаттарашта жоп луш до.ла дешаш).

Укх уроках декхар да маIанга хьежжа цIердешай тайптайпара группаш кьоастае.

111. Улга тIа язью предложенеш:

ЧиоагIа тIоа сегар, ди кьувкьар. ТIаккха догIа дийлхар. Боккха хота баьлар.

ЦIердешашта кIал така хьакха.

1-г1а урок

Тема: Ц1ердешай классаш.

Урока лоарх1ам: ц1ердешай классаш яхача темах кхетам балар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсаде 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Ховли-довзали:

Алал, малав 1от1ехъвала вухъаш,

Со д1аотте, 1о а хийца му1аш?!

- Бераш, малаг1а да вай коа му1аш д1аег1а лела хъайба? (Ка)

1.улга т1а язъаь предложенеш я.

Са воша инженер **ва**. Са йиша кхоалаг1ча классе дешаш **я**.

Тха да ший вахарца тхона масал луш **ва**, дика мел дар цунгара 1омаду оаха. **Йижарий ба** сафабрике болх беш. Са **нана** массарел дикаг1а, хозаг1а **я**. **Дайь ба** – х1ара сага овла, уж ларх1а беза. **Ноаной** сий де дезаш **ба**, деррига шоай вахар хъалу цар вайна.

Нах белгалбеча ц1ердешай ши класс я – ма1ача наъха, кхалнаъха.

Кхыйола х1амаш белгалъеча ц1ердешай шоай къаъста класс я – кхыча х1амай класс.

Ц1ердешай класс къоастаю цар классий гойтамашка хъежжа. Ц1ердешай классий гойтамаш: в, б – ма1ача наъха класс; я,б – кхалнаъха класс; я,б,д- кхыча х1амай класс.

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

- мишта хувцалу ц1ердешаш?

- мишта хувцалу ц1ердешай чакхенаш?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

III.Ц1ена яздара минот

АьАьАьАь

аьаьаьаьаь

аьттехьа

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 180. 1одеша. Шин б1оаг1игах хьаязде белгалдаьха дешаши, цар классий гойтамаши. К1ал така хьакха классий гойтамашта.

Са йиша библиотеке балха я. Лемкай йижарий ц1ихеза хьехархой ба. Тешаме новкъост ва Г1апур. Дукха новкъостий ба са веший. Аз хи чура лаьцар з1амига чкъаьра ба. Доккхий чкъаьрий да тха тика т1а дохкараш. Газа я сийнача баь т1а яжаш Петар йоаха гаьзарий я оаха лелаераш.

Йиша я

йижарий ба

Новкъост ва

новкъостий ба

Чкъаьра ба

чкъаьрий да

Газа я

гаьзарий я

V. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиь, кхоь.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диь, пхиь, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

— Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокьо.

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

- упр.181. 1одеша. Кхаь б1оаг1илгах хьаязде к1алхара ц1ердешаш, дукхален таьрехье а увттадеш. Классий гойтамашта к1ал така хьакха.

Дешархо, кьоолам, ц1а, га, лоолахо, лаьтта, кулг, нана, байракх, оалхазар, б1арг, воша, лор, г1анд, кетар, хьач, т1ормиг.

Ма1ача наьха

Кхалнаьха

Кхыча х1амай:

класс:

класс

класс

дешархо ва

дешархо я

кьоолам ба

дешархой ба

дешархой ба

кьооаламаш да

лоолахо ва

лоолахо ва

ц1а да

лолахой ба

лолахой ба

ц1енош да

воша ва

нана я

га я

вежарий ба

ноаной ба

гаьнаш я

VI. Урока т1а 1омадаьр кердааккхар.

Малаг1ча дешаех оал ц1ердешаш?

Мишта хул ц1ердешай таьрахьашца хувцадалар?

Мишта кьоостаю ц1ердешай класс?

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

Мишта хувцалу ц1ердешеш?

VII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 182- гла упражнени.

2-г1а урок

Тема: Ц1ердешай классаш. (ч1оаг1дар)

Урока лоарх1ам: ц1ердешай классаш яхача темах кхетам балар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсаде 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1.улга т1а язъаь предложенеш я.

Унахо (.....), нус (.....), г1айг1а (.....), бер (.....), хъазилг (.....), лоаманхо (.....), кхор (.....), г1аж(.....), г1айба (.....), га (.....), котам (.....), лоалахо (.....), устаг1а(.....), бов (.....), лор(.....), ялат (.....), пхъег1а (.....), да (.....), эскар (.....), б1ухо (.....), доттаг1а (.....) оалхазар (.....).

(Унахо ва,я, нус я, г1айг1а ва,я, бер да, хъазилг да, лоаманхо ва,я, кхор ба, г1аж я, г1айба ба, га я, котам я, лоалахо ва,я, устаг1а ба, бов я, лор ва,я, ялат да, пхъег1а я, да ва, эскар да, б1ухо ва, доттаг1а ва, оалхазар да.)

Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Масса класс я нах белгалбеча ц1ердешай? (ши класс я – ма1ача наьха, кхалнаьха).

Кхыйола х1амаш белгалъеча ц1ердешай? (шоай къаьста класс я – кхыча х1амай класс).

Сево къоастаю ц1ердешай класс? (Ц1ердешай класс къоастаю цар классий гойтамашка хъежжа).

Малаг1аш да ц1ердешай классий гойтамаш? (Ц1ердешай классий гойтамаш: в, б – ма1ача наьха класс; я,б – кхалнаьха класс; я,б,д- кхыча х1амай класс).

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 182. Т1ера хъаязде цхьоален таьрахье дола ц1ердешаш дукхален таьрахье а доахаш, цар класс белгалъеш дола гойтамаш а яздеш.

Хъехархо – хъехархой

йи1иг – йи1игаш

Пхъар – пхъарахой

воша – вежарий

Доттаг1а – доттаг1ий

сесаг – истий

Мангалхо – мангалхой

новкъост – новкъостий

Салте – салтий

къонах – ма1нах

Йиша – йижарий

найц - нвицарий

Ц1ердешай малаг1а классаш йовз шоана?

2.Йоазон болх байтар. Хъехархочо д1аоал ц1ердешаш, дешархоша уж е кхалнаъха, е малача наъха классе д1аязду.

Масала :

Лида, йи1иг, воша, Хъасан, нана, къонах, кхалсаг, йо1, йиша, тракторист, Руслан, к1аьнк, дада, во1, воти.

Болх нийса кхоачашбаъбий тохк.

Хъехархочун хаттараш:

Ц1ердешаш классаш сенца къоастаю?

Малаг1а ц1ердешай классаш 1омаяъй оаш яхача уроках?

III.Ц1ена яздара минот

ОаОаОаОа

оаоаоаоа

оачув

IV. Сало1а минот

Со мамыла хъалхаг1а хъалг1оттаргъя,

Аз мамыла на зиза-лохаргда.

Со халха яргъя,

Йиш локхаргъя.

Массарел хозаг1а са мама я.

VI. Керда темаца болх бар.

1. Классерча улга тла язду дешаш:

найц -	хъехархо-
пхъар -	лоалахо-
мар -	шуча-
воти -	лор-
даьци -	г1алг1а-

Дешархоша ц1ердешаш т1ера хъаязду х1аранена т1ехъа класс белгалъю дош а яз деш. Шин б1оаг1илгах яздаь уж ц1ердешаш в1аши нийсду. Иштта къоастаду хъалхарча б1оаг1илга ц1ердешаш е ма1ача наьха е кхалнаьха классе долга, шоллаг1ча б1оаг1илгах яздаь ц1ердешаш кхалнаьха а ма1ача наьха а классе хила йиш йолга. Цудухъа царна т1ехъа класс белгалъю дешаш оттаде деза.

Масала: хъехархо я,ва.

2.упр. 184. 1одеша. Т1ера хъаязде ц1ердешаш кхав б1оаг1илгах, дукхален таьрахъе а доахаш. Х1аранена т1ехъа класс белгалъю гойтам язбе.

Ма1ача наьха	Кхалнаьха	Кхыча х1амай:
класс:	класс	класс
хъехархо ва	хъехархо я	п1елг ба
хъехархой ба	хъехархой ба	п1елгаш да
лоаманхо ва	лоаманхо я	хъач ба
лоаманхой ба	лоаманхой ба	хъачаш да
дешархо ва	дешархо я	къоалам ба
дешархой ба	дешархой ба	къоаламаш да
лоалахо ва	лоалахо ва	циск да
лолахой ба	лоалахой ба	цискаш да

3. Книшкаца болх бар.

- *1оешийт бокъо.*

Мишта къостаю ц1ердешай класс?

Масса класс я ц1ердешай?

- упр.185. 1одеша. «1ан ловзараш»яха дувцар язде суртах лаьца.

- Фу ха я укх сурта т1а хъахъокхар?

- Малаг1а дувхар хул 1ан?

- Миштай гаьнаш 1ай?

-Малаг1а 1ан ловзаргаш довз шоана?

- Бераш фу деш доахк?

- Йи1ига фу яй лайх?

- Сенах хехкалуш боахк к1аьнкаш?

План

1. Ший к1айча дувхарца кхаьчар 1а.
2. 1ан ловзаргаш.
3. Бераш 1анна г1аддахад.

VI. Урока т1а 1омадаьр кердааккхар.

Фуд вай укх урока т1а кердааккхар?

Мишта хул ц1ердешай таьрахьашца хувцадалар? (Ц1ердешай классаш)

Малаг1ча ц1ердешай классаш я вай йийцараш? (Нах белгалбеча а кхыйола х1амаш белгалъеча а ц1ердешай)

Кыча х1амаш белгалъеча ц1ердешай белгалонаш масса даькъа екьалу?

Кхыча х1амай белгалонаш диь даькъа йикъало:

Я я, ба ба, да да, ба да.

VII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 186- г1а упражнени.

Ф.И.-----

1. Хъехархочо длаоал цлердешаш, дешархоша уж е кхалнаъха, е маIача наъха классе дIаязду.

Лида, йиIиг, воша, Хъасан, нана, къонах, кхалсаг, йоI, йиша, тракторист, Руслан, кIаьнк, дада, воI, воти.

кхалнаъха

маIача наъха

класс

класс

2. цлердешаш тIера хъаязде хIаранена тIехъа класс белгалъю дош а яздеш:

найц -
пхъар -
мар -
воти -
даъци -

хъехархо-
лоалахо-
шуча-
лор-
гIалгIа-

Урок 3

Тема: Сочинени.

Урока лоархам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоалабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язде а Iомабар. Текстаца болх бе а из шоашкара дIаязье а дешархой Iомабар. Iоазонцара болх шаърбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

11. Хьехархочун хатгараш.

1. Фу ха я хIанз латгар?
2. Сево кьайладаьккхад лаьтта?
3. МалагIа Iан ловзараш довз шоана?
4. МалагIа ловзар да шоана эггара дукхагIа дезаш?
5. Дукха дезий шоана Iа?

111. Хила тарлуш йола план:

- Хьакхаьчад Iа.
- Берий Iан ловзараш.
- Сонна дукхагIа деза ловзар.
- Ма сакьердаме я Iай!

1У. Гаргарча хьисапе оттаяь сочинении

Хьакхаьчад Iа. Уллаш доккха лоа да. ЧIоагIа раьза да тхо Iанна.

Лакха гув ба тха юрта йисте. Цу тIера соалозаш чухехк оаха. Хих ша баьб. Цьхабараш конькеш хехкаш лел. Вокхар лай мажаргаш вIашкаетт. Бос цIийбенна, гIаддаха ловзаш лел деррига бераш.

Сона эггара хозагIа хетт лакхача гувна тIара соалозаца чувоагIаш.

Ма сакьердаме я Iай!

4-г1а урок

Тема: Ц1ердешай дожарашца хувцадалар

Урока лоарх1ам: ц1ердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; ц1ердешай классаш яхача темах ховр к1оргдар; к1амабла доак1ош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никь

III. Урока кийчо яр.

1. Дешархоша шоай тетрада лист кхаь даьк1а екь.

Ма1ача наьха

Кхалнаьха

Кхыча х1амай:

класс:

класс

класс

Хьехархочо д1аоал ц1ердешаш, дешархоша уж эшшача б1оаг1илгаг1а д1аязду.

Говр, х1ач, газа, Тирк, 1асилг, йиша, устаг1, к1аьнк, мохк, к1оалам, воша, оалхазар, чарахь, нана, йи1иг, Ахьми, Лиза..

(Ма1ача наьха

Кхалнаьха

Кхыча х1амай:

класс:

класс

класс

к1аьнк

нана

говр

воша

йи1иг

х1ач

Ахьми

Лиза

газа

чарахь

йиша

Тирк

1асилг

устаг1

мохк

к1оалам

оалхазар)

Дешархоша хьехархочун хаттарашта жоп лу:

Масса класс я нах белгалбеча ц1ердешай? (ши класс я – ма1ача наьха, кхалнаьха).

Кхыйола х1амаш белгалъеча ц1ердешай? (шоай къабста класс я – кхыча х1амай класс).

Сево къоастаю ц1ердешай класс? (Ц1ердешай класс къоастаю цар классий гойтамашка хъежжа).

Малаг1аш да ц1ердешай классий гойтамаш? (Ц1ердешай классий гойтамаш: в, б – ма1ача наъха класс; я,б – кхалнаъха класс; я,б,д- кхыча х1амай класс).

IV. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 185. 1одеша. «1ан ловзараш» яха сочинении язье суртах лаъца.

III. Ц1ена яздара минот

Ц1Ц1Ц1

Ц1ц1ц1ц1

Ц1ердош

IV. Сало1а минот

Со мамыла хъалхаг1а хъалг1оттаргъя,

Аз мамы на зиза-лохаргда.

Со халха яргъя,

Йиш локхаргъя.

Массарел хозаг1а са мама я.

VII. Керда темаца болх бар.

1. Хъехархоcho улга т1а д1аязду хаттараш. Дешархоша хаттарашца хувц во1, пелг яха дешаш.

Мала? во1

фу?п1елг

хъан? во1а

сен? п1елга

хъанна? во1а

сенна? п1елга

хъан? во1а

сево? п1елго

хъанца? во1аца

сенца? п1елгаца

хъаных? во1ах

сенах? п1елгах

хъанга? во1ага

сенга?п1елгага

хъанал? во1ал

сенал? п1елгал

К1ал така хьокх ц1ердешай чаккхенашта. Цул т1ехьаг1а хьехархочо белгалду: Мала? Фу?
Яхача хаттарашта жоп луш дола ц1ердешаш ц1ера дожаре да. Царна хьалха д1аязду ц1ера
дожар. Цу тайпара болх бу д1ахо а дожарашца.

Ц1ера	Мала?	фу?
Доала	хьан?	сен?
Лура	хьанна?	сенна?
Дера	хьан?	сево?
Кечала	хьанца?	сенца?
Хотталура	хьаных?	сенах?
Меттига	хьанга?	сенга?
Дустара	хьанал?	сенал?

Хьехархочо д1аоал: «Ц1ердеша чаккхенаш хаттарашца хувцаяларах дожарашца хувцаялар
е легар оал»

2.упр. 187. 1одеша. Белгалдаьхача дешашца цхьана хьаязде машар яха дош. Хаттараш
увттаде цу дешага. Теркалде цун хувцалуш дола дакъа.. Х1аранена т1ехьа класс белгалъю
гойтам язбе.

Беза (фу?) машар

байракх (сен?) машара

т1ахьех(сенна?) машара

вахар г1оздоаккх (сево?) машаро

дувзаденнад (сенца?) машарца

язъю (сенах?) машарах

сатувс (сенга?) машарга

дезаг1а дац (сенал?) машарал

VI. Урока т1а 1омадаьр ч1оаг1дар.

Дешархошка ешийт учебника 95 –ча оаг1о т1ара бокъо.

Дешархошка шоай ло1амах болх байтар. Кхоочашъяйт 188 упр.

1омадаьр ч1оаг1ду хаттарашца:

Мишта хувцадала йиш я ц1ердешаш?

Цердешаш хаттарашца хувцадаларах фу оал?

Масса дожар да г1алг1ай меттаца?

Малаг1аш да уж?

Хаттарашца дешай хувцалуш дар малаг1а деша дакъа да?

VII. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 189- гла упражнени.

24.01.15

5-гIа урок

Тема: ЦIера дожар Доала дожар

Урока лоархIам: цIердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; цIердешай классаш яхача темах ховр кьоргдар; кьамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никь

1.Урока кийчо яр.

1.Эрсий метта 6 дожар мара ца Iомадеча, гIалгIай метта 8 дожар Iомаду. Йоазонца а багах а ду кьамаьл нийсеи шаьрей хила йиш яц цIердешай дожарашца хувцадалар дика харга хьежжа мара.

Хьехрхочо хьалххе классерча улга тIа дIаязью предложенеш:

*Вай Даьхе хоза я. Даьхен рузкья дукха да. Воай беррига низ дIалу вай даьхенна.
Дерригача вай халкхий йоакхо ю даьхено. Вай даьхенца нийслургболаш мохк бац цхьаккха а. Вай даьхенах хьагаиш да дунен тIара мехкаш. Дунен тIа машар кхайкабара хьалхле вай даьхенга я. Вай даьхенал бIаьхийгIа мохк бац.*

Тайп – тайпара чаккхенаш йолча даьхе яхача дешага хаттараш увттадайт:

Хоза я (фу?) даьхе.

Рузкья дукха да (сен?) даьхен.

Низ дIаклу (сенна?) даьхенна.

Йоакхо ю (сево?) даьхено.

Цхьаккха мохк нийслургбац (сенца?) даьхенца.

Дунен тIара мехкаш хьагаиш да вай (сенах?) даьхенах.

Хьалхле я (сенга?) даьхенга.

БIаьхийгIа мохк бац (сенал?) даьхенал.

МалагIа дешдакья да Даьхе яхача деша хувцалур? (чаккхе). Дешархоша дика кхетаде деза даьхе яхача деша чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш тIа хьатIаязду, чаккхенашта кIал така а хьокхаш.

Фу? – даъхе,

сен? – даъхен,

сенна? – даъхенна,

сево? – даъхено,

сенца? – даъхенца,

сенах? – даъхенах,

сенга? – даъхенга,

сенал? – даъхенал.

Мишта хувцялар ц1ердешай чаккхенаш? (ц1ердешай чаккхенаш хувцаелар кхыча дешашцара бувзамага хъежжа).

3. Упр.190. 1одеша. Даъхе яхача ц1ердеша дожареи хаттари белгал а деш. Озаца белгалъе ц1ердеша чаккхенаш.

11.Дешархоша хъехархочун хаттарашта жоп лу:

Мишта хувцадала йиш я ц1ердешаш?

Масса дожар да г1алг1ай метта?

Сево къоастаю ц1ердешай класс? (Ц1ердешай класс къоастаю цар классий гойтамашка хъежжа).

Малаг1аш да ц1ердешай классий гойтамаш? (Ц1ердешай классий гойтамаш: в, б – малача наъха класс; я,б – кхалнаъха класс; я,б,д- кхыча х1амай класс).

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 185. 1одеша. «1ан ловзараш» яха сочинении яъе суртах лаъца.

1У.Ц1ена яздара минот

Г1Г1Г1Г1

Г1г1г1г1г1

Г1аънаш

IV. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- диъ, пхиъ, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

VIII. Керда темаца болх бар.

1. Упр. 191. 1одеша. Багах хаттараш отгаде циск яхача ц1ердешага.

Теба даг1ар (**фу?**) **циск** – ц1ера дожар

Б1аргаш сийрда хьежар (**сен?**) **циска** – доала дожар.

Б1аргабайнбар (**сенна?**) **циска** – лура дожар.

Д1абохийтаргбацар (**сево?**) **циско** – дера дожар.

Хьоашал хиннадац (**сенца?**) **цискаца** – кечала дожар.

Дехкий кхер (**сенах?**) **цискаx** – хотталура дожар.

Кхоачаргдолаш хетац (**сенга?**) **цискага** – меттига дожар.

Майраг1а хетац (**сенал?**) **цискал** – дустара дожар.

Мишта ховргда, ц1ердош малаг1ча дожаре да?

Ц1ердешай дожар кьоастаде йиш я ц1ердеша цхьоален таьрахьа чаккхенца.

Масала :

Теба даг1ар (**фу?**) **циск** ц1ера дожар;

Б1аргаш сийрда хьежар (**сен?**) **циска** – доала дожар, чаккхе **а**.

Дика я (**мала?**) **Марем** – ц1ера дожар;

Хоза дувц (**хьан?**) **Марема** – доала дожар, чаккхе **а**.

Предложене юкьера хьалаха деза ц1ердешаца дувзадена дош (е дешаш). Цу дешагара (е дешашкара) ц1ердешага хаттар отгаду.

Хьехархочо улга т1а д1аязду хаттараш. Дешархоша хаттарашца хувц к1аьнк, циск яха дешаш.

Мала? к1аьнк	фу?циск
хьан? к1аьнка	сен? циска
хьанна? к1аьнка	сенна? циска
хьан? к1аьнка	сево? циско
хьанца? к1аьнкаца	сенца? цискаца
хьаных? к1аьнках	сенах? цисках
хьанга? к1аьнкага	сенга? цискага
хьанал? к1аьнкал	сенал? цискал

К1ал така хьокх ц1ердешай чаккхенашта. Цул т1ехьаг1а хьехархочо белгалду: Мала? Фу?
 Яхача хаттарашта жоп луш дола ц1ердешаш ц1ера дожаре да; хьан? Сен? Яхача
 хаттарашта жоп луш дола ц1ердешаш доала дожаре да. Царна хьалха д1аязду ц1ера
 дожар. Цу тайпара болх бу д1ахо а дожарашца.

Ц1ера	Мала?	фу?
Доала	хьан?	сен?
Лура	хьанна?	сенна?
Дера	хьан?	сево?
Кечала	хьанца?	сенца?
Хотталура	хьаных?	сенах?
Меттига	хьанга?	сенга?
Дустара	хьанал?	сенал?

Хьехархочо д1аоал: «Ц1ердеша чаккхенаш хаттарашца хувцаяларах дожарашца хувцаялар
 е легар оал»

VI. Урока т1а 1омадаър ч1оаг1дар.

Дешархошка ешийт учебника 95 –ча оаг1о т1ара бокьо.

Дешархошка шоай лоламах болх байтар. Кхоачашъяйт 188 упр.

1омадаър ч1оаг1ду хаттарашца:

Мишта хувцадала йиш я ц1ердешаш?

Ц1ердешаш хаттарашца хувцадаларах фу оал?

Масса дожар да г1алг1ай меттаца?

Малаг1аш да уж?

Хатгарашца дешай хувцалуш дар малаг1а деша дакъа да?

VII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 192- гла упражнени.

6-гIа урок

Тема: Лура дожар, Дера дожар

Урока лоархIам: цIердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; кьамабла доакъош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

1.Хьехархочо хаттарашца кердадоаккх яхача уроках Iомадаър.

-Фу оал вай цIердешаш хаттарашца хувцадаларах?

-ЦIераш яха цIердешай дожарий.

-МалагIа дожарий хаттарашта жоп лу нах белгалбеча цIердешаш?

--МалагIа дожарий хаттарашта жоп лу кхыйола хIамаш белгалъеча цIердешаш?

Хьехархочо хьалххе классерча улга тIа дIаязду дожараши цар хаттараше.

Классера улга тIеи дешархоша шоай тетрадаш тIеи легаду цIердешаш: *Ахьмад, мукх, боргIал, дешархо.*

Къаьста белгалъю Лура дожара Дера дожара чаккхенаш.

ЦIера	Мала? Ахьмад	фу? боргIал
Доала	хьан? Ахьмада	сен? боргIала
Лура	хьанна? Ахьма <u>д</u>	сенна? боргIала <u>д</u>
Дера	хьан? Ахьма <u>д</u>	сево? боргIало <u>д</u>
Кечала	хьанца? Ахьмадаца	сенца? боргIалаца
Хотталура	хьаных? Ахьмадах	сенах? боргIалагI
Меттига	хьанга? Ахьмадага	сенга? боргIалага
Дустара	хьанал? Ахьмадал	сенал? боргIалал

МалагIа дешдакъа да *Ахьмад, мукх, боргIал, дешархо* яхача дешай хувцалур? (чаккхе).

Дешархоша дика кхетаде деза *Ахьмад, мукх, боргIал, дешархо* яхача дешай чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга.

Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш т1а хьат1аязду, чаккхенашта к1ал така а хьокхаш.

Мишта хувцялар ц1ердешай чаккхенаш? (ц1ердешай чаккхенаш хувцаелар кхыча дешашцара бувзамага хьежжа).

11.Ц1аг1ара болх тажкар.

Упр. 192. 1одеша. Хьаязде белгалдаьха ц1ердешаш бувзам болча дешашца цхьана. Ц1ердешашкара хаттараш увттаде. Кьоавлоргашта юкье белгалде ц1ердешай таьрахь, класс, дожар.

Дагалоцаргба (хьан?) саго – цхь.т.,кл. «ва», «я»», дера д.

Баркал (хьан?) сага – цхь.т.,кл. «ва», «я»», доала дожар.

Баркал (сенна?) канашта – дукх. Т., кх.х1.кл., лура дожар.

Баркал (сенна?) баьцашта – дукх. Т., кх.х1.кл., лура дожар.

Баркал (сенна?) оакхарашта – дукх. Т., кх.х1.кл., лура дожар.

Баркал (сенна?) гаьнашта – дукх. Т., кх.х1.кл., лура дожар.

Сийленг дог1а (сенна?) баьцовг1а – цх.т., кх.х1. кл., лура дожар.

Сийленг дог1а (сенна?) хьайбанна – цх.т., кх.х1. кл., лура дожар.

Сийленг дог1а (сенна?) баьцовг1а – цх.т., кх.х1. кл., лура дожар.

Сийленг дог1а (сенна?) 1алама – цх.т., кх.х1. кл., лура дожар.

Дика (фу?) г1улакхаш – д.т., кх.х1. кл., ц1ера дожар.

Камаьрша (фу?) совг1аташ – д.т., кх.х1. кл., ц1ера дожар.

1У.Ц1ена яздара минот

313131

3131313131

31ий

IV. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиь, кхоь.

Кулгаш дила, хьокхаде

- диъ, пхиъ, ялх.

Тлаккха шорттига тлоараш тоха

- Тларш, тларш, тларш.

Когаш шорттига лотоха

- Дап, дап, дап.

IX. Керда темаца болх бар.

Вайна гучадаьлар цлердешай Лура дожареи Дера дожареи тайп-тайпара чаккхенаш хулалга.

Мишта ховргда, цлердош малаг1ча дожаре да?

Цлердешай дожар кьоастане йиш я цлердеша цхьоален таьрахьа чаккхенца.

Предложене юкьера хьалаха деза цлердешаца дувзаденна дош (е дешаш). Цу дешагара (е дешашкара) цлердешага хаттар отгаду.

Хьехархочо д1аоал: «Цлердеша чаккхенаш хаттарашца хувцаяларах дожарашца хувцаялар е легар оал»

VI. Урока т1а лумадаьр ч1оаг1дар.

Дешархошка ешийт учебника 98 –ча оаг1о т1ара бокьо.

Дешархошка шоай лоламах болх байтар. Кхоачашгьайт 193-194 упр.

VII. Цлаг1а бе болх балар.

Дешархошка цлаг1а яйта 196- г1а упражнени.

Тема: Кечала дожар хотгалура дожар.

Урока лоарх1ам: ц1ердешай легарий тайпаш довзийтар; ц1ердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; ц1ердешай классаш яхача темах ховр к1оргдар; к1ама1ла доак1ош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока ник1

1.Урока кийчо яр.

1.Классера улга т1еи дешархоша шоай тетрадаш т1еи легаду ц1ердешаш: *г1анд, к1оалам, сапа, з1ок, аре.*

<i>дожараш</i>	<i>1-г1а легар</i>	<i>2-г1а легар</i>	<i>3-г1а легар</i>
<i>Ц1.</i>	<i>г1анд к1оалам</i>	<i>сап-а</i>	<i>з1ок - аре-</i>
<i>Дл.</i>	<i>г1анд-а к1оалам-а</i>	<i>сап-а</i>	<i>з1ок-ара аре-н</i>
<i>Л.</i>	<i>г1анд-а к1оалам-а</i>	<i>сап-ана</i>	<i>з1ок-ара аре-нна</i>
<i>Д.</i>	<i>г1анд-о к1оалам-о</i>	<i>сап-о</i>	<i>з1ок-аро аре-но</i>
<i>К.</i>	<i>г1анд-аца к1оалам-аца</i>	<i>сап-аца</i>	<i>з1ок-арца аре-нца</i>
<i>Х.</i>	<i>г1анд-ах к1оалам-ах</i>	<i>сап-ах</i>	<i>з1ок-арах аре-нах</i>
<i>М.</i>	<i>г1анд-ага к1оалам-ага</i>	<i>сап-ага</i>	<i>з1ок-арага аре-нга</i>
<i>Дс.</i>	<i>г1анд-ал к1оалам-ал</i>	<i>сап-ал</i>	<i>з1ок-арал аре-нал</i>

Х1ара легара чудоаг1а ц1ердешаш 1одешийт дешархошка, цар чаккхенашка х1ожийт. Дешархой кхетам т1абахийта беца кечала дожара чаккхенашка: -ца, -аца, -нца, арца.

Малаг1а дешдак1а да *г1анд, к1оалам, сапа, з1ок, аре* яхача дешай хувцалур? (чаккхе). Дешархоша дика кхетаде деза *г1анд, к1оалам, сапа, з1ок, аре* яхача дешай чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш т1а х1ат1аязду, чаккхенашта к1ал така а х1окхаш.

Мишта хувцялар ц1ердешай чаккхенаш? (ц1ердешай чаккхенаш хувцаелар кхыча дешашцара бувзамага хьежжа).

11. Дешархоша хьехархочун хаттарашта жоп лу:

Мишта хувцадала йиш я ц1ердешаш?

Масса дожар да г1алг1ай метта?

111. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 196. Х1ара муг1араг1а долча дешаех предложенеш увттае. Дувцарах ц1и тилла.

дахар, хьунаг1а, тхо, экскурсе, хьехархочунца

хозаг1, лаламца, хьунал, дац, х1ама

дийнахьа, д1айхача, шийла, да, л1и, хьунаг1а

хьаж, зизаех, йоаг1а, баьцах, хоза

декар, оалхазарий, хьахоз

фо, хьун, ч1оаг1а, хул, ц1ена

хена, т1а, байра, лакхача, аьрзе, тхона, б1ы

аьрзе, б1ена, чу, яг1ар, к1оригаш

сакьийрдар, хоза, хьунаг1а, оаха

Экскурсе

Хьехархочунца хьунаг1а экскурсе дахар тхо. Хьуна лаламал хозаг1а х1ама дац. Д1айхача дийнахьа хьунаг1а шийла л1и да. Баьцах зизаех хоза хьаж йоаг1а. Хьахоз оалхазарий декар. Хьун фо ч1оаг1а ц1ена хул. Лакхача хена т1а аьрзе б1ы байра тхона. Б1ена чу яг1ар аьрзе к1оригаш. Хоза сакьийрдар оаха хьунаг1а.)

1У.Ц1ена яздара минот

Ж1Ж1Ж1Ж1

Ж1ж1ж1ж1

Ж1айхо

V. Сало1а минот

Цхьан минота г1овтта,

К1 аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъя т1а отгаде,

Когаш шерар1а оттабе.

У1. Керда темаца болх бар.

Ц1ердешай легараш кьоасталу цхьоален табрахья кечала дожара чаккхенца. Хьалхарча легара чудоаг1а кечала дожара чаккхе – **аца, - ца** йола ц1ердешаш. Шоллаг1ча легара чудоаг1а кечала дожара чаккхе – **аца** йола ц1ердешаш. Кхоалаг1ча легара чудоаг1а кечала дожара чаккхе – **нца, - арца** йола ц1ердешаш.

Къаьстга хьехархочо белгалде деза шоллаг1ча легара чудоаг1ача ц1ердешай кечала дожара чаккхен хьалхара **а** д1аьха долга, х1ана аьлча из цар кхета ца дича уж г1алат бала тарлу хьалхарей шоллаг1ей легар кьоадаеш.

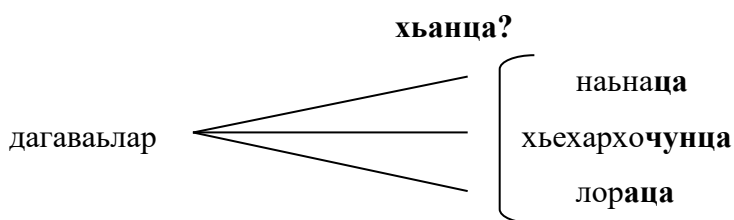
Упр. 216. 1одеша. Бувзам болча дешашца цхьана д1аязде кечала дожаре латта ц1ердешаш. Уж юкье долаш предложенеш увтгае.

Мала?

Нана

Хьехархо

Лор

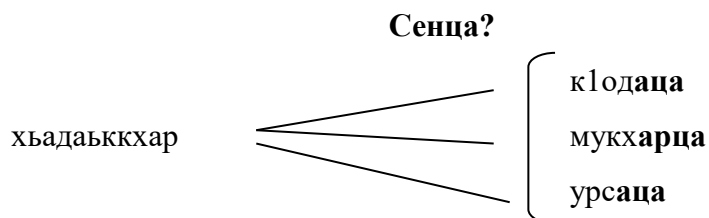

Фу?

К1од

Мукх

Урс

Мишта ховргда, ц1ердош малаг1ча дожаре да?

Ц1ердешай дожар кьоададе йиш я ц1ердеша цхьоален табрахья чаккхенца.

Предложене юкьера хьалаха деза ц1ердешаца дувзадена дош (е дешаш). Цу дешагара (е дешашкара) ц1ердешага хаттар отгаду.

Хьехархочо улга т1а д1аязду хаттараш. Дешархоша хаттарашца хувц мангал, бешка, найц яха дешаш.

Мала? найц

фу? бешка

мангал

хьан? найц а

сен? бешка

мангала

хьанна? найц ийна

сенна? Бешка

мангала

хъан? найц <u>о</u>	сево? бешк <u>о</u>	мангал <u>о</u>
хъанца? найц <u>аца</u>	сенца? бешка <u>ца</u>	мангал <u>ца</u>
хъаных? найц <u>ах</u>	сенах? бешк <u>ах</u>	мангал <u>ах</u>
хъанга? найц <u>ага</u>	сенга? бешк <u>ага</u>	мангал <u>га</u>
хъанал? найц <u>ал</u>	сенал? бешк <u>ал</u>	мангал <u>ал</u>

К1ал така хъокх ц1ердешай чаккхенашта. Цул т1ехьаг1а хъехархочо белгалду: Мала? Фу?
Яхача хаттарашта жоп луш дола ц1ердешаш ц1ера дожаре да; хъан? сево? Яхача
хаттарашта жоп луш дола ц1ердешаш дера дожаре да.

Хъехархочо д1аоал: «Ц1ердеша чаккхенаш хаттарашца хувцаяларах дожарашца хувцаялар
е легар оал»

VI. Урока т1а 1омадаър ч1оаг1дар.

Дешархошка шоай ло1амах болх байтар. Кхоочашъяйт 198 упр.

VII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 199- г1а упражнени.

8-г1а урок

Тема: Меттига дожар дустара дожар.

Урока лоарх1ам: Ц1ердешай меттигеи дустареи дожарех дувцар; ц1ердешай легарий тайпаш довзийтар; ц1ердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; кьамабла доакъош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никь

1.Урока кийчо яр.

1.Классера улга т1еи дешархоша шоай тетрадаш т1еи легаду ц1ердешаш: **маьнги, доазув, шура, дешархо.**

<i>дожараш</i>	<i>4-г1а легар</i>	<i>5-г1а легар</i>	<i>6-г1а легар</i>
<i>Ц1.</i>	<i>Фу?маьнг-и, доаз-ув</i>	<i>мала? дешархо</i>	<i>шур-а</i>
<i>Дл.</i>	<i>сен? маьнге, доаз-о</i>	<i>хьан? дешархочун</i>	<i>шур-ий</i>
<i>Л.</i>	<i>сенна? маьнг-ена, доаз-она</i>	<i>хьанна?дешархочунна</i>	<i>шур-ийна</i>
<i>Д.</i>	<i>сево? маьнг-е, доаз-о</i>	<i>хьан?дешархочо</i>	<i>шур-ево</i>
<i>К.</i>	<i>сенца?маьнг-еца, доаз- оца</i>	<i>хьанца?дешархочунца</i>	<i>шур-ийца</i>
<i>Х.</i>	<i>сенх? маьнг-ех, доаз-ох</i>	<i>хьаных?дешархочох</i>	<i>шур-ех</i>
<i>М.</i>	<i>сенга? Маьнг-ега, доаз-ога</i>	<i>хьанга?дешархочунга</i>	<i>шур-ийга</i>
<i>Дс.</i>	<i>сенал? Маьнг-ел, доаз-ол</i>	<i>хьанал?дешархочул</i>	<i>шур-ел</i>

Хьара легара чудоаг1а ц1ердешаш 1одешийт дешархошка, цар чаккхенашка хьожийт. Дешархой кхетам т1абахийта беа хотталура дожара чаккхенашка: -ах, -арах, -нах, ех, -ох, - чох.

Малаг1а дешдакъя да **маьнги, доазув, шура, дешархо** яхача дешай хувцалур? (чаккхе). Дешархоша дика кхетаде деза **маьнги, доазув, шура, дешархо** яхача дешай чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш т1а хьат1аязду, чаккхенашта к1ал така а хьокхаш.

Мишта хувцялар ц1ердешай чаккхенаш? (ц1ердешай чаккхенаш хувцаелар кхыча дешашцара бувзамага хьежжа).

11. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 199. 1одеша ц1ердешаш. Теркалде, малаг1ча дожаре да уж. Хьат1аязде уж доала дожаре а доахаш. Белгалъе доала дожара ц1ердешай чаккхенаш.

Йи1иг, тускар, хьехрхо, тика, бокъо, даъри, дошув, юртахо, оалхазар.

(мала?) йи1иг, (хьан?) йи1ига; (фу?) тускар, (сен?) тускара; (мала?) хьехархо, (хьан?) хьехархочун; (фу?) тика, (сен?) тика; (фу?) бокъо, (сен?) бокъон; (фу?) даъри, (сен?) даъре; (фу?) дошув, (сен?) дошо; (мала?) юртахо, (хьан?) юртахочун; (фу?) оалхазар, (сен?) оалхазара;

111. Ц1ена яздара минот

КъКъКъКъ

къкъкъкъкъ

ткъовро

1V. Сало1а минот

Цхъан минота г1овтта,

К1 аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

У. Керда темаца болх бар.

Ц1ердешай легараш къоасталу цхьоален таърахъа кечала дожара чаккхенца. Диълаг1ча легара чудоаг1а кечала дожара чаккхе – **еца, - оца** йола ц1ердешаш. Пхелаг1ча легара чудоаг1а кечала дожара чаккхе – **чунца** йола ц1ердешаш. Ялхлаг1ча легара чудоаг1а кечала дожара чаккхе – **ийца** йола ц1ердешаш.

Къаьстта хьехархочо ала деза, пхелаг1ча легара чудоаг1аш дола ц1ердешаш нах белгалбеш долга, цу легаро белгалду къамаш а, деча балхашка хьежжа нах а.

Г1алг1ай метта цхьадола цхъан дешдаькъах латта, легадеча хана овлан оазаш хувцалуш

дола цѣрдешаш вай дийцача ялх легарах цхъаненна чудоаг1аш дац.

Ха-ханаца, са-саьнаца, г1ув – г1овраца и кх д1.

VI. Урока т1а 1омадаьр ч1оаг1дар.

Упр. 227. 1одеша. Бувзам болча дешашца цхъана д1аязде меттига дожара цѣрдешаш. Уж юкье долаш предложенеш увтгае.

Мала?

хъехархо

лор

воша

хоатт

хъанга?

хъехархочунга

лорага

вешийга

Фу?

б1аьсти

наб

сигале

сатуvc

Сенга?

б1аьстенга

набарга

сигаленга

Упр. 231. 1одеша. Бувзам болча дешашца цхъана д1аязде дустара дожаре латта цѣрдешаш. Уж юкье долаш предложенеш увтгае.

Мала?

нана

хъехархо

йиша

дикаг1а

саг вац

-

хъанал?

наънал

хъехархочул

йишел

Фу?

Даъхе

машар

тешам

дезаг1а

х1ама дац

Сенал?

Даъхенал

машарал

тешамал

Цхьоален таърахъе дустара дожара ц1ердешай чаккхенаш хул: **-йл, -ал, - арал, - нал, - ел, - ол, - чул.**

Мишта ховргда, ц1ердош малаг1ча дожаре да?

Ц1ердешай дожар къоастаде йиш я ц1ердеша цхьоален таърахъа чаккхенца.

Предложене юкъера хъалаха деза ц1ердешаца дувзадenna дош (е дешаш). Цу дешагара (е дешашкара) ц1ердешага хаттар оттаду.

Дешархошка шоай ло1амах болх байтар. Кхоочашъяйт 232 упр.

VII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 233- г1а упражнени.

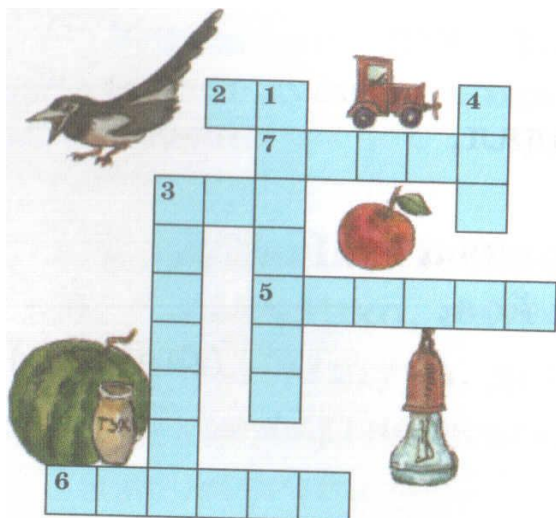
9-гІа урок

Тема: Контролни списывани.

Урока лоархІам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоолабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Хьалх дІаяхача темех бола кхетам тахкар. ЦІердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; кьамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никь

1.Урока кийчо яр.

УрагІа:

- 1.Ткъамаш дола дийнат.
- 3.Аьшка алача.
4. Эггара дикагІбола сом.

ПхорагІа:

2. КІай, кІаьда.

3. Хлама диръер.

5.Саго шийна тIехъа лелабу тхов.

6.Паста гаргараяр.

7.Бутт а бац, бийсана сердал а тел.

11. Гаргарча хысапе оттаяь текст

Упражнени 236. Иодеша, къовлоргашта юкъе латта кхала яха цIердош доагIача дожаре хургдолаш хувца а хувцаш.

Кхала

1. Кхалаи цIена ца лелаяр бахъан долаш, Сосе цхъа (кхала) лазаяьлар. 2. ЧIоагIа хало эзар цо цу (кхала). 3. Лоро, ше (кхала) хъежа ваьлча, аьлар: ЧIоагIа лазаяьннача (кхала) халагIа хлама дац, оолаш да, Ia цIена лелаяьларе лазаргъяцар хъа ер, кхыча дегIа маьженашита санна (кхала) а де деза гIулакх». 4. Цу (кхала) деча лазаро дукха наб йоайир Сосе. 5. Дуаи дола хлама цу (кхала) дIахъокхадалишта магацар Сосена. 6. Цу хана денз чIоагIа Ia хам бора Сосе талханза йолча (кхала).

• ТIера хъаязье. Белгалгъяха йиьлагIача предложени кертера маьженаш.

Кхала

*1. Кхалаи цIена ца лелаяр бахъан долаш, Сосе цхъа **кхала** лазаяьлар. 2. ЧIоагIа хало эзар цо цу **кхалаца**. 3. Лоро, ше **кхалага** хъежа ваьлча, аьлар: «ЧIоагIа лазаяьннача **кхалал** халагIа хлама дац, оолаш да, Ia цIена лелаяьларе лазаргъяцар хъа ер, кхыча дегIа маьженашита санна **кхалийна** а де деза гIулакх». 4. Цу **кхало** деча лазаро дукха наб йоайир Сосе. 5. Дуаи дола хлама цу **кхалах** дIахъокхадалишта магацар Сосена. 6. Цу хана денз чIоагIа хам бора Сосе талханза йолча **кхалах**.*

IV. Салола минот

Цъбан минота гловта,

К1 аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкба т1а оттаде,

Когаш шерагла оттабе.

V. Урока т1а 1омадаьр ч1оаг1дар.

Мишта ховргда, ц1ердош малаг1ча дожаре да?

Ц1ердешай дожар кьоастаде йиш я ц1ердеша цхьоален таьрахьа чаккхенца.

Предложене юкьера хьалаха деза ц1ердешаца дувзаденна дош (е дешаш). Цу дешагара (е дешашкара) ц1ердешага хаттар оттаду.

Дешархошка шоай ло1амах болх байтар. Кхоачашъяйт 232 упр.

VII. Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 233- гла упражнени.

10-гIа урок

Тема: ЦIердешай дукхален таьрахь.

Урока лоархIам: цIердешай дукхален таьрахь легарий тайпаш довзийтар; цIердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; кьамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никь

1.Урока кийчо яр.

1. Дукхален таьрахье цIердешай цIера дожара чаккхенаш хул: **-аш,**

-аш, -араш, -еш, -ош, -й, -ий: *Говрааш, ткьовронааш, маьнгеш, оаркхош, ахарахой, черсий.*

2.Классера улга тIеи дешархоша шоай тетрадаш тIеи легаду цIердешаш:

хинагалаашсайренашмукхараашиллеш

дожара <u>аш</u>	- <u>аш</u>	- <u>наш</u>	- <u>араш</u>	- <u>еш</u>
ЦI.	хинагала <u>аш</u>	сайре <u>наш</u>	мукхара <u>аш</u>	илле <u>ш</u>
Дл.	хинагала <u>ий</u>	сайре <u>ний</u>	мукхара <u>рий</u>	илле <u>й</u>
Л.	хинагала <u>ашта</u>	сайре <u>нашта</u>	мукхара <u>ашта</u>	илле <u>шта</u>
Д.	хинагала <u>аша</u>	сайре <u>наша</u>	мукхара <u>аша</u>	илле <u>ша</u>
К.	хинагала <u>ашица</u>	сайре <u>нашица</u>	мукхара <u>ашица</u>	илле <u>шица</u>
Х.	хинагала <u>ех</u>	сайре <u>нех</u>	мукхара <u>рех</u>	илле <u>ех</u>
М.	хинагала <u>ашка</u>	сайре <u>нашка</u>	мукхара <u>ашка</u>	илле <u>шка</u>
Дс.	хинагала <u>ел</u>	сайре <u>нел</u>	мукхара <u>рел</u>	илле <u>ел</u>

Хъара легара чудаоагIа цIердешаш Iодешийт дешархошка, цар чаккхенашка хъожийт. Дешархой кхетам тIабахийта беа цIера дожара чаккхенашка:- **-аш, -араш, -еш, -ош, -й, -ий.**

МалагIа дешдакъа да хинагалааш, сайренааш, мукхарааш, илеш яхача дешай хувцалур? (чаккхе). Дешархоша дика кхетаде деза хинагалааш, сайренааш, мукхарааш, илеш яхача дешай чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш тIа хъатIаязду, чаккхенашта кIал така а хъокхаш.

Мишта хувцаелар цIердешай чаккхенаш? (цIердешай чаккхенаш хувцаелар кхыча дешашцара бувзамага хъежжа).

11. ЦIагIара болх тахкар.

III.ЦIена яздара минот

КIКIКIКI

КIкIкIкIкI

КIаьнк

IV. СалоIа минот

Цхъан минота гIовтта,

КIаьддалар дIадаккха,

Сих а ца луш, кIоаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа тIа оттаде,

Когаш шерагIа оттабе.

У.Керда темаца болх бар.

Упр.238. Iодеша.ТIера хъаязде. Теркалъе дукхален табрахъерча цIердешай чаккхенаш. Борз – майра аькха да. БIаьсти ю берзо кIаьзий. СихагIа дегI дахъ цар. Меца, сутара хул уж чIоагIа. Цкъаза сахиллалца лел нана-борз яахIама лехаиш, хъуний довкъаш техкаш, аьлеш, аренааш тIакIалтIаеттаиш. Март бетта юххье геттара низ бох берза, моцало кIальют из. «Берза Iазал» оал цу юкъах наха.

VI. Урока тIа Iомадаьр чIоагIдар.

Упр. 239. Ёеша стихотворени. Хъа а лахе, шин б1оаг1илгах хъат1аязде ц1ердешаш, цар табрахъ хувца а хувцаш.

Хъуний – хъу

шовда - шовдаш

хиний – хий

дарц - дарзаш

фаьргаш – фаьрг

гаьнаш – га

аренаш - аре

Малаг1а дешдакъа да укх дешай хувцалур? (**чаккхе**). Дешархоша дика кхетаде деза уж чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш т1а хъат1аязду, чаккхенашта к1ал така а хъокхаш.

VII. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 240- г1а упражнени.

11-га урок

Тема: Нах белгалбеча цѣрдешай дукхален таьрахь.

Урока лоарх1ам: Нах белгалбеча цѣрдешай дукхален таьрахье чаккхе - й хулилгах дувцар; цѣрдешай дожарех ховр кердааккхар, цу темах кхетам балар; къамаьла доакьош яхача темах ховр кердааккхар.

Урока никь

1.Урока кийчо яр.

1. Нах белгалбеча цѣрдешай дукхален таьрахье чаккхе дукхаг1а йолча хана -й хул.

2.Классера улга т1еи дешархоша шоай тетрадаш т1еи д1аязду цѣрдешаш дукхален таьрахье а доахаш.

Ц1	е	р	а	х	о		
л	оа	л	а	х	о		
хь	е	х	а	р	х	о	
д	е	ш	а	р	х	о	
д	е	з	а	л	х	о	

д	о	ш	л	о			
б	о	л	х	л	о		
а	х	а	р	х	о		
л	оа	м	а	н	х	о	
м	а	н	г	а	л	х	о

Белгалъяха дукхален таьрахьа цѣрдешай чаккхенаш.

Дешархой кхетам тIабахийта беза нах белгалбеча цIердешай дукхален таьрахье чаккхе дукхагIа йолча хана -й хул.

МалагIа дешдакъа да укх дешай хувцалур? (чаккхе). Дешархоша дика кхетаде деза уж хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш тIа хьатIаязду, чаккхенашта кIал така а хьокхаш.

Мишта хувцялар цIердешай чаккхенаш? (цIердешай чаккхенаш хувцаелар кхыча дешашцара бувзамага хьежжа).

11. ЦIагIара болх тахкар.

Упр. 240. Iодеша, тIадамашта меттел дожарий чаккхенаш а увттаеш.

Вай халкъ.... Эзараи шераи хьалха кхеллад дукха кицаи. Олаи хиннад:

Эзар говр-етт дар веннав, эзар йиша-воша дар ваьхав. Цхьан кера.... ГIала хиннаяц, цхьача баьре... оаз яьннаяц.

Хала да саг... новкъостий, доттагIий боацаи. Из хови кхелла хиннад вай даьи... кицаи:

Хьаши ца везар, нах.. ма везалва.

Гаьнара доттагIа егIа гIала сана ва

ЦIера дожара цIердешаи хьатIаязде иин бIоагIилгах:

Цхьоален таьрахьа

дукхален таьрахьа

Халкъа

халкъаи

кхера

тIоай

баьре

баьрий

Да

даьй

Саг

нах

III.ЦIена яздар минот

X1X1X1

X1x1x1x1

X1ара

IV. СалоIа минот

У.Керда темаца болх бар.

Упр.243. Iодеша.хьалаха дукхален таьрахьа цIердешаш. Теркалье цар чаккхенаш. Хьаала цар цхьоален таьрахьа форма.

Гиуринг

Дукха еза сонна гIиурингаи. Хьамискаи, кокаи, тоачош сана хоза кхача ба из иий

хана. Цхъаяраш ц1е хул, вожаш – лепаш аькхан б1аргаи сана – 1аьржа. З1аммига а хъасоттайича, кьарс аьле каглу цар ткъовро: корка, мела я уж.

Гиригаш – гириг хьамискаш – хьамиск

Кокаш – кока тоачош – тоачо

VI. Урока т1а 1омадаьр ч1оаг1дар.

Упр. 244. 1одеша. Таблица т1а хьат1аязде дукхален таьрахьа ц1ердешаш, цар дожар белгалдаккха.

Къа ца хьегаш воахалац саг. Д1а-са хьажал, зел гонахье: ц1енош, школаш, чудаха ц1а-ков, т1адувха барзкъаш, автобусаш, трамвайш, оашош деша книжкаш, кхы мел дар. Малаг1а да царех саго къа ца хьегаш, хьацар ца доаккхаш, к1оарга уйла ца еш хьахиннар? Цхъаккха а адц. Къахьегам ба саг шин кога т1а ураоттаваьр, таханарча 1илмага, говзалашка из кхоачаваьр.

дожар	ц1ердош	чаккхенаш
Ц1.	ц1енош	-ош
-	школаш	-аш
-	барзкъаш	-аш
-	автобусаш	-аш
-	трамвайш	-ш
-	книжкаш	-аш

Малаг1а дешдакъа да укх дешай хувцалур? (**чаккхе**). Дешархоша дика кхетаде деза уж чаккхенаш хаттарашца хувцаенналга. Дешархоша уж дешаш шоай тетрадаш т1а хьат1аязду, чаккхенашта к1ал така а хьокхаш.

VII. Ц1аг1а бе болх балар.

Дешархошка ц1аг1а яйта 245- г1а упражнени.

Ф.И.-----

1. Діаезде цїердешаш дукхален таьрахье а доахаш.

ЦІ	е	р	а	х	о		
л	оа	л	а	х	о		
хь	е	х	а	р	х	о	
д	е	ш	а	р	х	о	
д	е	з	а	л	х	о	

д	о	ш	л	о			
б	о	л	х	л	о		
а	х	а	р	х	о		
л	оа	м	а	н	х	о	
м	а	н	г	а	л	х	о

Белгалъаха дукхален таьрахье цїердешай чаккхенаш.

2. Малагїа дешдакъа да укх дешай хувцалур?

дожар	цїердош	чаккхенаш
ЦІ.	цїенош	-ош
-	школ....	
-	барзкъ....	
-	автобус....	
-	трамвай..	
-	книжк....	

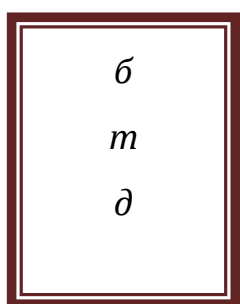
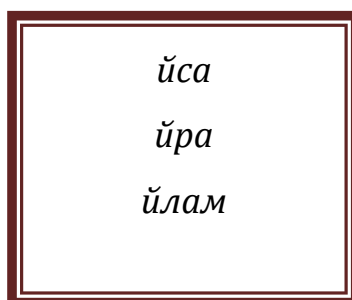
12-г1а урок

Тема: Ц1ердеша тохкама никъ.

Урока лоарх1ам: Ц1ердешай тохкама никъ яхача темах кхетам балар; ц1ердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; къамаъла доакъош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

11. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 245. 1одеша. Хъалаха дукхален табрахъа ц1ердешаш, теркалъе цар чаккхенаш.

Арахъежача ц1арре ц1увзвш,

Къегар маълха з1анараш.

Лай т1а тайса сийгаш санна,

Хъувзар кагий оалхазараш.

З1анараш

Сийгаш

Оалхазараш

III.Ц1ена яздар минот

Ц1Ц1Ц1

Ц1ц1ц1ц1

Ц1ердош

1У. Д1аяхача урокаш т1а 1омадаър кердаккхар.

1. Хъехархочун хаттараш:

Фу белгалду ц1ердешо? (Нах, кхы х1амаш)

Малаг1а ц1ердешай классаш йовз шоана? (ма1ача наьха класс, кхалнаьха класс, кхыча х1амай класс)

Мишта хувцалу ц1ердешаш? (таьрахьашца: цхьоален таьрахь, дукхален таьрахь; дожарашца)

Хъадувца дожараш цар хаттараш.

Ц1ера	Мала?	фу?
Доала	хъан?	сен?
Лура	хъанна?	сенна?
Дера	хъан?	сево?
Кечала	хъанца?	сенца?
Хотталура	хъаных?	сенах?
Меттига	хъанга?	сенга?
Дустара	хъанал?	сенал?

2. Упр. 247. К1 алхара ц1 ердешаш дукхален таьрахье лура дожаре д1 аязде.

Кхор, топпар, к1ада, оатто, наб, х1ама, герми, къахъегамхо, эрсе, бокъо.

Кхор- кхораишта топпар – топпараишта

К1ада – к1адаишта оатто – оаттонаишта

Наб – набараишта х1ама – х1амаишта

Герми – гермеишта къахъегамхо – къахъегамхоишта

Эрсе – эрсаишта бокъо - бокъонаишта

У. Ц1 ердеша тохкама никъ:

1. Ц1 ердеша юххъанцара форма.

2. Фу белгалду ц1 ердешо? (саг е кхы х1ама)

3. Доалара е юкъара да.

4. Таьрахь. Класс. Дожар.

5. Предложене чухь ц1 ердешай г1улакх (кертера е кертерза маьже)

Тохкама хьокхам:

Осман бургацах ловз.

Осман –

1. юххъанцара форма (мала?) Осман,

2. саг белгалву,

3. доллара,

4. цхьолен таьрахь, ма1ача наьха класс (ва), ц1 ера дожар,

5. предложене юкье – подлежащи.

Бургацах –

1. юххъанцара форма (фу?) бургац,

2. кхы х1ама белгалъю,

3.юкъара,

4.цхьолен табрахь, кхыча хIамай класс (я), хотталура дожар,

5.предложене юкье – кертерза маъже.

VI. Урока гIа Iомадаър чIоагIдар.

VII. ЦагIа бе болх балар.

Дешархошка цагIа яйта 241- гIа упражнени.

13-гІа урок

Диктант

Урока лоархіам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоолабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Хьалх дІаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никь

І.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархіамахе лаьца алар.

Диктантацар болх

КІал така хьакха цІера дожаре латгача цІердешашта

Текст Іоеш хьехархочо 2-3. ТІаккха хаттараш лу.

Пхьагала кІоригаи

Яйга лай чоалпингаи лег. *Лаьтта Іокхачалехьа гаьнаи тІа, баьцаи тІа яи уж.*

Лакхача соахкарча кьажа юкье овкьара беса пхи кІориг яьй зовзача лергашко – пхьагилго. Кхераи – эгаи, меттахьа ца йоалаи яда уж шоай бекьача бІайхача бІена чу..

БІаргаи а дийле, ю йоах пхьагало наб. *ХьунагІа* мел долча оакхарех кхер из.

МоастагІий дукха ба пхьагилга: *цогилг, борз, аьрзи, бов, пард.*

ТІадуллар:

1.КІал така хьакха цІера дожаре цІердешашта.

2. Белгалдаьхача цІердешашта бизза тохкам бе.

111. ЦІагІа бе болх лу

Диктант яздар

Урока лоархIам: ЦIердешай тохкама никъ яхача темах кхетам кьоргбар; цIердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; къамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

1. Урок дIайолаю дешархоша хьалха яхача урока яздыча диктант кьоастадарца. Хьехархочо дешархой орфографически глалаташ теркал даь ца Iеш, предложенеш увттаярах а, дешаех пайда эцарах а дола кхоачамбоацараш белгалдоах.

Улга тIа язью предложени.

Яйга лай чоалтингаш лег.

Из предложени кьоастаю цкъа предложене маьженашца, тIаккха къамаьл доакьошца.

11. Кердача урока чулоацамах кхетам балар.

Хьехархочо дешархошка дагалоацийт, сенах оал цIердош. (.хIамаш хьа а хьокхаш, мала? фу? я.хача хаттарашта жоп луш до.ла дешаш).

Фу белгалду цIердешо? (Нах, кхы хIамаш)

МалагIа цIердешай классаш йовз шоана? (малача наьха класс, кхалнаьха класс, кхыча хIамай класс)

Мишта хувцалу цIердешаш? (таьрахьашца: цхьоален таьрахь, дукхален таьрахь; дожарашца)

Хьадувца дожараш цар хаттараш.

ЦIера	Мала?	фу?
Доала	хьан?	сен?
Лура	хьанна?	сенна?
Дера	хьан?	сево?
Кечала	хьанца?	сенца?

Хотталура хъанах?	сенах?
Меттига хъанга?	сенга?
Дустара хъанал?	сенал?

Укх уроках декхар да цIердешай тохкама никъ яхача темах кхетам кьоргбар; цIердешай дожарех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; къамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

111. Улга тIа язью предложенеш:

Уллаш доккха лоя да. ЧIоагIа раьза да тхо Iанна. Лакхача гув тIара соалозаш чухекк оаха. ГIаддаха ловзаш лел деррига бераш.

ЦIердеша тохкама никъ:

1. ЦIердеша юххъанцара форма.
2. Фу белгалду цIердешо? (саг е кхы хIама)
3. Доалара е юкъяра да.
4. Таьрахь. Класс. Дожар.
5. Предложене чухь цIердешай гIулакх (кертера е кертерза маьже)

Тохкама хьокхам:

бераш

1. юххъанцара форма (мала?) бераш,
2. саг белгалву,
3. доллара,
4. дукхален таьрахь, маIача наьха а кхалнаьха а класс (да), цIера дожар,
5. предложене юкье – подлежащи.

Соалозаш

1. юххъанцара форма (фу?) Соалоз
2. кхы хIама белгалъю,

3.юкъара,

4.дукхален табрахъ, кхыча хIамай класс (я), цIера дожар,

5.предложене юкъе – кертерза маъже.

ЦIердешашта кIал така хъакха.

15-г1а урок

Тема: Белгалдешах бола юкъяра кхетам.

Урока лоарх1ам: белгалдешаех бола кхетам ч1оаг1 а беш, кхы а к1оаргбар; къямаблa доакъош яхача темах ховр къроргдар, кердадаккхар; къямабл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1. Белгалдешах лабца дешархошта ховр тахкар:

Фу хъахъокх белгалдешо? (Х1аман белгало хъахъокха. Теркалде деза, из белгало моллаг1ча цхъан х1аманца ювзаенна, цу х1аман моллаг1а цхъа оаг1ув белгалъеш хила езалга. Нагахъа сана х1аманца ювзаенна, цун белгало хъахъокхаш из еце, т1аккха из дош белгалдош дац (ц1ердош да). Масала: *майра – майрал, дика – дикал.*

Сенца хувцалу белгалдош? (белгалдош хувцалу табрахъашца, классашца, дожарашца)

2. Белгалдешай грамматически формаи ювзаенна я ц1ердешай грамматически формаица. Белгалдош ц1ердош долчча дожаре латт.

3. Предложенена юкье белгалдешаи дукхаг1а йолча хана предложене керттерза маъженаш хул.

11. Хъалха белгалдешаех 1омадаър кердадаккхар.

1. Дешархошта т1адулл корах ара а хъаже, таханара ди миштад хъаалар. Дешархоша массане цхъана болх бу, т1аккха д1аязью цуден белгалонаш.

Ди (миштад?) 1ан, шийла, ц1айза.

1уйре (миштай?) къяьга, хоза.

Сигале (миштай?) сийна, ц1ена, лакха.

3. Классера улга т1а язду ц1ердешаш: *лоа, малх, ша, ди..* Дешархоша х1ара ц1ердеша белгало хъахъокхаш дола дош дага а лабце д1аязду. (1ан белгалонаш).

Масала:

Шийла ди, шаьра ша, 1ан малх, к1ай лоа.

Хъехархочо хаттарашца ц1ердешах 1омадаър дагалоацийт.

-Сенах оал ц1ердош?

-Мишта хувцалу ц1ердешаш?

- Малаг1а граматически белгалонаш къоастаю вай ц1ердеша тохкам беш хилча? (доалар е юкъара, таърахъ, класс, дожар, легар).

4.Къоастаду: *лоа, малх, ша, ди* яхача ц1ердешашца бувзам болаш лела дешаш белгалдешаш долга.

Хъехархочо хаттараш увтгаду:

-Фу хъахъокх белгалдешаша?

-Малаг1ча хаттарашта жоп лу цар?

-Малаг1ча къамаъла дакъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

ОаОаОа

оаоаоаоа

оамал

IV. Керда темаца болх бар.

1.упр. 248.. 1одеша. Т1ера хъаязде белгалдешаши царца бувзам бола ц1ердешаши. Белгалдешашка хаттараш отгаде.

Гуйра (мишта?) беркате, 1а (мишта?) шийла, лоа (мишта?) к1ай, лаътта (мишта?) 1аържа, барзкъаиш (мишта?) д1айха, 1ан ловзараиш (мишта?) хоза.

Малаг1ча дешаех оал белгалдешаш?

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокъо.

- 2.упр.249. 1одеша. 1оеша текст шозза: цкъа – белгалдаъха дешаш юкъерадоахаш; шозлаг1а – уж белгалдешаш юкъе долаш.

1ай

Доаг1ача дийнахъа нускало керта т1а тессача шифона ткъам санна лоа да гобаьккха уллаш. Дына букъа т1а техка талбаш санна, лоа диллад к1ай а 1аържа а ший хана дукха

дайнача Кремле карта кхалингаш т1а... Майдан т1а, ц1енош т1а, лаг1аш т1а, кортош т1а
1от1алег, массане сапарг1атдоаккхаш, феца кхеста чоалпингаш.

1ай

Доаг1ача дийнахъа нускало керта т1а тессача шифона ткъам санна **дайга, к1ай, шак1ал
ц1енаг1а, боамбел к1аьдаг1а** лоа да гобаккхаш уллаш. Дына букъа т1а техка талбаш
санна, **п1елгала сома** лоа диллад к1ай а 1аьржа а ший хана дукха дайнача Кремле карта
кхалингаш т1а... **Ц1еча** майдан т1а, **лакхача** ц1енош т1а, **трибунай кхеран** лаг1аш т1а,
кортош т1а 1от1алег, массане сапарг1атдоаккхаш, **ц1енача** феца кхеста **лай** чоалпингаш.

Хъаала шоашта хетар: «Фу башхало гу шоана цу шин текста юкье? Царех хозаг1а малаг1а
хет шоана? Фу г1улакх ду вай къамаьла юкье белгалдешаш?»

V. Сало1а минот

Цхъан минота г1овтта,

К1аьдалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа т1а отгаде,

Когаш шераг1а оттабе.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

-Фу хъахьокх белгалдешаша?

-Малаг1ча хаттарашта жоп лу цар?

-Малаг1ча къамаьла даькъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

VII. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 250- г1а упражнени.

16-г1а урок

Тема: Белгалдош. Ч1оаг1дар.

Урока лоарх1ам: белгалдешаех бола кхетам ч1оаг1бар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

1.Белгалдешах лаъца дешархошта ховр тахкар:

Хъехархочун хаттараш:

-Фу хъахъокх белгалдешаша?

-Малаг1ча хаттарашта жоп лу цар?

-Малаг1ча къамаъла дакъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

-Предложене чухъ белгалдош къамаъла малаг1ча дакъаца бувзам болаш хул?

Къоастаду: ц1ердешаш х1амаш белгалъю, белгалдешаша – цу х1амай белгалонаш.

Дешархоша шоай масалаш кхувл.

Малаг1а г1улакх ду белгалдешаша вай къамаъла юкъе, сenna эш уж?

11. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.250. Т1адамашта меттел доаг1аш дола белгалдош а оттадеш, т1ера хъаязде.

...сигале, ...ц1а, ... карт, ... новкъост, ... фаълг, ... гали, ... йиша, Байракх, ... гуйра, ... моастаг1а, ... аре, ... даар, ... оамал, ... дог1а, ... дулх.

Эша белгалдешаш: дерста, сийна, доккха, гуйран, дика, дахчан, мерза, хъамсара, шера, сакъердаме, къиза, даьсса, беркате, г1айг1ане, ц1е.

Сийна сигале, доккха ц1а, дахчан карт, хъамсара новкъост, сакъердаме фаълг, даьсса гали, дика оамал, г1айг1ане йиша, ц1е байракх, беркате гуйра, къиза моастаг1а, шера аре, мерза даар, гуйран дог1а, дерста дулх.

Ш.Ц1ена яздар минот

АЬАЬАЬАЬ

аьаьаьаь

АЪТТЕХЪА

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 251.. 1одеша. Т1ера хъязде , т1адамашта меттел белгалдешаш а яз деш.

<i>Сенах даьд</i>	<i>х1аман бос</i>	<i>х1аман чам</i>
<i>... коч</i>	<i>... зиза</i>	<i>... хъач</i>
<i>... маьнги</i>	<i>... буц</i>	<i>... бурч</i>
<i>... карт</i>	<i>... лоа</i>	<i>... торт</i>
<i>... оаркхув</i>	<i>... хъарг1а</i>	<i>... тух</i>
<i>... иккаш</i>	<i>... басар</i>	<i>... боал</i>

<i>Сенах даьд</i>	<i>х1аман бос</i>	<i>х1аман чам</i>
<i>зиза коч</i>	<i>ц1е зиза</i>	<i>миста хъач</i>
<i>аьшка маьнги</i>	<i>баьцара буц</i>	<i>к1ома бурч</i>
<i>дахчан карт</i>	<i>к1ай лоа</i>	<i>мерза торт</i>
<i>ингале оаркхув</i>	<i>1аьржа хъарг1а</i>	<i>дира тух</i>
<i>хъамча иккаш</i>	<i>сийна басар</i>	<i>мерза боал</i>

Малаг1ча дешаех оал белгалдешаш?

2. Книшкаца болх бар.

- *1оешийт бокъо.*

- 2. упр. 252. 1одеша, укх к1алхарча белгалдешашта т1ехъа царца доаг1а ц1ердешаш а кхувлаш.

V. Сало1а минот

Цхъан минота г1овтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъя т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

1. Дешархошка багах кхоачашъяйта мегаргъа 253, 254 – г1е упр. 1одеша. Хъакъоастаде

белгалдешаши царца бувзам бола ц1ердешаши

2. Ц1ердеша тохкама никъ:

шурткъа

1.юххъанцара форма (фу?) шурткъа

2.кхы х1ама белгалъю,

3.юкъара,

4.цъоален табрахъ, кхыча х1амай класс (я), ц1ера дожар,

5.предложене юкъе – кертера маъже.

-Фу хъахъокх белгалдешаша?

-Малаг1ча хаттарашта жоп лу цар?

-Малаг1ча къамаъла дакъъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

VII. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 255- гла упражнени.

17-гІа урок

Тема: ЛоІамеи лоІамзеи белгалдешаш.

Урока лоархІам: ЛоІамеи лоІамзеи белгалдешаех бола кхетам балар; къамаьла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаьл доакъош довза а нийса доагІача уж нийсадар.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

1.Белгалдешах лаьца дешархошта ховр тахкар:

Хъехархочун хаттараш:

-Фу хъахъокх белгалдешаша?

-МалагІча хаттарашта жоп лу цар?

-МалагІча къамаьла дакъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

-Предложене чухъ белгалдош къамаьла малагІча дакъаца бувзам болаш хул?

11. ЦІагІара болх тахкар.

Упр.255. Укх кІалхарча белгалдешашта духъал маІан дола дешаш язде.

ДІаьха – лоаца	лакха - ...
майра - ...	диткъа - ...
дерста - ...	кІаьда - ...
баьде - ...	цІаьрмата - ...
шийла - ...	зІамига - ...
кІай - ...	готта - ...
(ДІаьха – лоаца	лакха - лоха
майра - зовза	диткъа - сома
дерста – гІийла	кІаьда – чІоагІа

баъде - сийрда

ц1аьрмата - камаьрша

шийла – д1айха

з1амига - доаккха

к1ай – 1аьржа

готта – шера)

III. Ц1ена яздара минот

ХьХьХьХь

хьхьхьхь

хьокхам

IV. Керда темаца болх бар.

1. упр. 256.. 1одеша. Теркалде белгалдаьха дешаш. В1аши диста уж белгалдешашца. Т1ера хьаязде белгалдешаш, хьогамга а хьаже. Теркалде, малаг1а белгалдешаш да ц1ердешашца бувзам бар?

Хьокхам: хоза ди – хозадар, камаьрша саг – камаьршавар, 1ан сайре – 1анъяр, мерза даар – мерзадар.

2. Книшкаца болх бар.

- *1оешийт бокъо.*

Белгалдешаш хул ло1амеи ло1амзеи. Ло1амзача белгалдешай ц1ердешашца бувзам хул: мерза 1аж, тешаме новкъост, д1айха ахка, 1ан бийса.

Мерзабар, тешамевар, д1айхадар, 1анъяр – ло1аме белгалдешаш да.

- 2. упр. 257. 1одеша. Хьалаха белгалдешаш. Д1аязде уж шин б1оаг1илгах (Ло1амеи ло1амзеи). Ло1амзачарца бувзам бола ц1ердешаш язде.

Хьокхам:

ло1амза

ло1аме

лаьттан къайле

хозаг1дар

сийна сигале

дикаг1дар

турпала адам

морадар

сийрда, г1оза кхоане

къаьнадар

к1айча дувхарца

къонадар

ц1енача уйланца

кисе йовлакх

г1оза Керда шу

V. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиь, кхоь.

Кулгаш дила, хьокхаде

- диь, пхиь, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

1. Ц1ердеша тохкама никъ:

дувхар

1.юххъанцара форма (фу?) дувхар

2.кхы х1ама белгалъю,

3.юкъара,

4.цхьоален таьрахь, кхыча х1амай класс (я), ц1ера дожар,

5.предложене юкье – кертера маьже.

-Фу хъахьокх белгалдешаша?

-Малаг1ча хаттарашта жоп лу цар?

-Малаг1ча къамаьла даькъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

VII. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 258- гла упражнени.

18-гІа урок

Тема: ЛоІаеи лоІамзеи белгалдешаш. (ЧІоагІдар)

Урока лоархІам: ЛоІаеи лоІамзеи белгалдешаех бола кхетам чІогІбар; кЪамаьла доакЪош яхача темах ховр кЪоргдар, кердадаккхар; кЪамаьл доакЪош довза а нийса доагІача уж нийсадар; дувзадена кЪамаьл шаьрдар.

Урока никЪ

1.Урока кийчо яр.

1.Белгалдешах лаьца дешархошта ховр тахкар:

ХЪехархочун хаттараш:

- малагІа белгалдешаш да цІердешашца бувзам бар?

-МалагІча хаттарашта жоп лу цар?

-МалагІча кЪамаьла дакъаца бувзам болаш хул белгалдешаш?

11. ЦІагІара болх тахкар.

Упр.258. ТІера хъаязде, цкъа хълхагІа лоІамза белгалдешаш, тІаккха лоІамкдараш.

Хоза Іалам, шийла шовда, лакха лоам, майра бІухо, сакЪердаме книжка, дарбан буц, йоккха саг, хЪамсара доттагІа;

Майравар, хозадар, шийладар, лакхабар, йоккхаяр, дарбанЪяр, хЪамсаравар, сакЪердамедар.

Ш.ЦІена яздара минот

ДІДІДІ

ДІдІдІдІ

ДІайха

IV. Керда темаца болх бар.

1.упр. 259.Укх кІалхарча лоІамзача белгалдешаех хЪаде лоІамедараш.

Баьде бийса – баьдеяр

зовза кІаьнк – зовзавар

гІийла бежан – гІийладар

мерза Іаж – мерзабар

дото Іаг – дотобар

йиший полтув – йишийаяр

боамбе мотт – боамбебар

хЪехархочун дош – хЪехархочундар

чІагарга бІы – чІагаргабар

зовне илли- зовнедар

2. Книшкаца болх бар.

- Йешийт бокъо.

Лоламе белгалдешаш хъахул лоламзача белгалдешашта вар, яр, бар, дар яха классий белгалонаш тлатохарца:

Дика дешархо – дикавар, самукъне йиш - самукъаняр.

V. Салола минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Цал, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хъокхаде

- диъ, пхиъ, ялх.

Тлаккха шорттига тлоараш тоха

- Тларш, тларш, тларш.

Когаш шорттига лотоха

- Дап, дап, дап.

VI. Тема члоагъеш болх бар.

1. упр. 262. «Талам дезар» яха дувцар оттаде. Дувца фу пайда эц вай хъунах, гаънех?

План:

- 1. Оалхазараш нах бахачахъа глерт.*
- 2. Наха гло хлана ду оалхазарашта лай?*
- 3. Оаш сенца бакъдергда шоашта Талам дезар?*

VII. Цлагла бе болх балар.

Дешархошка цлагла яйта 260- гла упражнени.

19-г1а урок

Тема: Белгалдешаш таърахъашцеи классашцеи хувцадалар.

Урока лоарх1ам: Белгалдешаш таърахъашцеи классашцеи хувцадалар яхача темах кхетам балар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар; дувзаденна къамаъл шаърдар.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

1.Белгалдешах лаъца дешархошта ховр тахкар:

Хъехархочун хаттараш:

- Малаг1а белгалдешаш да ц1ердешашца бувзам бар?

-Белгалдешай малаг1а формаш йовз шоана?

11. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.260. Укх к1алхарча ло1амеча белгалдешаех хъаде ло1амзадараш.

Хъокхам: кердадар – керда газет

III.Ц1ена яздара минот

313131

31313131

31ий

IV. Керда темаца болх бар.

1.упр. 264. 1одеша. Теркалде белгалдаъха дешаш. В1аши диста уж.

Йоккха харбаз яр оаха селхан ийцар. **Йоккхий** аренаш чуерзаяъ, лаътта оахаш йоахк трактораш. **Воккха** саг сало1аш улл. **Боккхий** нах кагийчарна хъехар деш хул. **Доккха** г1алат дар цо шийгара далийтар. Дика **доккхий** отараш даъд доаханна.**Берста** устаг1а ба коа д1ахийца лелаш. **Дерста** жа да тха аренашка лелараш.

Йоккха харбаз - **йоккхий** аренаш

воккха саг - **боккхий** нах

доккха г1алат- **доккхий** отараш

берста устаг1 - **дерста** жа

2. Книшкаца болх бар.

- *1огшийт* бокъо.

Цхъадола ло1амза белгалдешаш шоашца бувзам болча ц1ердешашка хъежжа таърахъашца хувцалу: Йоккха харбаз - йоккхий аренаш.

Дукхаг1дола ло1амза белгалдешаш таърахъашца хувцалац: лакха ц1а – лакха ц1енош, шаъра аре – шаъра аренаш.

Ло1аме белгалдешаш таърахъашца хувцалу: з1амигавар – з1амигабараи, ч1оаг1адар – ч1оаг1адараи.

V. Сало1а минот

Ца I, шиъ, кхоъ — корта лаккха хъальбайбе,

Диъ, пхиъ, ялх - д1а-хъа дерза, делале,

Ворх1, барх1 - lo а дийрзе, loлохле,

Хъалнийслийя саббаре,

Клоарга даха, бераш, са.

Цхъан метте г1абаха лаккха,

Шортта lo а хайше,

Д1а-хъа хъежа дела а лой,

Болх д1абахъа кийчо е.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

1. упр. 265. Т1ера хъаязде, укх к1алхара дешаш дукхален таърахъе а доахаш.

Мерза 1аж - ... хозадар - ...

Боккха гув - ... 1аържадар - ...

еза нана - ... майравар - ...

з1амига га - ... з1амигабар - ...

(Мерза 1аж – мерза 1ажаш, хозадар – хозадараи,

боккха гув – доккхий, гувнаи 1аържадар – 1аържадараи ,еза нана – беа ноаной,

майравар – майрабараи, з1амига га – з1амигагаънаи, з1амигабар –

з1амигабараи.....)

VII. Цаг1а бе болх балар.

Дешархошка цаг1а яйта 266- г1а упражнени.

20-г1а урок

Тема: Белгалдешаш таърахъашцеи классашцеи хувцадалар.

Урока лоарх1ам: Белгалдешаш таърахъашцеи классашцеи хувцадалар яхача темах кхетам ч1оаг1бар; къамаъла доакъош яхача темах ховр къоргдар, кердадаккхар; къамаъл доакъош довза а нийса доаг1ача уж нийсадар; дувзаденна къамаъл шаърдар.

Урока никъ

1.Урока кийчо яр.

1.Учебника 139 – ча оаг1рн т1а да сурт. Цу суртах з1амига дувцар яздайт дешархошка, белгалдешаш юкъе а кхувлаш. Дувцар яздаъчул т1ехъаг1а, классе 1одеш дикаг1а дола цхъа –ши дувцар.

2.Хъехархочо теркалдайт классерача улга т1а яздаъ белгалдешаш.

Шаъра никъ – шаъра наъкъаш

мерза 1аж – мерза 1ажаш

воккха саг – боккхий нах

з1амига саг – кагий нах

ч1оаг1адар – ч1оаг1адараш

Дешархоша къоастаду, малаг1а дешаш цхъоален таърахъе да, малаг1аш дукхален таърахъе да. Цар белгалду ло1амеи ло1амзеи белгалдешаш. Дешархоша къоастаду: цхъадола ло1амза белгалдешаш таърахъашца хувцалуш хилар а ло1аме белгалдешаш таърахъашца хувцадалар а.

Хъехархочо д1аоал: ло1амза белгалдешаш **воккха, йоккха, доккха, з1амига** яхараш маара таърахъашца хувцалац, ло1аме белгалдешаш таърахъашца хувцалу.

11. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.266. 1одеша. Т1ера хъаязде, т1адамашта метел эша белгалдешаш а яз деш. Ло1амзача белгалдешашта к1ал така хъакха, ло1амечарна – ши така. Лакхе язде цар таърахъ.

Ш.Ц1ена язدارа минот

Ж1Ж1Ж1

ж1ж1ж1ж1

ж1али

IV. Керда темаца болх бар.

1. Дешархошка учебника 140 – ча оаг1онцар бокьо 1оешийт.

2. Улга т1а язью предложене:

Воккха саг сало1аш улл.

Дешархоша 1оеш предложени, хьалох ц1ердоши белгалдоши, кьоастабу царна юкьера бувзам.

Саг – ц1ердош, цхьоален таьрахь, ц1ера дожар, ма1ача наьха класс. Воккха – белгалдош, ло1амза, цхьоален таьрахь, ц1ера дожар, ма1ача наьха класс.

(Хьехархочо теркалдайт, белгалдешаш шоаш дувзаденача ц1ердешай класс хьаэцалга.

*Белгалдешай хьалха латта **в,й,(е,ю,я), б, д** яха классий гойтама хувцадаларца хул цар классашца хувцадалар)*

упр. 268. 1одеша. Теркамбе мишта хул ло1амза белгалдешай классашца хувцадалар.

2. Книшкаца болх бар.

- 1оешийт бокьо.

*Ло1амза белгалдешаш дерригаи хувцалой классашца? (Ло1амза белгалдешаш цхьадараш маара хувцалац классашца: **1аьржа бийса, 1аьржа етт, 1аьржа даьре.**)*

V. Сало1а минот

Ца I, ший, кхоь — корта лаккха хьальайбе,

Диь, пхий, ялх - д1а-хьа дерза, делале,

Ворх1, барх1 - 1о а дийрзе, 1олохле,

Хьалнийслия саббаре,

Клоарга даха, бераш, са.

Цхьан метте г1абаха лаккха,

Шортта 1о а хайше,

Д1а-хьа хьежа дела а лой,

Болх д1абахьа кийчо е.

VI. Тема ч1оаг1ъеш болх бар.

1. упр. 269. Т1ера хъязде т1адамашта метел доаг1аш дола классий гойтамаш а яздеш.Класс белгалъеш долча гойтамашта к1ал така хъакха.

Упр.270. Укх к1алхара белгалдешаш классашца хувца. Д1аязде уж ц1ердешашца цхъана.

Хъокхам: бекъа никъ, векъа кьоано, декъа дахча, екъа йол.

VII. Дешархошка шоашка болх байтар. Дагалацийт массейт предложенин, 1аламах лаьца.

VIII.Цагла бе болх балар.

Дешархошка цагла яйта 271- гла упражнени.

21-гІа урок

Тема: Белгалдешаш дожарашца хувцадалар.

Урока лоархіам: "Белгалдош" яхача къамабла дакъбах дешархошта ховр кІоаргдар, сакхетам лакхбар. Шоашкара хІама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар. Белгалдешай дожарий чаккхенаш теркалъе Іомабар. Текста юкъера белгалдешаш белгалдаха а цар чаккхенаш хувцайлар хьахьокха а Іомабар. Шоаш баъча балха мах хоадабе а Іомабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. ЦІагІара болх тахкар.

1.Упр. тахкар.

2.Вай кердайоккхаргья белгалдешай легар яха тема.

-Сенах оал белгалдош?

-Предложене чухь малагІча къамабла дакъбаца бувзам хул белгалдешай?

-МалагІча тайпара хул белгалдешаш?

- Дожарашца хувцалой белгалдешаш?

- Мишта хул лоІамзача белгалдешай дожарашца хувцадалар?

- Мишта хул лоІамеча белгалдешай дожарашца хувцадалар?

3.Харжара диктант.

Хенаш тІа улар кІай йис. ВоккхагІча кІаьнка новкъостал дир даьна. Уйче тІа тхьайса улл Іаьржа циск. Кердача миho эгаю сийна буц. Сийрда хьежаш ба дошо малх. ЦІе цогал Іаьржача бус котамий бунагІа гІерт. Йоккхача хьуна го боахаш лелар хаьхо.

Хьехархочо Іоеш текст. Дешархоша цу юкъера хьаязду белгалдешаши царца бувзам бола цІердешаши.

III.ЦІена яздара минот

ВІВІВІВІ

вІвІвІвІвІ

ВІовнаш

IV. Керда темаца болх бар.

1. Хьехархочо хьалххе классерча улга тІа дІаязью предложенеш:

..... Морхаша сигале къайлаяьккхар. гали ураоттац. Зиза тежа латт Беш.

..... жа да тха даде. Баьцо дика тоаду. ... да из газет.

Эша белгалдешаш: *даьсса, дерста, селхандар, лоамарча, 1аьржача, сийна, сомий.*

2. Хьалхаг1а цхьоален таьрахьей т1аккха дукхален таьрахьей легаде укх к1алхара белгалдешаш:

Ц1е байракх, аьшка карт

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален таьрахь</i>	<i>Дукхален таьрахь</i>
<i>Ц1.</i>	<i>ц1е байракх</i>	<i>ц1е байракхаш</i>
<i>Дл.</i>	<i>ц1е-ча байракха</i>	<i>ц1е-ча байракхий</i>
<i>Л.</i>	<i>ц1е-ча байракха</i>	<i>ц1е-ча байракхашта</i>
<i>Д.</i>	<i>ц1е-ча байракхо</i>	<i>ц1е-ча байракхаша</i>
<i>К.</i>	<i>ц1е-ча байракхаца</i>	<i>ц1е-ча байракхашца</i>
<i>Х.</i>	<i>ц1е-ча байракхах</i>	<i>ц1е-ча байракхех</i>
<i>М.</i>	<i>ц1е-ча байракхага</i>	<i>ц1е-ча байракхашка</i>
<i>Дс.</i>	<i>ц1е-ча байракхал</i>	<i>ц1е-ча байракхел</i>

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален таьрахь</i>	<i>Дукхален таьрахь</i>
<i>Ц1.</i>	<i>аьшка карт</i>	<i>аьшка карташ</i>
<i>Дл.</i>	<i>аьшка карта</i>	<i>аьшка картий</i>
<i>Л.</i>	<i>аьшка карта</i>	<i>аьшка карташта</i>
<i>Д.</i>	<i>аьшка карто</i>	<i>аьшка карташа</i>
<i>К.</i>	<i>аьшка картаца</i>	<i>аьшка карташца</i>
<i>Х.</i>	<i>аьшка картах</i>	<i>аьшка картех</i>
<i>М.</i>	<i>аьшка картага</i>	<i>аьшка карташка</i>
<i>Дс.</i>	<i>аьшка картал</i>	<i>аьшка картел</i>

3. Упр.272. 1одеша. Т1ера хьяязде белгалдешаши царца бувзам бола ц1ердешаши.

Дика книжка, дикача книжка, дикача кижкана, дикача книшка, дикача книшкаца, дикача книшках, дикача книшкага, дикача книшкал.

Теркалье белгалдешай дожарий чаккхенаш.

Хьокхам: дика книжка. (ц1.д.)

Масса дожар да г1алг1ай мета? (г1алг1ай мета барх дожар да: ц1ера дожар, доала дожар, лура дожар, дера дожар, кечала дожар, хотталура дожар, меттига дожар, дустара дожар.)

Дожараш

ц1ера дожар Мала? Фу?

Доала дожар Хъан? Сен?

Лура дожар Хъанна? Сенна?

Дера дожар Хъан? Сево?

Кечала дожарХъанца? Сенца?

Хотталура дожар Хъанах? Сенах?

Меттига дожар Хъанга? Сенга?

Дустара дожар Хъанал? Сенал?

Вай декхарийла да дешархошта дожараш довзийта ца 1еш, царех багах а, йоозонца а доаг1ача бесса пайда эцийта уж 1омабар.

V. Сало1а минот

Малхо корах чу а хьежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка согтадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхь,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаъла маъкха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар.

- «Зоопарке» яха текст 1оеш хъехархочо.

- Дешархоша 1оеш текст «з1анарах».

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Дешархошка ешийт учебника 143-ча оаг1о т1ара бокъо.

- упр.273.. 1одеша. Т1ера хъязде, белгалдешайи царца бувзам беча ц1ердешайи кьовлоргашта юкье хаттар белгал а доаккхаш.

(мишта?) г1оза (фу?) б1аьсти, (сен?) шан (фу?) бурилгаш, (сен?) хин (фу?) 1амарч, (мишта?) хоза(фу?) иллеш, (малг1а?) деррига (фу?) 1алам, (сен?) маьлха (сенца?) ткъамашца,

1омадаьр ч1оаг1ду хаттарашца.

-Сенга хъежжа хул белгалдешай легар? (**Белгалдешай легар уж ло1амен ло1амзен хиларга хъежжа хул**)

- масса тайпара хул ло1амзача белгалдешай дожарашца хувцадалар? (**Ло1амзача белгалдешай дожарашца хувцадалар шин тайпара хул**)

VII. Цаг1а бе болх балар.

143-ча оаг1о т1ара бокъо 1омаяр. 274 упр.

22-г1а урок

Тема: Белгалдешаш дожарашца хувцадалар. (ч1оаг1дар)

Урока лоарх1ам: "Белгалдош" яхача къамаъла дакъях дешархошта ховр к1оаргдар, сакхетам лакхбар. Шоашкара х1ама хъакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар. Белгалдешай дожарий чаккхенаш теркалъе 1омабар. Текста юкъера белгалдешаш белгалдаха а цар чаккхенаш хувцялар хъяхъокха а 1омабар. Шоаш баъча балха мах хоадабе а 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

1.Упр. тахкар.

2.Вай кердайокхаргъя белгалдешай легар яха тема.

-Сенах оал белгалдош?

-Предложене чухъ малаг1ча къамаъла дакъяца бувзам хул белгалдешай?

-Малаг1ча тайпара хул белгалдешаш?

- Дожарашца хувцалой белгалдешаш?

- Мишта хул ло1амзача белгалдешай дожарашца хувцадалар?

- Мишта хул ло1амеча белгалдешай дожарашца хувцадалар?

III.Ц1ена яздара минот

д1д1д1

д1д1д1д1д1

д1адекъар

IV. Керда темаца болх бар.

1. Хъехархочо хъалххе классерча улга т1а д1аязью предложенеш:

Гаьнар... вешел юхера лоалахо тол. Дика... доттаг1чунца дунен йисте а кхача хала дац. Хоза.... б1аьстенал йиза гуйре тол. К1ай.... кулгаишта наьха къахъегам беца. Тийша.... балхах дикадар даьннадац. Къаьна... берзо ши устаг1а бихъаб.

1одеша кицаиш. Т1ера хъаязде, т1адамаишта меттел дожарий чаккхенаш а язъеиш. Хъаала мишта кхетаду оаиш дигълаг1а кица. Цу предложене кертера маьженаш белгалгъяха.

(Гаьнарча вешел юхера лоалахо тол. Дикача доттаг1чунца дунен йисте а кхача хала дац. Хозача б1аьстенал йиза гуйре тол. К1айча кулгаишта наьха къахъегам беца.

Тийшача балхах дикадар даьннадац. Къаьнача берзо ши устагIа бихъаб.)

2. Упр. 276. Йоеша текст. Хъалаха белгалдешаш. ХъалхагIа цхьоален таьрахъеи тIаккха дукхален таьрахъеи легаде укх кIалхара белгалдешаш:

Доккха аьрзе, боккха хи

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален таьрахъ</i>	<i>Дукхален таьрахъ</i>
<i>ЦI.</i>	<i>доккха аьрзе</i>	<i>доккхий аьрзеш</i>
<i>Дл.</i>	<i>доккха-ча аьрзен</i>	<i>доккха-ча аьрзешта</i>
<i>Л.</i>	<i>доккха-ча аьрзенна</i>	<i>доккха-ча аьрзешта</i>
<i>Д.</i>	<i>доккха-ча аьрзе</i>	<i>доккха-ча аьрзеш</i>
<i>К.</i>	<i>доккха-ча аьрзеца</i>	<i>доккха-ча аьрзешца</i>
<i>Х.</i>	<i>доккха-ча аьрзех</i>	<i>доккха-ча аьрзех</i>
<i>М.</i>	<i>доккха-ча аьрзега</i>	<i>доккха-ча аьрзешка</i>
<i>Дс.</i>	<i>доккха-ча аьрзел</i>	<i>доккха-ча аьрзейл</i>

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален таьрахъ</i>	<i>Дукхален таьрахъ</i>
<i>ЦI.</i>	<i>боаккха хи</i>	<i>доккхий хенаш</i>
<i>Дл.</i>	<i>боаккха-ча хена</i>	<i>доккха-ча хенашта</i>
<i>Л.</i>	<i>боаккха-ча хена</i>	<i>доккха-ча хенашта</i>
<i>Д.</i>	<i>боаккха-ча хено</i>	<i>доккха-ча хенаш</i>
<i>К.</i>	<i>боаккха-ча хенаца</i>	<i>доккха-ча хенашца</i>
<i>Х.</i>	<i>боаккха-ча хенах</i>	<i>доккха-ча хенех</i>
<i>М.</i>	<i>боаккха-ча хенага</i>	<i>доккха-ча хенашика</i>
<i>Дс.</i>	<i>боаккха-ча хенал</i>	<i>доккха-ча хенел</i>

Доккхача аьрзе (кх, хI.кл.(я), Д.д.)

Боккха хи (кх, хI.кл.(ба), ЦI.д.)

3. Упр.277. Укх кIалхара белгалдешаши царца бувзам бола цIердешаши цхьоален а дукхален а таьрахъе легаде.

Масса дожар да гIалгIай мета? (гIалгIай мета барх дожар да: цIера дожар, доала дожар, лура дожар, дера дожар, кечала дожар, хотталура дожар, меттига дожар, дустара дожар.)

Дожараш

ц1ера дожар Мала? Фу?

Доала дожар Хъан? Сен?

Лура дожар Хъанна? Сенна?

Дера дожар Хъан? Сево?

Кечала дожарХъанца? Сенца?

Хотталура дожар Хъанах? Сенах?

Меттига дожар Хъанга? Сенга?

Дустара дожар Хъанал? Сенал?

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хъежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайттар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхабла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаьчар.

- «Зоопарке» яха текст 1оеш хъехархочо.

- Дешархоша 1оеш текст «з1анарах».

VI. 1омадаьр ч1оаг1ъдеш болх бар.

Дешархошка ешийт учебника 143-ча оаг1о т1ара бокъо.

- Упр.278.. 1одеша. Т1ера хъаязде, белгалдешаши царца бувзам бола ц1ердешаши.

Къовлоргашта юкье язде цар табрахь, дожар, класс..

Шабра аре (цхь.т., кх, х1.кл.(я), Ц1.д.)

Моажа баппаш (дукх.т., кх, х1.кл.(я), Ц1.д.)

Ц1е ба1аш (дукх.т., кх, х1.кл.(я), Ц1.д.)

Петарий к1отарг (цхь.т., кх, х1.кл.(я), Дл.д.)

Бабша корта (цхь.т., кх, х1.кл.(я), Ц1.д.)

Шабра дукь (цхь.т., кх, х1.кл.(я), Ц1.д.)

Ц1ена босе (цхь.т., кх, х1.кл.(я), Ц1.д.)

1омадаър ч1оаг1ду хаттарашца.

-Сенга хьежжа хул белгалдешай легар? (**Белгалдешай легар уж ло1амеи ло1амзеи хиларга хьежжа хул**)

- масса тайпара хул ло1амзача белгалдешай дожарашца хувцадалар? (**Ло1амзача белгалдешай дожарашца хувцадалар шин тайпара хул**)

VII. Цаг1а бе болх балар.

143-ча оаг1о т1ара бокьо 1омаяр. 279 упр.

23-гІа урок

Тема: Белгалдешаш дожарашца хувцадалар. (чІоагІдар)

Урока лоархіам: "Белгалдош" яхача къамаъла даькъах дешархошта ховр кІоаргдар, сакхетам лакхбар. Шоашкара хІама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар. Белгалдешай дожарий чаккхенаш теркалъе Іомабар. Текста юкъера белгалдешаш белгалдаха а цар чаккхенаш хувцялар хьахьокха а Іомабар. Шоаш баьча балха мах хоадабе а Іомабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Ховли-довзали:

Хой шоана, хІаний

Са фоарт сел йІаьха?

Чухьежа Іемандаь

Тетрадашка наьха! (жираф)

II. ЦІагІара болх тахкар.

1. Упр. 279. тахкар. Іодеша. ТІера хьаязде. КІал така хьакха лоІамзача белгалдешашта.

Белгалде цар дожар.

Вай Даьхен лоамашка

Дошо лир доагаш да,

Вай Даьхен лоамашка

ДІадаьннад дохк

Вай Даьхен лоамашка

Бухдувлаш шовдаш да,

Лоамашка уллар ба

Кьоанахий мохк

Даьхен лоамашка (М.д.)

Дошо лир (ЦІ.д.)

Кьоанахий мохк (ЦІ.д.)

III. ЦІена яздара минот

313131

3131313131

3Іоакаш

IV. Керда темаца болх бар.

1. Хъехархочо хъалххе классерча улга т1а д1аязъю предложенеш:

Сувсакъ

*Дунен т1а эггара йоккхаг1а йола садолла х1ама хи чу яхаш я. Сувсакъ я цун ц1и.
Чкъаъраишта тара бале а чкъаъра бац из. Цул теннаг1а дийнат укх дунен т1а дац.
Доккхийча фордашка бах сувсакъ.*

*Хъалаха белгалдешаши царца бувзам бола ц1ердешаши. Къоастае цар форма (ло1аме
е ло1амза).*

2. Упр. 282. Легаде укх к1алхара ло1амза белгалдешаш бувзам болча ц1ердешашца
цхъана:

Д1айха ди, дахчан кад, сийна басар, кисе йовлакх.

V. Сало1а минот

Г1ажаш г1айтта, г1айтта йолхар,

Яха баъ т1а 1охайшар.

Яьг1а, яьг1а, хъал а г1айтта, 1адика йица, д1аяхар.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

- Упр.283. дагахъа 1омадаъ ховр яздар.

Са мохк

Ви1ий моаршал хъона,

Й1овхал тел 1а сона,

Со кхеваъ, са мохк.

Са Даъй б1аъхий мохк.

VII. Цаг1а бе болх балар.

Легаде укх к1алхара белгалдешаш бувзам болча ц1ердешашца цхъана:

Сийна сигале, баъде морхаш

24-гІа урок

Тема: ЛоІамеча белгалдешай легар.

Урока лоархІам: "Белгалдош" яхача кЪамаъла даькЪах дешархошта ховр кІоаргдар, сакхетам лакхбар. Шоашкара хІама хЪакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар. ЛоІамеча белгалдешаш легаде Іомабар. Шоаш баьча балха мах хоадабе а Іомабар.

Урока никЪ

I.Урока кийчо яр.

II. ЦІагІара болх тахкар.

III.ЦІена яздара минот

АЪАЪАЪАЪ

АЪаЪаЪ

АЪрзе

IV. Керда темаца болх бар.

1. ХЪехархочо хЪалххе классерча улга тІа хЪахЪокх таьлица:

<i>Дожараш</i>	<i>ЦхЪоален таьрахЪ</i>	<i>Дукхален таьрахЪ</i>
<i>ЦІ.</i>	<i>кЪаьгадар (вар, яр, бар)</i>	<i>кЪаьгадараш (бараш, яраш)</i>
<i>Дл.</i>	<i>кЪаьгачун</i>	<i>кЪаьгачар</i>
<i>Л.</i>	<i>кЪаьгачунна</i>	<i>кЪаьгачарна</i>
<i>Д.</i>	<i>кЪаьгачо</i>	<i>кЪаьгачар</i>
<i>К.</i>	<i>кЪаьгачунца</i>	<i>кЪаьгачарца</i>
<i>Х.</i>	<i>кЪаьгачох</i>	<i>кЪаьгачарех</i>
<i>М.</i>	<i>кЪаьгачунга</i>	<i>кЪаьгачарга</i>
<i>Дс.</i>	<i>кЪаьгачул</i>	<i>кЪаьгачарел</i>

2. Упр. 284. Укх кІалхара белгалдешаш цхЪоален а дукхален а таьрахЪе легаде.

БелгалЪяха цар чаккхенаш.:

Хозадар, дикабар.

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален таьрахь</i>	<i>Дукхален таьрахь</i>
<i>Ц1.</i>	<i>хозабар</i>	<i>хозабараш</i>
<i>Дл.</i>	<i>хозачун</i>	<i>хозачар</i>
<i>Л.</i>	<i>хозачунна</i>	<i>хозачарна</i>
<i>Д.</i>	<i>хозачо</i>	<i>хозачар</i>
<i>К.</i>	<i>хозачунца</i>	<i>хозачарца</i>
<i>Х.</i>	<i>хозачох</i>	<i>хозачарех</i>
<i>М.</i>	<i>хозачунга</i>	<i>хозачарга</i>
<i>Дс.</i>	<i>хозачул</i>	<i>хозачарел</i>

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален таьрахь</i>	<i>Дукхален таьрахь</i>
<i>Ц1.</i>	<i>дикадар</i>	<i>дикадараш</i>
<i>Дл.</i>	<i>дикачун</i>	<i>дикачар</i>
<i>Л.</i>	<i>дикачунна</i>	<i>дикачарна</i>
<i>Д.</i>	<i>дикачо</i>	<i>дикачар</i>
<i>К.</i>	<i>дикачунца</i>	<i>дикачарца</i>
<i>Х.</i>	<i>дикачох</i>	<i>дикачарех</i>
<i>М.</i>	<i>дикачунга</i>	<i>дикачарга</i>
<i>Дс.</i>	<i>дикачул</i>	<i>дикачарел</i>

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хьежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег

1. Чехка йилар хоза юхь,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаьла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

1. Упр.285. Ло1амзача белгалдешаех хъаде ло1амедараш. Уж юкье а кхувлаш, предложенеш д1аязье.

Дика новкъост, хъехархочун дош, селханара ди, тешаме доттаг1а, къаьга 1уйре, мерза 1аж.

(Дикавар, хъехархочундар, селханарадар, тешамевар, къаьгаяр, мерзабар.)

2. Упр. 286. 1одеша. Т1ера хъаязде. Хъокхамга хъежжа язде белгалдаьха дешаш.

Белгалдош	Ло1аме а ло1амза	Таьрахъ	Хатгар	Дожар	Класс
сийна сигале	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (я)
лакха лоамаш	Ло1амза	дукхален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (да)
лоаман шовдаш	Ло1амза	дукхален	сен?	Доала	Кх.х1.кл. (да)
лакхача баламах	Ло1амза	цхьоален	миштача?	Хотгалура	Кх.х1.кл. (ба)
лоаман никъ	Ло1амза	цхьоален	сен?	Доала	Кх.х1.кл. (ба)

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 287.

06.04.15

25-га урок

Тема: Ло1амеча белгалдешай легар. (ч1оаг1дар)

Урока лоарх1ам: "Белгалдош" яхача къамаъла даькъах дешархошта ховр к1оаргдар, сакхетам лакхбар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар. Ло1амеча белгалдешаш легаде 1омабар. Шоаш баьча балха мах хоадабе а 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

ОаОаОа

оаоаоаоа

оачув

IV. Керда темаца болх бар.

1. Хьехархочо хьалххе классерча улга т1а хьахьокх табица:

Хьокхамга хьежжа, 1оязде дешаш: **1аьржа бийса, майра дог, кура дог.**

Белгалдош	Ло1аме а ло1амза	Таьрахь	Хатгар	Дожар	Класс
баьде бийса	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (я)
1аьржа бийса					
майра дог					
кура дог					

Белгалдош	Ло1аме а ло1амза	Таьрахь	Хатгар	Дожар	Класс
баьде бийса	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (я)

1аържа бийса	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (я)
майра дог	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (да)
кура дог	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (да)

*2. Упр. 289. 1одеша. Т1ера хъаязде. Хъалаха белгалдешаш. К1ал така хъакха
ло1амечарна. Лакхе язде цар дожар.*

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хъежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег

1. Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаъла маъкха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

*1. Упр.290. 1одеша. Хъалаха белгалдешаш. Хъаала цар форма (ло1аме е ло1амза), табрахъ,
класс, дожар.*

Белгалдош	Ло1аме а ло1амза	Таърахъ	Хаттар	Дожар	Класс
Г1алг1ай	Ло1амза	цхьоален	хъан?	Доала	Нах б.д. (ва)

салте					
Ийрча т1ом	Ло1амза	цхьоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (ба)

2. Упр. 291. Лала хургдолаш хъязде в1аши тара ма1ан дола белгалдешаш.

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 292.

Ф.И.-----

1.

Белгалдош	Ло1аме а ло1амза	Таърахъ	Хатгар	Дожар	Класс
баъде бийса	Ло1амза	цхъоален	мишта?	Ц1ера	Кх.х1.кл. (я)
1аържа бийса					
майра дог					
кура дог					
къаьгадар					

2.

Белгалдош	Ло1аме а ло1амза	Таърахъ	Хатгар	Дожар	Класс
Г1алг1ай салте	Ло1амза	цхъоален	хъан?	Доала	Нах б.д. (ва)
Ийрча т1ом					
хозабар					
дикадар					

Ф.И.-----

Хозадар, дикабар.

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален табрахь</i>	<i>Дукхален табрахь</i>
<i>ЦI.</i>	<i>хозабар</i>	<i>хозабараш</i>
<i>Дл.</i>		
<i>Л.</i>		
<i>Д.</i>		
<i>К.</i>		
<i>Х.</i>		
<i>М.</i>		
<i>Дс.</i>		

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален табрахь</i>	<i>Дукхален табрахь</i>
<i>ЦI.</i>	<i>дикадар</i>	<i>дикадараи</i>
<i>Дл.</i>		
<i>Л.</i>		
<i>Д.</i>		
<i>К.</i>		
<i>Х.</i>		
<i>М.</i>		
<i>Дс.</i>		

1.

<i>Дожараш</i>	<i>Цхьоален табрахь</i>	<i>Дукхален табрахь</i>
<i>ЦI.</i>	<i>къаьгадар (вар, яр, бар)</i>	<i>къаьгадараи (бараи, яраи)</i>
<i>Дл.</i>		
<i>Л.</i>		
<i>Д.</i>		
<i>К.</i>		
<i>Х.</i>		
<i>М.</i>		
<i>Дс.</i>		

Тема: Изложени.

Урока лоархIам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоалабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язде а Iомабар. Текстаца болх бе а из шоашкара дIаязье а дешархой Iомабар. ЙIозонцара болх шаьрбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

11. Хьехархочун хаттараш.

111. Хила тарлуш йола план:

ЙиIига лагере яха безам хилар.

Мишта хилар иIига лагерера вахар

Фу де хацар цун?

МалагIа уйла йир йиIига?

Мишта хила лаьрхIар цо?

1У. Гаргарча хьисапе оттаяь изложени

Лагере

ЧиоагIа лагере яха безам болаш яр со. Хьээттар из хоза ха. Дог гIоздаьнна кийчъяла эттар со. Цхьабакъда, гаьнадаланзар са дог гIоздалар. Лагере бераша дер де кхоаяцар со. Iуйран бераш сихха метташ а нийсдий, зарядка е долхар. Из сихха де вIаитIехъа ца доалаш, аз дукха ха йоаккхар. Отряд хьунагIа йодаш я, со вIалла кийчъенна ялац. Столове дежурства арг Iа къаьчача а - сох тийша хIама дита йиш яц - маькх ата а, коартол цIенъе а. Пхьег Iаш сога яла а тешац новкъостий Iолегаю, йохаю. ЙиIигааш сох ел, вожати цецъювл: «Фу Iомаду-хьогI хьона цIагIа?»

Уйла йир аз цу деша. Бакъдолаш, хIама дац-кх сонацIагIа Iомадеш. Долла хIама сона хьалхара нанас а даь нанас а ду. Мотт нийсбу, пхьегIаш юл, са барзкъашка хьож. Со из ишта хила деза мотташ хиннай. ХIанз хов сона, из харц долга. Айса де лаьрхIад аз деррига дIахо. ХIамана пайдана вац хIама ца ду саг.

27-гІа урок

Тема: Таьрахьдош. Юкьара кхетам.

Урока лоархІам: "таьрахьдош" яхача къамаьла даькъах дешархошта ховр кІоаргдар, сакхетам лакхбар. Шоашкара хІама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. ЦІагІара болх тахкар.

III. ЦІена яздара минот

ГІГІГІ

гІгІгІгІгІ

гІамгІа

IV. Керда темаца болх бар.

1. Хьехархочун хаттараш:
2. Хьаала таханара таьрахь. Масса дешархо ва шун классе?
3. Масса сахьат даьлча йолалу шун школера урокаш?
4. Масса кор да шун классе?

ДІаязде уж таьрахьаш. Оаш дІаяздаь таьрахьаш таьрахьдешаш да.

2. Упр. 298. Іодеша. Теркалде, фу гоїт белгалдаьча таьрахьдешаша.

Виь новкъост, ялх кор, бархІ сахьат; диьи бархІи вІашагІтехача, хул шийтта.

Иттанена тІера ялх яьккхача, хул диь; Са йиший диьлагІа шу да. ПхелагІча классе деша ягІа со.

V. СалоІа минот

Малхо корак чу а хьежа,

Меттар гІоттадир вай сиха.

Кулгаш дІа - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег

1. Чехка йилар хоза юхъ,
Цергаш ц1енйир сих а ца лущ.
Чаме кхаъла маъкха ч1егилг,
Цу т1а менна мерза чай,
Бай уж когаш сиха лувзаш,
Школе ханнахъа хъакхаъчар.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

1. Упр.299. 1одеша. Т1ера хъаязде таърахъаш (дешашца). Хъокхамга хъежжа х1амай дукхал, лоарх1ама арг1а гойташ дола таърахъдешаш йоозонца язде.

5, 7, 11, 15, 18, 20, 40.

Хъокхам: *пхиъ, пхи сахъат, пхъелаг1а.*

Фу хъахъокх таърахъдешо?

155 –ча оаг1онцара бокъо 1оешийт дешархошка.

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 300.

28-гІа урок

Тема: Таьрахьдош. Юкьара кхетам. (чІоагІдар)

Урока лоархІам: "таьрахьдош" яхача къамаьла даькъах дешархошта ховр чІоагІдар. Шоашкара хІама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

- Корта бац,

Когаш бац.

Ден-бус

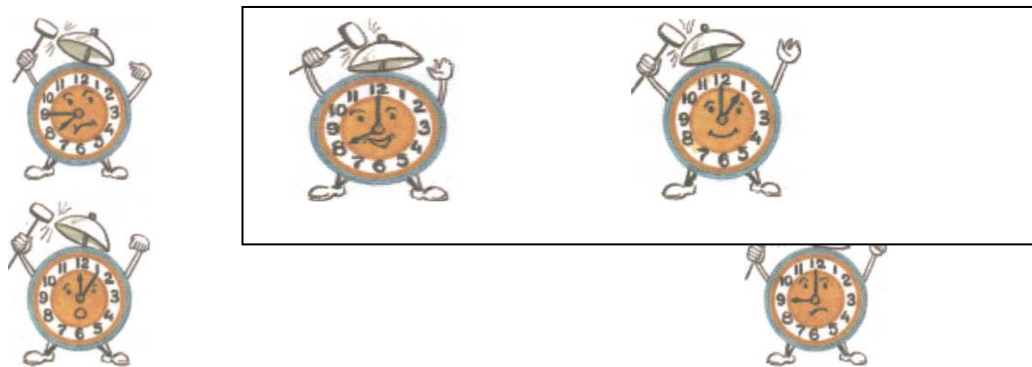
Лелаш да.

Фуй из? (сахьат)

II. ЦІагІара болх тахкар.

Упр. 300. Іодеша. Теркалде белгалдаьха таьрахьдешаш. ТІера хьаязде: хьалхагІа хІамай дукхал гойтараш, тІаккха – духхьал таьрахь, тІаккха – лоархІаш аргІа гойтараш.

Упр.307 Мел ха яьннай? Цу хатгара жоп а луш предложенеш дІаязье.

Хьокхам: Ялх сахьати шовзткъе пхи миноти.

• Кхы мишта ала йиш я? (*Пхийтта минот яьлча ворхІ сахьат доал.*)

III. Ціена яздара минот

ч1ч1ч1

ч1ч1ч1ч1

ч1онак

IV. Керда темаца болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу хъахъокх таърахъдешо?

2. Упр. 301. Iодеша. К1алхара таърахъдешаи д1аязде цифраица.

Б1аь, б1аь пхиь, ткъаь итт, б1аь шовзткъа, б1аь ийс, кхо б1аь, пхи б1аь ткъаь ялх, барх1 б1аь кховзткъе ворх1, ийс б1аь дезткъе ийс, эзар.

Б1аь - 100, б1аь пхиь - 105, ткъаь итт - 30, б1аь шовзткъа - 140, б1аь ийс - 109, кхо б1аь - 300, пхи б1аь ткъаь ялх - 526, барх1 б1аь кховзткъе ворх1 - 867, ийс б1аь дезткъе ийс - 989, эзар - 1000.

V. Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь, диь

— Дагарде хов массанена.

Пхиь, ялх, ворх1, барх1

- Сала 1а а хов массанена.

Корта лаккха хъалъайбе,

Кулгаш т1ехъашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

Клоаргга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхъагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

VI. Iомадаьр ч1оаг1ъдеш болх бар.

2. Упр.302. 1одеша. Хъалаха табрахъдешаш . т1ера хъязде уж. Хъаала фу гойт цар?.
Белгалъяьккха предложени т1ера хъязъе. Предложени кертера маъженаш
белгаъяха.

Дийна сахъат

Зизай тускаргаш в1ашкате1ад.

156 –ча оаг1онцара бокъо 1оешийт дешархошка.

Упр.304. т1ера хъязде белгалдаъха табрахъдешаш.

**Итт – 10, ткъо – 20, ткъаь итт – 30, шовзткъа итт -50, кховзткъа – 60, диълаг1ча – 4,
дезткъа – 80, дезткъа итт – 90, б1аь – 100.**

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 305..

29-гІа урок

Тема: Массали аргІани таьрахьдешаш

Урока лоархІам: "массали аргІани таьрахьдешаш" яхача кьамаьла даькьах дешархошта ховр кьоаргдар. Шоашкара хІама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар.

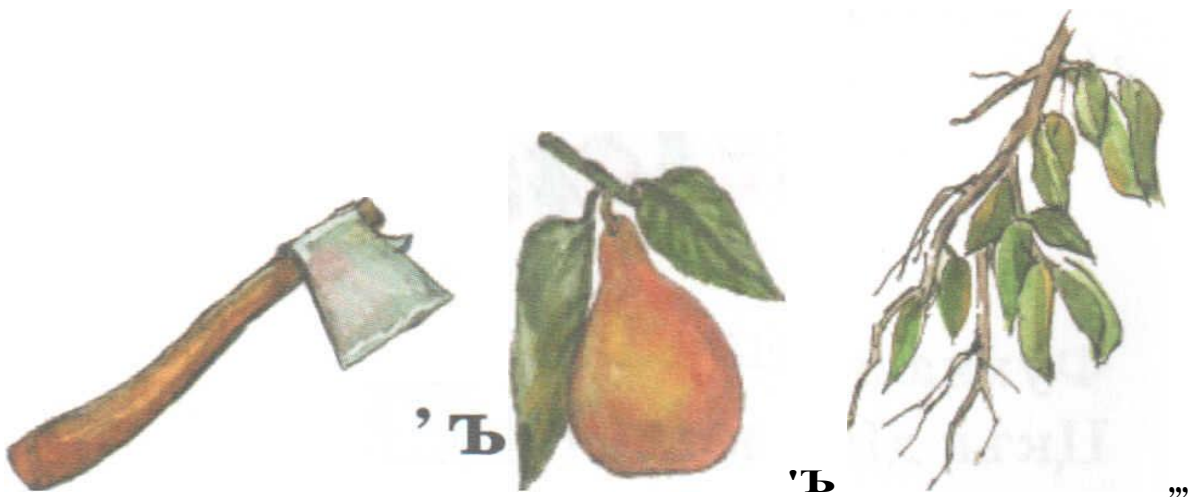
Урока никь

I.Урока кийчо яр.

II. ЦІагІара болх тахкар.

Упр. 305. Дешашца дІаязде кІалхара таьрахьаш.

Яшха ребусаш

III.ЦІена яздара минот

ЦІЦІЦІ

Ц1ц1ц1ц1

Ц1окъ

IV. Керда темаца болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу хъахъокх таърахъдешо?

2. Упр. 309. 1одеша. В1аши диста белгалдаъха таърахъдешаи. Малаг1аи да х1амай дукхал гойтараи, малаг1аи – х1аман арг1а гойтараи? Т1ера хъаязъе т1еххъара ши предложении.

Кховзткъе итт шу хъалха хъалъяъ я тхона гаьна йоаца завод. **Кховзткъе иттлаг1а** шу да са даде.

Кховзткъе итт – х1аман дукхал гойт таърахъ.

Кховзткъе иттлаг1а – х1аман арг1а гойта таърахъ.

V. Сало1а минот

Аързи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хъулаяъ.

Аързи, д1аг1о, гаьнаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

I. Упр.310. 1одеша. Т1ера хъаязде уж. Х1ара таърахъдеша т1ехъа къовлогашта юкъе таърахъ цифрашца язде.

Хъокхам: эзар ийс б1аъ шовзткъе вуриттлаг1ча - **1957**;

эзар ийс б1аъ дезткъе шийттлаг1ча - **1992**

эзар ийс б1аъ шовзткъе цхъоалаг1ча – **1941.....**

160 –ча оаг1онцара бокъо 1оешийт дешархошка.

Упр.311. Дешашца д1аязде къовлогашта юкъера табрахъаш. К1ал така хъакха арг1ан табрахъдешашта.

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 312.

30-гІа урок

Тема: Массали аргІани таьрахьдешаш. (чІоагІдар.)

Урока лоархІам: "массали аргІани таьрахьдешаш" яхача къамаьла даькъах дешархошта ховр чІоагІдар. Шоашкара хІама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цІена бувца а дешархой Іомабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. ЦІагІара болх тахкар.

Упр. 312. КІалхара таьрахьаш дІаязде дешашца, массали таьрахьдешаш аргІан таьрахьдешашка а доахаш.

Диь – диьлагІа, пхийь – пхеллагІа, ткьо – ткьоолагІа, ткьаь пхийтт – ткьаь пхийттлагІа, кхоавзткъа – кхоавзтлагІа, кхоавзткъе пхийь – кховзткъе пхеллагІа, дызткъа кхоь – дызткъа кхоолагІа, дызткъа дийтт – дезткъа дийттлагІа, бІаь – бІоолагІа.

III. ЦІена яздара минот

КІКІКІКІ

кІкІкІкІ

кІотарг

IV. Керда темаца болх бар.

Хьехархочун хаттараш:

Фу хьахьокх таьрахьдешо?

Сенах оал таьрахьдош?

МалагІа шин даькъа декьалу таьрахьдешаш?

МалагІаш да массали таьрахьдешаш?

МалагІачарех оал аргІан таьрахьдешаш?

Мишта хьахул аргІан таьрахьдешаш?

Упр. 313. Укх кІлхарча хаттарашта жопаш ле. ДІаязде уж.

2. Упр. 314. ТІера хьаязде. КІал така хьакха аргІан таьрахьдешай суффиксаит.

Теркалде, мишта хувцалу арган таьрахьдешай овлан оазаит.

ЦаІ – цхьоолагІа, шиь – шоллагІа, кхоь – кхоолагІа, пхийь – пхеллагІа, ткьо – ткьоолагІа, бІаь – бІоолагІа.

V. СалоІа минот

Глажаш глайтта, глайтта йолхар,

Яха баь гла лохайшар.

Яьгла, яьгла, хьал а глайтта, ладика йица, длаяхар.

VI. Томадьр члоагъдеш болх бар.

Суртах лаьца лоца дувцар оаттадар.

Малагла цлай да 8 март ? (8 март – дунен халкъашта юкьера кхалнаьха цлай)

Кхы млагла цлай оал цох? (Ноаной цлай)

Мишта дезду вай из цлай? (Из цлай дезду вай дезале а школе а.)

VII. Цагла бе болх балар.

Упр. 315.

31-гІа урок

Диктант

Урока лоархіам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоолабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Хьалх дІаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

І.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархіамахе лаьца алар.

Диктантацар болх

КІал така хьакха аргІн таьрахьдешашта.

Текст Іоеш хьехархочо 2-3. ТІаккха хаттараш лу.

Кхокхан кІоригаш

Лакхача хена кІала хоза бІы баьбар кхокхо. Цу бІена чу ши кІориг яьккхаяр цо. Коа лелача Султана бІаргабайра из бІы. Цигара кхычахьаа дІабилар цо из. ШоллагІча дийнахьа шийца Тархан а волаш, кІоригашка хьажа вахар из. Нана кора а ца йоагІаш, моцалла йов йоакхаш ядар кІоригаш. Тархана бехк баьккхар Султанах. КІоригаш йов йоакхаш бІаргаяйча, ше а чІоагІа дехкеваьннавар Султан. Хьалха иллача юхабилар цар бІы ший кІоригаш а тІехь. Цхьа - ши ди даьннача гІолла уж царга хьажа юхабахача, хоза бедараш тІа а яьнна, ядар кІоригаш. (83 дош)

ТІадуллар:

1. КІал така хьакха аргІн таьрахьдешашта.

111. ЦІагІа бе болх лу

Диктант яздар

Глалаташцара болх

Урока лоархIам: Массали аргIани таьрахьдешаш яхача темах кхетам кьоргбар; таьрахьдешаех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; кьамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

Урока никь

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

1. Урок дIайолаю дешархоша хьалха яхача урока яздаьча диктант кьоастадарца. Хьехархочо дешархой орфографически глалаташ теркал даь ца Iеш, предложенеш увттаярах а, дешаех пайда эцарах а дола кхоачамбоацараш белгалдоах.

Улга тIа язью предложени.

Лакхача хена кIала хоза бIы баьбар кхокхо.

Из предложени кьоастаю цкьа предложене маьженашца, тIаккха кьамаьл доакьошца.

11. Кердача урока чулоацамах кхетам балар.

Хьехархочо дешархошка дагалоацийт, сенах оал таьрахьдош. **(.хIамай дукхал, духхьал таьрахь е хIамаш лоархIаш цар аргIа хьахьокхача кьамаьла даькьах таьрахьдош оал.**

Таьрахьдешо масса? МассалагIа? яхача хаттарашта жоп лу.)

Фу хьахьокх таьрахьдешо?

Сенах оал таьрахьдош?

МалагIа шин даькьа декьалу таьрахьдешаш?

МалагIаш да массали таьрахьдешаш?

МалагIа чарех оал аргIан таьрахьдешаш?

Мишита хьахул аргIан таьрахьдешаш?

Укх уроках декхар да таьрахьдош яхача темах кхетам кьоргбар; массали аргIани таьрахьдешаех ховр кердадаккхар, цу темах кхетам балар; кьамаьла доакьош яхача темах ховр кердадаккхар.

111. Улга тIа язью предложенеш:

Тлом беш беррига 10 бутт маара баьккхабац Ханпашас. Цу клезигача юкъя 920 фашист вийнав цо, 7 пулемёт яьккхай, 12 фашист кара а воалаваьв.

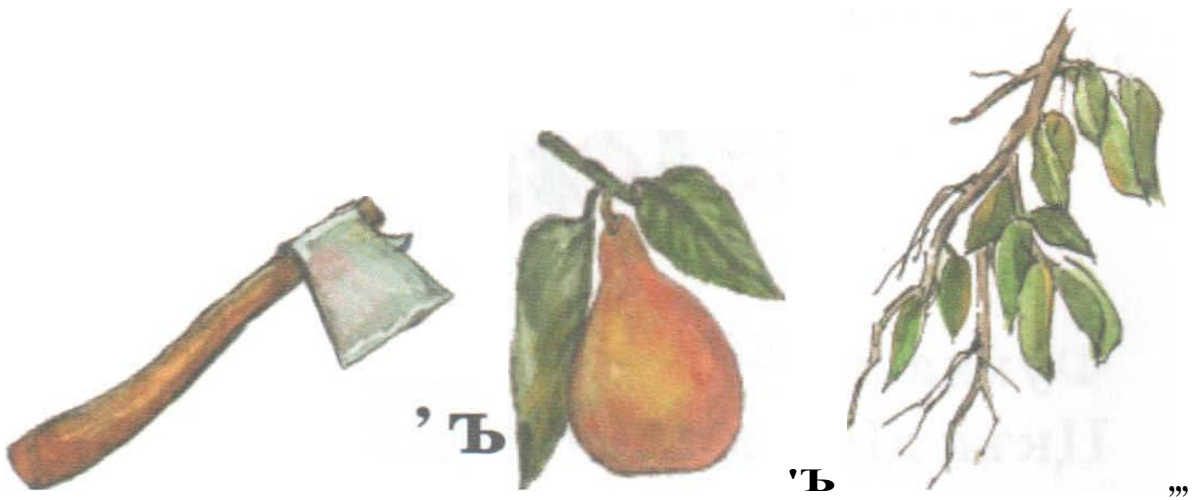
Т1ера хьяязде, таьрахьаш дешашца а яздеш.

Тохкама хьокхам:

Тлом беш беррига итт бутт маара баьккхабац Ханпашас. Цу клезигача юкъя ийс б1аь ткьо фашист вийнав цо, ворх пулемёт яьккхай, шийтт фашист кара а воалаваьв.

Ц1ердешашта к1ал така хьакха.

Яшха ребусаш

1У четвърть

1-урок

Тема: Ц1ерметтдош. Юкъара кхетам

Урока лоарх1ам: Ц1ерметтдош яхача къамаъла даькъах дешархошта ховр кердадаккхар. Шоашкара х1ама хъакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

АЬАЬАЬАЬ

аьаьаь

аьггехъа

IV. Керда темаца болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу хъахъокх ц1ерметтдешаша?

Сенах оал йовхъий ц1ерметтдешаш?

Мишита хувцалу йовхъий ц1ерметтдешаш?

Упр. 320. 1одеша дувцар. Теркалде белгалдаьха дешаш.

Класс кийчъяр

Муради, Руслани, Хаьдии класс кийчъеш боахкар. Мурада аьлар: «Со сурташ хьалтоха воалл. Руслан, **хьо** плакаташ язде волале. Хаьди а болх бе йолаеннай. **Из** кораш ц1енде дезаш я. Гаьннара **шо** хьалхьожаре, дикаг1а ховргдар ер сурташ нийса тох е гоама тох. Сарале класс кийчъяь дала деза **вай**, сарахъа директоргеи хъехархочунгеи: «Декхар кхоачашдаь даьннад тхо!»- ала йиш хургйолаш.

Цу дийнахъа дика болх бир массане а. Сарале класс кийчъяь баьлар **уж**.

Со, хьо, из, вай, тхо, шо, уж (ужаш) яха дешаш йовхъий ц1ерметтдешаш да.

Ц1ерметтдешаша х1амаш хъахъокх, цъабакъда цар ц1ераш яхац.

Йовхъамаш

Цхьоален таьрахъ

Дукхален таьрахъ

Хьалхара юхъ

со

вай, тхо

Шоллаг1а юхъ

хьо

шо

Кхоолаг1а юхь

из

уж (ужаш)

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хьежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег

1. Чехка йилар хоза юхь,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаьла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахьа хьакхаьчар.

VI. 1омадаьр ч1оаг1ъдеш болх бар.

Малаг1а къамаьла дакъа да, х1амай ц1ераш а ца йоахаш, х1амаш хьахьокхар?

Упр. 321. 1одеша. Т1ера хьаязде. Ц1ерметгдешашта к1ал така хьакха.

Иразага йодаш я хьо, Даьхе! Вай Даьхено дукха дика к1антий мехкарий кхебаьб. Уж хьабаьхкаб шоаех дика ц1и йоаккхийташ, вай мехка сий ца доадеш. Шо а хила деза царех тара. Со г1адвахар новкъоста дика оценка яьккхача. Шо г1аддолхий шоай новкъосташа дика дешаш хилча? Вай массане дика деша а деза, хоза оамалаш 1омае а еза.

VII. Ц1аг1а бе болх балар.

Упр. 322.

2-урок

Тема: Ц1ерметтдешай легар. 1-ча юхья ц1ерметтдешай легар.

Урока лоарх1ам: Ц1ерметтдош яхача къямабля даькъях дешархошта ховр кердадаккхар. Ц1ерметтдешай легар. 1-ча юхья ц1ерметтдешай легар яхача темах лаьца дувцар. Шоашкара х1ама хьякхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 322. 1оеша стихотворении. Дагахья 1омае. Т1аккха д1аязье ц1ерметтдешашта к1ал така хьокхаш.

Даькъяла хийла хьо, г1оза Даьхе,
Маьрша яхийла хьо, дуне мел латт.
Дахаргда тхо хья сийрдача маьлхе,
Моастаг1чох лорадеш хья лаьтта.

III. Ц1ена яздар минот

Г1Г1Г1Г1

г1г1г1г1г1

Г1алми

IV. Керда темаца болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

Мишита хувцалу ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаш доьжараишца хувцалу)

Упр. 325. 1одеша. Хаттарашка хъежжа хьадувца со яхача ц1ерметтдеша доьжараиш.

Тха хъехархо

Со (мала?) дика кийчлу урокашта. Са (хьян?) книшкаши тетрадаши массаза ц1ена хул. Сона (хьянна?) раьза ва хъехархо, аз (хьян?) дика дешандаь. Хъехарал совг1а, соца (хьянца?) кхыдола хьяькъяле къямабляш ду цо. Сох (хьянах?) дика дешархо ве г1ерташ, ч1оаг1а къяхьег хъехархочо. Сога (хьянга?) каст-каста урок хоатт. Сол (хьянал) к1езигаг1а 1алашбац хъехархочо вож дешархой а.

мала?

со

хъан?	са
хъанна?	сона
хъан?	аз
хъанца?	соца
хъанах?	сох
хъанга?	сога
хъанал?	сол

Со, хьо, из, вай, тхо, шо, уж (ужаш) яха дешаш йовхьий ц1ерметтдешаш да.

Фу хъахьокх ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаша х1амаш хъахьокх, цхъабакъда цар ц1ераш яхац.)

V. Сало1а минот

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиъ, кхоъ.

Баламаш шераг1а,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Малаг1а къамаъла дакъа да, х1амай ц1ераш а ца йоахаш, х1амаш хъахьокхар?

Упр. 326. Т1ера хъаязде, т1адамашта меттел доаг1аш дола ц1ерметтдешаш а втгадеш.

Со книжкаш дукха дезаш ва. (Хъан?)..... дукха а дика а книжкаш да. Дас (хъанна?) Совг1ата дика книжка делар. (Хъан?) ... из книжка хоза хеташ дийшар. Бераш (хъанца?) ... библиотеке даъхкар. Газета т1а (хъанах?) ... лаъца яздаъдар. Тха классе (хъанал?)... дикаг1а дешаш а дешархой ба.

(Со книжкаш дукха дезаш ва. **(Хъан?) са** дукха а дика а книжкаш да. Дас **(хъанна?) сона** совгlата дика книжка делар. **(Хъан?) аз** из книжка хоза хеташ дийшар. Бераш **(хъанца?) соца** библиотеке даьжкар. Газета тlа **(хъаных?) сох** лаьца яздаьдар. Тха классе **(хъанал?) сол** дикагlа дешаш а дешархой ба.)

1-ча юхьа цlерметтдешай легар.

Дожараш	Цхьоален	таьрахь	Дукхален	таьрахь
Цl.	мала?	со	вай	тхo
Дл.	хъан?	са	вай	тха
Л.	хъанна?	сона	вайна	тхона
Д.	хъан?	аз	вай	оаха
К.	хъанца?	соца	вайца	тхоца
Х.	хъаных?	сох	вайх	тхoх
М.	хъанга?	сога	вайга	тхога
Дс.	хъанал?	сол	вайл	тхол

VII. Цlагlа бе болх балар.

Упр. 327.

3-урок

Тема: Ц1ерметтдешай легар. 2-ча юхья ц1ерметтдешай легар.

Урока лоарх1ам: Ц1ерметтдош яхача кьамаьла даькъах дешархошта ховр кердадаккхар. Ц1ерметтдешай легар. 2-ча юхья ц1ерметтдешай легар яхача темах лаьца дувцар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никь

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 327.Хьаязде, хьалхарча юхья ц1ерметтдешаш а цар дожар а белгал а доахаш.

Со ваьв Калифорне. Эсала, могошал ладара йолаш бер да оалар сох. Дог дар са лезар... Из бахьане, сай нийсархошца ада а ловза йиш йолаш вацар со Дукха лазараш кхийтар сох цул т1ехьаг1а, т1еххьара кхайкор а долаш ... Са берал санаторешкеи курорташкеи д1адахар ... Со мишта вийрзар ховргда шоана Поль Брегго яздаь «Дог» яха книжка оаш деше.

(Со ваьв Калифорне. Эсала, могошал ладара йолаш бер да оалар сох. Дог дар са лезар... Из бахьане, сай нийсархошца ада а ловза йиш йолаш вацар со Дукха лазараш кхийтар сох цул т1ехьаг1а, т1еххьара кхайкор а долаш ... Са берал санаторешкеи курорташкеи д1адахар ... Со мишта вийрзар ховргда шоана Поль Брегго яздаь «Дог» яха книжка оаш деше.)

Ц1.	мала?	со
Дл.	хьан?	са
Л.	хьанна?	сона
Д.	хьан?	аз
К.	хьанца?	соца
Х.	хьаных?	сох
М.	хьанга?	сога
Дс.	хьанал?	сол

III. Ц1ена яздара минот

Ц1Ц1Ц1Ц1

ц1ц1ц1ц1

ц1oг1a

IV. Керда темаца болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

Мишита хувцалу ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаш дожсараица хувцалу)

Фу хъахъокх ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаша х1амаш хъахъокх, цхъабакъда цар ц1ераш яхац.)

Сенах оал йовхый ц1ерметтдешаш?

Мишита хувцалу йовхый ц1ерметтдешаш?

Упр. 332. Цхъоален табрахъе латта ц1ерметтдешаш дукхален табрахъе а доахаш, хъат1аязде.

Хьо, хъа, хьона, 1а, хьона, хьох, хьога, хьол

Хьо - шо

Хъа – шун

Хьона – шоана

1а – оаш

Хьоца - шуца

Хьох – шух

Хьога – шуга

Хьол - шул

)

мала? со

хъан? са

хъанна? сона

хъан? аз

хъанца? соца

хъаных? сох

хъанга? сога

хъанал? сол

Со, хьо, из, вай, тхо, шо, уж (ужаш) яха дешаш йовхий ц1ерметтдешаш да.

Фу хъахьокх ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаша х1амаш хъахьокх, цхъабакъда цар ц1ераш яхац.)

V. Сало1а минот

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиъ, кхоъ.

Баламаш шераг1а,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Малаг1а къамаъла дакъа да, х1амай ц1ераш а ца йоахаш, х1амаш хъахьокхар?

Упр. 326. Т1ера хъаязде, т1адамашта меттел доаг1аш дола ц1ерметтдешаш а втгадеш.

Со книжкаш дукха дезаш ва. (Хъан?)..... дукха а дика а книжкаш да. Дас (хъанна?) Совг1ата дика книжка делар. (Хъан?) ... из книжка хоза хеташ дийшар. Бераш (хъанца?) ... библиотеке даьхкар. Газета т1а (хъанак?) ... лаьца яздаьдар. Тха классе (хъанал?)... дикаг1а дешаш а дешархой ба.

2-ча юхьа ц1ерметтдешай легар.

Дожараш	Цхьоален	таьрахь	Дукхален	таьрахь
Ц1.	мала?	хьо	шо	
Дл.	хьан?	хья	шун	
Л.	хьанна?	хьона	шоана	
Д.	хьан?	1а	оаш	
К.	хьанца?	хьоца	шуца	
Х.	хьаных?	хьох	шух	
М.	хьанга?	хьога	шуга	
Дс.	хьанал?	хьол	шул	

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 333.

4-урок

Тема: Ц1ерметтдешай легар. 3-ча юхья ц1ерметтдешай легар.

Урока лоарх1ам: Ц1ерметтдош яхача къамаъла даькъах дешархошта ховр кердадаккхар. Ц1ерметтдешай легар. 3-ча юхья ц1ерметтдешай легар яхача темах лаьца дувцар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 333. 1одеша. Хьалаха шоллаг1ча юхья ц1ерметтдешаш. Къоастаде цар дожараш.

Даьхе, хьона лу аз айса мел ю уйла. Ма доаг1алда хьога ц1аккха во! Даьхен байракх. Дего ю хьох курал. Хьо я даьшта лепаш хьалхайийннар. Хьоца 1емад моастаг1а готве. 1а г1овттабаь, илли доахаш, ихаб клантий цу моастаг1чих лата. Сердал кхоач хьа массе метте.

Ц1.	мала?	хьо
Дл.	хьан?	хьона
Л.	хьанна?	хьона
Д.	хьан?	1а
К.	хьанца?	хьоца
Х.	хьаных?	хьох
М.	хьанга?	хьога
Дс.	хьанал?	хьол

III.Ц1ена яздара минот

Ч1Ч1Ч1Ч1

Ч1ч1ч1ч1ч1

Ч1агарг

IV. Керда темаца болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

Мишита хувцалу ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаш дожарашица хувцалу)

Фу хъахьокх ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаша х1амаш хъахьокх, цхъабакъда цар ц1ераш яхац.)

Сенах оал йовхьий ц1ерметтдешаш?

Мишита хувцалу йовхьий ц1ерметтдешаш?

Упр. 338. Хъаязде, къовлоргашта юкъе ц1ерметтдешашка доаг1а хаттар а оаттадеш.

(Мала?) Со тешац сай кер чу кхыча дего болх бергба аьлча. (Мала?) о теша шва хъай дега бохам ца беш, 1аламца бувзам болаш, ваха везалгах. Дукхача дакъе, (хъан?) оаш могашал лорайой, (хъан?) шун шоай дог тоьаргда дуне меллат даха. (Хъан?) Вай организм ше низе я лазарца къовсяла, (сен?)цун новкъарле (хъан?)вай ца йой.

Со, хьо, из, вай, тхо, шо, уж (ужаш) яха дешаш йовхьий ц1ерметтдешаш да.

Фу хъахьокх ц1ерметтдешаш? (Ц1ерметтдешаша х1амаш хъахьокх, цхъабакъда цар ц1ераш яхац.)

V. Сало1а минот

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиь, кхоь.

Баламаш шераг1а,

Диь, пхиь, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. 1омадаьр ч1оаг1ьдеш болх бар.

Малаг1а къамаьла дакъа да, х1амай ц1ераш а ца йоахаш, х1амаш хъахьокхар?

Упр. 339. 1одеша. Хъалаха ц1ерметтдешаш. Къоатсаде цар юхь, дожар.

3-ча юхьа ц1ерметтдешай легар.

Дожараш	Цхьоален	таьрахь	Дукхален	таьрахь
Ц1.	мала?	из	уж (ужаш)	
Дл.	хьан?	цун	цар	
Л.	хьанна?	цунна	царна	
Д.	хьан?	цо	цар	
К.	хьанца?	цунца	царца	
Х.	хьанах?	цунах	царех	
М.	хьанга?	цунга	царга	
Дс.	хьанал?	цул	царел	

VII. Царга бе болх балар.

Упр. 340.

Урок 5

Тема: Сочинени: «Мишта ду аз сай нанна новкъостал?»

Урока лоархIам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоолабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язIде а Iомабар. Хьалх дIаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

II. Сочиненицара болх.

«Мишта ду аз сай нанна новкъостал?»

Фу тIадиллар нанас бераште ше йодаш?

Мишта кхоачашду Iайшета нанас даь хьехар?

XIана елхаш хиннай Iайши?

Шоана фу саг хет Iайшетах?

Оаш доай шоай цIагIа новкъостал?

ДикагIа дувцар яздаьча 2-3 дешархочунга Iодешийт цар яздаь дувцараш.

Гаргарча хьисапах оттаяь план

1.Фу ду аз Iуйран? (ХьалгIотт, метташ хьалдоох, хий дахь, пхьегIаш юлл.)

2.Фу ду аз сайран? (Кникаш деш, ловз, сурташ дохк, цIа цIенду)

3.Мишта кхоачашду аз сай декхар? (Хозахетарца, гIадваха.)

Планага хьежжа дешархоша хьехархочун новкъосталца дувцар оттаду

Ялх сахьат даьлча хьалгIотт со. Са нана гIатта-м дукха ха я. Iуйран гIулакхаш дукха хул цун. Сона дукха еза сай нана. Цудухьа аз массаза а новкъостал ду цунна: метташ хьалдоох, хий дахь, зIамагIа волча вешийна барзкъаш тIадувх.

XIама диаь даьлча, пхьегIаш дIайоох аз, нув хьокх. Цул тIехьагIа кхоккхе цIагIара арадовл тхо. Со деша йода, Руслан – детсаде, нана – балха йода.

**Сарахъа юха вѣшагѣакхет тхо. Со вешийца ловз, цунна книжкаш деш,
сурташ дохк. Массане кога тѣаювха хѣама цѣенью аз, метташ ѣодохк, цѣагѣа нув
хъокх.**

Сай декхар хозахетарца кхоачашду аз.

111. Цѣагѣа бе болх лу

Сочинени язъяр.

Урок 6

Глалаташцара болх

Урока лоархIам: Дешархой кхетам дIахо шербар, дегIабоолабар, дика кхеташ Iодеша а, нийса язде а Iомабар. Хьалх дIаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархIамахе лаьца алар.

1. Урок дIайолаю дешархоша хьалха яхача урока язъяча сочинени къоастаярца. Хьехархочо дешархой орфографически глалаташ теркал даь ца Iеш, предложенеш увтгаярах а, дешаех пайда эцарах а дола кхоачамбоацараш белгалдоах.

Улга тIа язью предложени.

Сона дукха еза сай нана.

Из предложени къоастаю цкъа предложене маьженашца, т Iаккха къамаьл доакъошца.

11. Кердача урока чулоацамах кхетам балар.

Хьехархочо дешархошка дагалоацийт, сенах оал цIерметтдош. Укх уроках декхар да маIанга хьежжа цIердешай тайп-тайпара группаш къоастае.

- Предметни сурташка а хьожаш, дешархоша хьаоал цу тIара хIамай цIераш. цу дешашта хаттараш увтгаду, тIаккха уж хувц цIерметтдешашца.

Дешархоша хьа а оалаш дIаязду дешаш, шо-шоай группаш декъа а декъаш.

111. Улга тIа язду дешаш:

Со, са, цун, сона ,сай,аз, цунна, тхо – яхача цIерметтдешашта тохкам бе.

Ялх сахъат даьлча хьалг1отт со. Са нана г1атта-м дукха ха я. 1уйран г1улакхаш дукха хул цун. Сона дукха еза сай нана. Цудухъа аз массаза а новкъостал ду цунна: метташ хьалдоох, хий дахь, з1амаг1а волча вешийна барзкъаш т1адувх.

Х1ама д1аь даьлча, пхьег1аш д1айоох аз, нув хьокх. Цул т1ехъаг1а кхоккхе ц1аг1ара арадовл тхо. Со деша йода, Руслан – детсаде, нана – балха йода.

Сарахъа юха в1ашаг1акхет тхо. Со вешийца ловз, цунна книжкаш деш, сурташ дохк. Массане кога т1аювха х1ама ц1енью аз, метташ 1одохк, ц1аг1а нув хьокх.

Сай декхар хозахетарца кхоачашду аз.

Ялх сахъат даьлча хьалг1отт со. Са нана г1атта-м дукха ха я. 1уйран г1улакхаш дукха хул цун. Сона дукха еза сай нана. Цудухъа аз массаза а новкъостал ду цунна: метташ хьалдоох, хий дахь, з1амаг1а волча вешийна барзкъаш т1адувх.

Х1ама д1аь даьлча, пхьег1аш д1айоох аз, нув хьокх. Цул т1ехъаг1а кхоккхе ц1аг1ара арадовл тхо. Со деша йода, Руслан – детсаде, нана – балха йода.

Сарахъа юха в1ашаг1акхет тхо. Со вешийца ловз, цунна книжкаш деш, сурташ дохк. Массане кога т1аювха х1ама ц1енью аз, метташ 1одохк, ц1аг1а нув хьокх.

Сай декхар хозахетарца кхоачашду аз.

Ялх сахъат даьлча хьалг1отт со. Са нана г1атта-м дукха ха я. 1уйран г1улакхаш дукха хул цун. Сона дукха еза сай нана. Цудухъа аз массаза а новкъостал ду цунна: метташ хьалдоох, хий дахь, з1амаг1а волча вешийна барзкъаш т1адувх.

Х1ама д1аь даьлча, пхьег1аш д1айоох аз, нув хьокх. Цул т1ехъаг1а кхоккхе ц1аг1ара арадовл тхо. Со деша йода, Руслан – детсаде, нана – балха йода.

Сарахъа юха в1ашаг1акхет тхо. Со вешийца ловз, цунна книжкаш деш, сурташ дохк. Массане кога т1аювха х1ама ц1енью аз, метташ 1одохк, ц1аг1а нув хьокх.

Сай декхар хозахетарца кхоачашду аз.

Ялх сахьат даьлча хьалг'отт со. Са нана г'атта-м дукха ха я. 1уйран г'улакхаш дукха хул цун. Сона дукха еза сай нана. Цудухьа аз массаза а новкъостал ду цунна: метташ хьалдоах, хий дахь, з'амаг'ла волча вешийна барзкъаш т'адувх.

Х'ама д'иаь даьлча, пхьег'лаш д'айоах аз, нув хьокх. Цул т'ехьаг'ла кхоккхе ц'аг'лара арадовл тхо. Со деша йода, Руслан – детсаде, нана – балха йода.

Сарахьа юха в'ашаг'лакхет тхо. Со вешийца ловз, цунна книжкаш деш, сурташ дохк. Массане кога т'аювха х'ама ц'енью аз, метташ 1одохк, ц'аг'ла нув хьокх.

Сай декхар хозахетарца кхоачашду аз.

20.04

8-урок

Тема: Хандош. Юкъяра кхетам.

Урока лоархIам: Хандош яхача къамаъла дакъбах дешархошта ховр кердадакхар. Хандош яхача темах лаьца дувцар. Шоашкара хIама хъакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цIена бувца а дешархой Iомабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. ЦIагIара болх тажкар.

III.ЦIена яздара минот

T1T1T1T1

T1t1t1t1t1

T11ирг

IV. Керда темаца болх бар.

Гойтара диктант яздар;

ЧIагарг

ЧIагарг хоза оалхазар да. Хоза лел из сигала гIолла. Гурахъа бIайхача мехка дIадода из. БIаьсти юхацIадоагIа. ДуккхагIа дакъе отара е цIеной тховнах боаллаш хул цун бIы. Топпарах бу цо бIы. Цу бIена чу кIоригаш йоах цо.

Дешархоша Iоеш предложенеш, хъалох царна юкъяра шоаш Iомадаъ къамаъла доакъош, хаттараш а увттадеш.

Хаттараш оттаду лел, дIадода,юхацIадоагIа.

Хъехархочун хаттараш:

Дагалаца малагIа къамаъла дакъа да из?

МалагIча хаттарашта жоп лу цар? (фу? Фу хул?)

Фу хъахъокх цу дешаша? (хIамо деш дар)

Предложене юкъе малагIа маъже хул хандош? (сказуеми)

Дешархоша дагахъа кхоачашгью 347 упр. Хъалаха фу ду? Е фу хул? Яхача хаттарашта жоп лу дешаш.

Упр. 348 кхоачашгье мегаргъя йоазонца. ТIера хъаязде хандешаш. Ала малагIча хаттарашта жоп лу цар.

Йоккха сийле я къахъегам. Дика мел дар цунах доалл. Цо сага хъехам лу, вахар хозду, дег1 къонду. Къахъегамо наьха сий лакхду. Къа ца хъегачунна довзац вахар, беркат, дунен чам. Къахъегам безар массаза а дог г1оздувлаш веларгва.

Доалл,лу,хозду, къонду,лакхду,довзац,веларгва хандешаш да.

Фу хъахъокх хандешаш? (х1амо деш дар)

V. Сало1а минот

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиъ, кхоъ.

Баламаш шераг1а,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Малаг1а къамаъла дакъа да, х1амо деш дар хъахъокхар?

Упр. 349. 1одеша. Т1ера хъаязде, т1адамашта меттел наха е х1амаш дер хъахъокха дешаш а увттадеш.

Вай Даьхено машар.... Къахъегамхоша хъаьнала 1илманхоша къайленаш Лораша унахошта дарба Хъехархоша дешархошта Дешархоша шоай декхар дика Гуйре т1аеча г1аьнаш Маьлхе лаьтта шура

Вай Даьхено машар лорабу. Къахъегамхоша хъаьнала къахъег. 1илманхоша къайленаш тохк . Лораша унахошта дарба дергда . Хъехархоша дешархошта хъех . Дешархоша шоай декхар дика кхоачашдергда . Гуйре т1аеча г1аьнаш 1олег . Маьлхе лаьтта шура мистъеннай .

VII. Цаг1а бе болх балар.

Упр. 350..

9-урок

Тема: Хандош. Юкъара кхетам.

Урока лоархIам: Хандош яхача къамаьла даькъах дешархошта ховр кердаакхар. Хандош яхача темах лаьца дувцар. Шоашкара хIама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цIена бувца а дешархой Iомабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. ЦIагIара болх тахкар.

Упр.350. ТIера хъязде, тIадамашта меттел хIамана фу хул хьахьокха дешаш а увттадеш.

Шура ..., налха ..., лоа, боал, ди ..., хий, бийса, гIа, буц

Эша дешаш: дIоахлу, лоацлу, Iаьржлу, IажагIлу, цIийлу, лал, ят, даш, сийнлу.

Шура ят, налха лал, лоа даш, боал цIийлу, ди дIоахлу, хий Iаьржлу, бийса лоацлу, гIа IажагIлу, буц сийнлу.

III.ЦIена яздара минот

КIКI КIКI

кIкIкIкIкI

КIарг

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 351упр. Лохера хьа а хоржаш, хIара цIердеша юхе язде пунна доагIа кхоккха хандош.

Дешархочо, аьшкапхъаро, бер, ялат, ахархочо, малх.

Эша дешаш: оах, деш, аьрдад, тувс, Iомадергда, ловз, хъеж, кIаьдденнад, лакхбеннаб, яздаьд, чубузаргба, солоIаргда, цIийдаьд, хьийкхад, Iалашдергда, чуэцаргда, тувсаргда.

Дешархочо – деш, яздаьд, Iомадергда;

аьшкапхъаро - цIийдаьд, тувс, тувсаргда;

бер – ловз, кIаьдденнад, солоIаргда;

ялат – дIадув, аьрдад, хьийкхад;

ахархочо –Iалашдергда, оах, чуэцаргда;

малх - лакхбеннаб, хъеж, чубузаргба .

Упр. 352 кхоачашъе мегаргъя йоозонца. ТIера хъязде . ТIадамшта меттел язде дечунга хъежжа доагIа цIердешаш.

Баскилг цIувз, кхувсалу.

ЦIи йог, йов.

.... дел, ловз.

... хъеж, къайлабоал.

.... 1ех, лет, ц1увз.

Баскилг ц1увз, кхувсалу.

Бер дел, ловз.

Малх хъеж, къайлабоал.

К1азилг 1ех, лет, ц1увз.

.... делх, даш.

.... хьалкхет, чубуз.

.... 1увж, лаз.

Ц1и йог, йов.

Лоа делх, даш.

Бутт хьалкхет, чубуз.

Чов 1увж, лаз.

V. Сало1а минот

Тлоараш тоха, т1оараш тоха,

Когаш шорттига 1отоха,

Голингаш т1а кулгаш тоха,

Цхъан меттиге го баккха, кхаста,

Ца1, шиъ, кхоъ,

Диъ, пхиъ, ялх.

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Малаг1а къамаъла дакъа да, х1амо деш дар хъахьокхар?

Упр. 353. 1одеша. Т1ера хъаязде, т1адамашта меттел наха е х1амаш дер хъахьокха дешаш а увтгадеш.

Дешархошка шоашка болх байтар.

VII. Цаг1а бе болх балар. Упр. 354.

10-урок

Тема: Хандеша белгалза форма.

Урока лоархIам: Хандеша белгалза форма яхача хандеша дакъбах дешархошта ховр кердадаккхар. Дешархой предложенешта юкьера хандешай белгалза кеп лаха а, цун нийса хаттараш увтгаде а Iомабар. Шоашкара хIама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цIена бувца а дешархой Iомабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. ЦIагIара болх тахкар.

Упр.354.

III.ЦIена яздара минот

X1X1 X1X1

x1x1x1x1x1

x1ама

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 357упр. Iодеша тIадамашта меттел эша хандош а отгадеш. Предложенешта юкьера хьаязде хандешаш а царца бувзам бола цIердешаш а. **Iай ша бича хий Нокхармозо юв техача кулг Пхъаро кхаделла аьшк цIийденна Ди делкыйга дIоахденна Чарха дилла диг Пед баьнна а иха, чура хий Воккхача саго йоахар: «Хьалха вайнах дешанза бар, хIанз вай бераш хьаькъала а къамаьла а ...».**

Эша дешаш: дест, кхохкаденнад, ирденнад, Iолохденнад.

Iай ша бича хий дест . Нокхармозо юв техача кулг дест. Пхъаро кхаделла аьшк цIийденна кхохкаденнад . Ди делкыйга дIоахденна кхохкаденнад . Чарха дилла диг ирденнад . Пед баьнна а иха, чура хий Iолохденнад . Воккхача саго йоахар: «Хьалха вайнах дешанза бар, хIанз вай бераш хьаькъала а къамаьла а ирденнад».

Кердача темах кхетам луш тохк предложенеш:

Упр. 365 Iодеша.

Руслан школе ваха воалл. (**Фу де** воал?) Школе **ваха** воалл.

Лида каьхат язде йоалл. (**Фу де** йоал?) Каьхат **язде** йоалл.

Тракторист лаьтга аха вода. (**Фу де** вода?) Лаьтга **аха** вода.

Лемка доахан детга йода. (**Фу де** йода?) Доахан **детга** йода.

Фу де? Яхача хаттара жоп луш йолча хандеша формах хандеша белгалза форма оал.
Хандеша белгалза форма чаккхе: **-а, - е**, хул: ваха, Iомаде, деша, язде.

V. СалоIа минот

Тоараш тоха, тIоараш тоха,

Когаш шорттига Iотоха,

Голингаш тIа кулгаш тоха,

Цхъан меттиге го баккха, кхаста,

ЦаI, шиъ, кхоъ,

Диъ, пхиъ, ялх.

VI. Iомадаър чIоагIъдеш болх бар.

МалагIча хаттара жоп лу хандеша белгалзача кепа?

МалагIа алап хул хандеша белгалзача кепа чаккхенга?

Упр. 366.

Дешархошка шоашка болх байтар.

VII. ЦагIа бе болх балар. Упр. 367.

11-урок

Тема: Хандеша ханаш.

Урока лоархам: Хандеша ханаш яхача темах дешархошта ховр кердадаккхар. Дешархой предложенешта юкьера хандешаш лаха а, царга нийса хаттараш увтаде а 1омабар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никь

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.367.

III.Ц1ена яздара минот

д1д1 д1д1

д1д1д1д1д1

д1адекъар

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 376упр. 1одеша. Уйла е, малаг1а хаттараш оттаде йиш я белгалдаьхача хандешашка.

Х1анз аз дика деш, хоза **язду**. Аз тхоашта хьехархочо деша деннар массаза а **дийшад**, язде деннар а **яздаьд**. Хьалхарча классе аз хала дешар, шорта а **яздора**. Аз соахка дика **дийшар**, шаьраг1а а дикаг1а а **яздир**. Аз-м каникулех а **дийшадар** сакьердаме книжкаш, царна т1ера хоза х1амаш а **яздаьдар**. Аз д1ахо кхы а дикаг1а **дешаргда**, хозаг1а **яздергда..**

(Х1анз аз дика деш, хоза (фу ду?) **язду**. Аз тхоашта хьехархочо деша деннар массаза а (фу даьд?)**дийшад**, язде деннар а (фу даьд?) **яздаьд**. Хьалхарча классе аз хала (фу дора?)**дешар**, шорта а (фу дора?)**яздора**. Аз соахка дика (фу дир?)**дийшар**, шаьраг1а а дикаг1а а (фу дир?)**яздир**. Аз-м каникулех а (фу даьдар?)**дийшадар** сакьердаме книжкаш, царна т1ера хоза х1амаш а (фу даьдар?)**яздаьдар**. Аз д1ахо кхы а дикаг1а(фу дергда?) **дешаргда**, хозаг1а (фу дергда?)**яздергда..**)

Уж предложенеш кьоастаю. Хандешашта хаттараш оттаду. Хьехархочун хаттарашца дешархоша шоаш хьаоал:

Хандешаш ханашца хувцалу. Хандеша кхо ха я: йола ха, яха ха, хургйола ха. Йолча хано

хано жоп лу – **фу ду?** – яхача хаттара; яхача хано жоп лу – **фу даьд?** – **фу дора?** – **фу дир?**
– **фу даьдар?** яхача хаттарагта; хургйолча хано жоп лу - **фу дергда?** яхача хаттара.

Кердача темах кхетам луш тохк Упр. 377 1одеша. Х1ара даькъа юкъера хылаха хандешаш. Хьадувца, малаг1ча хаттарашта жоп лу хандешаша.

Хьалха г1алг1ай кортамукъале йоацаш хала баьхаб. Паччахьа 1аьдало царна т1а ч1оаг1а 1азап лоаттадаьд.

Х1анз г1алг1ай шоай паччахьалкхе хьакхеллай. Вай халкъо дукха къахьег мохк тоабара г1улакха.

Кхыча мехкашкарча къамий санна сийрда хургья вайнаьха кхоане. Берригаш д1ахо кхы а дикаг1а бахаргба.

Фу даьд? 1азап лоаттадаьд, паччахьалкхе хьакхеллай;

Фу ду? дукха къахьег;

Фу дергда? дикаг1а бахаргаба.

V. Сало1а минот

Т1оараш тоха, т1оараш тоха,

Когаш шорттига 1отоха,

Голингаш т1а кулгаш тоха,

Цхьан меттиге го баккха, кхаста,

Ца1, шиь, кхоь,

Диь, пхиь, ялх.

VI. 1омадаьр ч1оаг1ьдеш болх бар.

Багах кхоачашью Упр. 378.

Дешархошка шоашка болх байтар.

VII. Цаг1а бе болх балар. Упр. 379.

12-урок

Тема: Хандеша йола ха.

Урока лоарх1ам: Хандеша ханаш яхача темах дешархошта ховр кердадаккхар. Дешархой предложенешта юкьера хандешаш лаха а, царга нийса хаттараш увттаде а 1омабар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.379. 1одеша. Т1ера хъаязде, т1адамашта меттел ма1анца доаг1аш дола хандешаш а увттадеш.

З1амига йолча хана сурташка ... Марем. Х1анза цо книжкаш Сурташка хъежачул дуккха сакъердамаг1а ... уж дешар. Дукха а керда а х1амаш ... цунна книшкаш дешаш.

Книжкаша цкъаь – цкъа ца хиннача мехка Кхыча къамий г1улакхаш

(З1амига йолча хана сурташка **хъежар** Марем. Х1анза цо книжкаш **деш** . Сурташка хъежачул дуккха сакъердамаг1а **хиннад** уж дешар. Дукха а керда а х1амаш **дайзад** цунна книшкаш дешаш. Книжкаша цкъаь – цкъа ца хиннача мехка **кхоачаву** . Кхыча къамий г1улакхаш **довзийт** .)

III.Ц1ена яздара минот

н1н1 н1н1

н1н1н1н1н1

н1ана

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахъа кхоачашъю 385упр. 1одеша. Хъалаха **фу ду?** яхача хаттара жоп лу хандешаш.

Фу ду? Улл, ю,якх,ювл,арайох, хъеж, ловзайоал, керч, т1ак1алт1аювл, т1а лелх, латт.

Уж хандешаш къоастаду. Хандешашта хаттараш оттаду. Хъехархочун хаттарашца дешархоша шоаш хъаоал:

Хандеша йолча хано хъахъок саго е х1амо дер, х1анз, из къамаьл деча хана, деш хилар. Цо

фу ду? Фу хул? Яхача хаттарашта жоп лу: дел, ловз, хьалг1отт.

Кердача темах кхетам луш тохк Упр. 387 1одеша. Хъат1аязде. Йолча хана хандешаш к1ал така хъакхе белгалдаха.

Хьунаг1а

Тхо хьунаг1а экскурсе даха доаг1а. Ма сакъердаме яр-кх цига! Хьуна йисте лоха петараш **яг1а**. Д1ахо хьуна юкье ваьлча, лакха тайп-тайпара хенаш **даг1а**. Лакхе гув т1а ше къабстта боккха попи хи **баг1а**. Аьле чу г1олла хье1а шийла хий **дода**. Лаьг1о мух **хьекх**. Дехъара а сехъара а тайп-тайпарча оалхазарий ашараш **ек**. Хьуна кхораш дика **кхаьчаб**. **Кхаьчай** хьамискаш а.

Мишта хувцалу хандешаш? (классашца, таьрахъашца, ханашца).

Малаг1а ханаш я цун?

Фу хьахьокх хандеша йолча хано? Малаг1ча хаттара жоп лу цо?

V. Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь, диь

- Дагарде хов массанена.

Пхиь, ялх, ворх1, барх1

- Сала1а а хов массанена.

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш т1 ехъашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

Клоарга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхьагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

VI. Iомадаьр ч1оаг1ьдеш болх бар.

Багах кхоачашью Упр. 388.

Дешархошка шоашка болх байтар.

Упр. 389. Белгалза форме латта хандешаш, йолча хана а доахаш, д1аязде.

VII. Ц1аг1а бе болх балар. Упр. 390.

13-урок

Тема: Хандеша яха ха.

Урока лоарх1ам: Хандеша ханаш яхача темах дешархошта ховр кердадаккхар. Дешархой предложенешта юкьера хандешаш лаха а, царга нийса хаттараш увттаде а 1омабар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр.390. 1одеша. Къовлоргашта юкьерча белгалзача форме латта хандешаш йолча хана а доахаш, д1аязье предложенеш.

Б1аьсти гаьний г1аьнаш (сийнле). Наха (д1ае)бешамаш. Юртхоша шоай боахам (тоабе). Къахьегамхоша (лорабе) машар. Лораша вай унахц1ено (лорае). Вай мехка деррига бераш деша (аха). Дешархоша шоай класс а школа а ц1ена (лелае), урокаш дика (1омае).

(Б1аьсти гаьний г1аьнаш сийнлу. Наха д1аюв бешамаш. Юртхоша шоай боахам тоабу. Къахьегамхоша лорабу машар. Лораша вай унахц1ено лораю. Вай мехка деррига бераш деша уха. Дешархоша шоай класс а школа а ц1ена лелаю, урокаш дика 1омаю.)

III.Ц1ена яздара минот

К1К1 К1К1

к1к1к1к1к1

к1а

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 392упр. 1одеша. Хьалаха **фу даьд?** Фу дора? Фу дир? Фу даьдар? яхача хаттара жоп лу хандешаш.

Фу даьд? денад;

Фу дир? дийшар, хьадийцар, баьлар, дийшар, хьадийцар;

Фу даьд? д1аденнад, доладаьд;

Фу даьдар? дийшадар;

Фу дора? дувцар

Уж хандешаш къоастаду. Хандешашта хаттараш оттаду. Хьехархочун хаттарашца дешархоша шоаш хьаоал:

Хандеша яхача хано хьахьок саго е х1амо дер из къамаьл деча ханал хьалха хинна хилар.

Цо фу даьд? Фу дора? Фу дир? Фу даьдар? яхача хаттарашта жоп лу: денад;дийшар,
д1аденнад, дийшадар, дувцар

Кердача темах кхетам луш тожк Упр. 393 1одеша. Хьат1аязде, яхача хана хандешаш к1ал
така хьакхе белгалдаха. Хьаала, малаг1ча хаттара жоп лу оаш белгалдаьхача хандешаша.

Шишша – кхоккха даьнна	Цоний зизаш догар,
К1ай к1ормацаш ловзар.	Къегар, седкый санна.
Баскилгий оаз гаьнна	Цар ц1ел мехкар
Гургилг санна хозар.	Ц1ена ала хинна.

Мишта хувцалу хандешаш? (классашца, таьрахьашца, ханашца).

Малаг1а ханаш я цун?

Фу хьахьокх хандеша йолча хано? Малаг1ча хаттара жоп лу цо?

Фуц хьахьокх хандеша яхача хано? Малаг1ча хаттарашта жоп лу цо?

V. Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь, диь

- Дагарде хов массанена.

Пхиь, ялх, ворх1, барх1

- Сала1а а хов массанена.

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш т1 ехьашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

Клоарга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухьара овтта,

Пхьагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

VI. 1омадаьр ч1оаг1ъдеш болх бар.

Багах кхоачашью Упр. 394.

Дешархошка шоашка болх байтар.

Упр. 395. Дувцара юкьера хъалаха хандешаш. Хъаала, малаг1ча хаттарашта жоп лу цар.

VII. Цагга бе болх балар. Упр. 396.

14-урок

Тема: Хандеша хургйола ха.

Урока лоарх1ам: Хандеша ханаш яхача темах дешархошта ховр кердадакхар. Дешархой предложенешта юкьера хандешаш лаха а, царга нийса хаттараш увттаде а 1омабар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

КъКъ КъКъ

къкъкъкъкъкъ

къа йг

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 41бунр. Т1ера хьаязде. К1ал ши така хьакха хургдар хьахьокхача хандешашта.

Дешара шу чакхдаллалца оаха массане а дика дешаргда. Хьехархоша дувчачунга дика ладувг1аргда. Урокашта массаза а кийчо ергья. Т1ехьбусача дешархошта новкъостал дергда. Цхьаккха чу ца вусаш тхо пхелаг1ча классе д1ачударгда. Хьехархой тхона т1аккха раъза хургба. Тха ц1аг1ара дезал а г1адг1оргба.

Уж хандешаш къоастаду. Хандешашта хаттараш оттаду. Хьехархочун хаттарашца дешархоша шоаш хьаоал:

Хандеша хургйолча хано хьахьок саго е х1амо дер из къамаьл деча ханал т1ехьа хинна хилар. Цо **фу дергда? Фу хургда?** яхача хаттарашта жоп лу: дика дешаргда, дика ладувг1аргда...

Кердача темах кхетам луш тож Упр. 417.1одеша. Т1ера хьаязде хандешаш, къовлоргашта юкье царна доаг1а хаттараш а оттадеш. Теркалѐе хандешай чаккхенаш.

Волле, са во1, волле соца,

Аз лоамашка эмалк хехка

Юрта г1оргва вай.

1омавергва хьо.

Сецца арадовргда аха,

Хьа палчакха ткьам, ка етташ,

Тхьайса улла бай..

Ловзабергба миho.

Мишта хувцалу хандешаш? (классашца, таьрахьашца, ханашца).

Малаг1а ханаш я цун?

Фу хъахьокх хандеша йолча хано? Малаг1ча хаттара жоп лу цо?

Фц хъахьокх хандеша яхача хано? Малаг1ча хаттарашта жоп лу цо?

V. Сало1а минот

VI. Iомадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Багах кхоачашью Упр. 418.

Дешархошка шоашка болх байтар.

Упр. 419. Стихотворени юкьера хъалаха хандешаш. Хъаала, малаг1ча хаттарашта жоп лу цар.

VII. Цаг1а бе болх балар. Упр. 420.

15-урок

Тема: Дацардешаш ца, ма хандешашца нийса яздар.

Урока лоарх1ам: Дацардешаех бола кхетам балар. Дешархой предложенешта юкьера дацардешаш лаха а, царга нийса хаттараш увтаде а 1омабар. Шоашкара х1ама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

Упр. 420. Т1ера хъаязде, т1амашта метта эша алап а оттадеш

Хъаз...лг, 1аьх...рг, так...лг, хьам...скаш, г1ад...м, т...традь, ир...з, айл...мхо, ч1аг...рг, нарк...ш, д...нбарг.

(Хъазилг, 1аьхарг, такилг, хьамискаш, г1адам, тетрадь, ираз, айламхо, ч1агарг, наркаш, дынбарг).

III.Ц1ена яздар минот

КхКх КхКх

кхкхкхкхкх

кхор

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 421упр. Т1ера хъаязде. Теркалде дацардешаш хандешашца мишта яздаьд.

Хъаша **ца** везар, сага **ма** везалва. 1айха **ца** даьр даьд **ма** яха, даьчун даьр доа а **ма** де.

Хъайга дулур нахага де **ма** ала. Хьакьал долаш ва аьле, сонта **ма** вала, майра ва аьле, кура **ма** вала. Уйла уа еш дош **ма** ала, аьнна ваьлча, юха **ма** вала.

Уж дацардешаш кьоастаду. Дацардешаш хандешаел хьалха латт е т1ехьа латт?

Хандешашца мишта язду уж къаьста е цхьан? Хьехархочун хаттарашца дешархоша шоаш хьаоал:

Ца, мая ха дацардешаш хандешашта хьалха а царех къаьста а язду: ца ва , ма лела.

Кердача темах кхетам луш тохк Упр. 422.1одеша. Т1ера хъаязде дацардешашта к1ал така хьакха.

Шийга ма де яхар ч1оаг1а мерзлуш вар Ваха. Цкъа цхьан дийнахьа, шийга ма бетта яххашехьа, ж1алена саьрг бийттар цо. Эг1аздахача ж1але цунна царгаш техар. Духа лийлар Ваха кулга яь чов ца ерзаш. Цул т1ехьаг1а дацар цо шийга ма де яхар.

Дацардешаел совг1а хандешашца лелаш я дацара белгалонаш **ац, ц, за.**

Йода – йодац, вахар – ваханзар, эц - эцац

Малаг1а дацардешаш дайзар шоана?

Мишта язду уж хандешашца ?

Малаг1а дацара белгалонаш ийцар вай тахан?

Мишта язью уж хандешашца?

V. Сало1а минот

Ца1, шиь, кхоь, диь

- Дагарде хов массанена.

Пхиь, ялх, ворх1, барх1

- Сала1а а хов массанена.

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш т1 ехьашка даха.

Сих а ца луш, саббаре,

Клоаргга даккха са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхьагилгаш мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

VI. Јомадаьр ч1оаг1ьдеш болх бар.

Багах кхоачашью Упр. 423.

Дешархошка шоашка болх байтар.

Упр. 424. Т1ера хьаязде кицаш. Хандешай дацара дакългашта к1ал такилг хьакха.

VII. Цаг1а бе болх балар. Упр. 426.

16-урок

Тема: Хандош. (Кердадакхар).

Урока лоархам: Хандош яхача къамаьла даькъах дешархошта ховр кердадакхар. Хандош яхача темах лаьца дувцар. Шоашкара хлама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цена бувца а дешархой лобабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Стихотворени лобаю берашта:

Сийрдаьнна йоагла луйре,

Малх хьалкхеташ латт.

Деррига лалам, сийна сигале

Дошох кхаьла латт.

Тхир да лепаш жовхьар санна,

Оалхазараш дек.

Кхийтта боагла малх хестабеш,

Цар ашараш лекх.

II. Цагара болх тахкар.

III. Цена яздар минот

ч1ч1ч1

ч1ч1ч1ч1ч1

ч1агарг

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 427упр. Хаттар а оттадеш, хьалаха хандеша белгалза форма.

Наха вицвергвоацаш дика г1улакхаш караг1доалаш хила веза саг. Шийгара дика г1улакхаш караг1доалачох эди саг ларх1а мегаргва. Во ц1и яккхийта мегаргьяц. Нахаца 1имерза, барттайна ваха веза. Школе а цагла а балха т1ехьакхувш хила веза. Ше хьалаьца г1улакх кхоачашде деза.

Фу де? (веза)

Фу де? (мегаргва)

Фу де? (мегаргьяц)

Фу де? (веза)

Фу де? (деза)

Упр. 428 1одеша. Т1ера хъязде хандешаш. Ала, малаг1ча хана хандешаш да оаш хъяздаъраш.

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хъежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхабла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

Сенах оал хандош?

Фу хъахъокх цо? Малаг1ча хаттарашта жоп лу?

Малаг1ча хаттара жоп лу хандеша белгазача кепа?

Упр. 429. 1одеша. Т1ера хъязде, т1адамашта меттел наха е х1амаш дер хъахъокха дешаш а увтгадеш.

Дешархошка шоашка болх байтар.

VII. Цаг1а бе болх балар. Упр. 430.

17-урок

Тема: Куцдош.

Урока лоарх1ам: Куцдош яхача къамаъла даъкъах дешархошта ховр кердадакхар. Шоашкара х1ама хъакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт ц1ена бувца а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I.Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III.Ц1ена яздара минот

Г1Г1Г1

г1г1г1г1г1

г1амг1а

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахъа кхоачашъю 439упр. Хъадувца предложенешта юкъера шоашта довза къамаъла доакъош.

Аз **хоза** язду.

Аз **дика** дешаргда.

Цо **хоза** язду.

Цо **дика** дешаргда.

Оаха **хоза** язду.

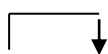
Оаха **дика** дешаргда.

Цар **хоза** язду.

Цар **дика** дешаргда.

Хандешашкара дагахъ хаттар отгаде белгалдаъхача дешашка. Теркалде, хувцалой белгалдаъха дешаш.

мишта?

Хъокхам: **язду хоza.**

Ший грамматически белгалонашца куцдош ц1ердешах, белгалдешах, ц1ерметтдешах, хандешах къасташ да. Из къамаъла ца хувцалуш дола дакъа да.

Куцдешаш – мича? – мичара? –маца? Мишта? – яхача хаттарашта жоп лу, предложенена юкъе дукхаг1а йолча хана хандешашца бувзам болаш а хул.

Кердача темах кхетам балар кхоачашду предложенеш тахкарца.

1уйре **ц1ена, къаьга** яр. Са да **гаьна** командировка вахав. **Х1анз** парг1ато я вай мехкарча къахъегамхошка. Тха классе **дукха** дешархой ба.

Куцлешаш бос болча мелаца язду. Уж предложенеш хъалхе классерча улга т1а д1аязъаь

хул.

Дешархоша предложенеш 1оеш. Къоастаду шоашта довзаш дола къамаъла доакъош.
(ц1ердош, белгалдош, хандош, ц1ерметтдош). Цул т1ехъаг1а цар хандешашкара
белгалдаъча дешашка хаттараш увттаду. Яр (мишта?) ц1ена, къаьга; вахав (мича?) гаьна;
парг1ато я (маца?) х1анз; дешархой ба (мел?) дукха.

Малаг1ча хаттарашта жоп лу белгалдаъча дешаша?

Малаг1ча дешашца бувзам ба цар?

Цу хаттарашта дешархоша жоп денначул т1ехъаг1а хъехархочо д1аоал, белгалдаъ дешаш
куцдешаш долга. Дешархоша шоай масалаш кхувл.

Упр. 440 1одеша. Хаттарашка хъежжа жоп луш д1аязде укх к1алхара куцдешаш:

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хъежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаъла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

1. 1оешийт учебника 218 –ча оаг1о т1ара бокъо.

Сенах оал куцдош?

Фу хъахъокх цо? Малаг1ча хаттарашта жоп лу?

Малаг1ча къамаъла даькъаца бувзам хул куцдеша?

Упр. 441.

Дешархошка шоашка болх байтар.

VII. Цагла бe болх балар. Упр. 443.

18-урок

Тема: Куцдош предложенешта юкьера кьоастадар.

Урока лоархIам: Куцдош яхача кьамаьла даькьах дешархошта ховр кердадакхар. Куцдош предложенешта юкьера кьоастадар. Шоашкара хIама хьакхолла а, уйла е а, теркаме хила а, мотт цIена бувца а дешархой Iомабар.

Урока никь

I.Урока кийчо яр.

II. ЦIагIара болх тахкар.

Упр. 443. Iодеша. Белгалдаьхача хандешашкара хаттар а оттадеш, хьалаха предложенешта юкьера куцдешаш.

Хьеж (мишта?) сийрда; хьувкхаргда (мишта?) дика; латтаргба (мишта?) дукха; цIахецаргда (маца?) аьхки; гIоргда (маца?) тахан; хьакхоачаргда (маца?) кастта.

III.ЦIена яздара минот

дIдIдI

дIдIдIдIдI

дIоахьдаьд

IV. Керда темаца болх бар.

Дешархоша дагахьа кхоачашъю 442упр. КIал така хьакха куцдешашта.

ГIоза Iуйре

Маьлха сердал

Феца лийча,

Шортта яхьаш,

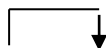
Тхирах яьжа

ЦIена, кьаьга лаятта ера

Беркат дола гIоза Iуйре.

Хандешашкара дагахь хаттар оттаде белгалдаьхача дешашка. Теркалде, хувцалой белгалдаьха дешаш.

мишта?

Хьокхам: ера **кьаьга**.

Хаттараш увттадайт куцдешаштеи белгалдешаштеи.

МалагIча хаттарашта жоп лу белгалдаьча дешаша?

МалагIча кьамаьла даькьаца бувзам ба куцдешай? (хандешашца)

Малаг1ча къамаъла дакъаца бувзам ба белгалдешай? (ц1ердешашца)

Цу хаттарашта дешархоша жоп денначул т1ехъаг1а хъехархочо д1аоал: «Куцдоши белгалдоши шоай формага диллача цхъаттара хилча, уж в1аши къоастаду царца бувзам болча дешашка хъежача. Куцдешаш бувзам болаш хул хандешашца, белгалдешаш – ц1ердешашца».

Упр. 444 1одеша. Т1ера хъаязде белгалдаъха куцдешаши царца бувзам бола хандешаши.

V. Сало1а минот

Малхо корак чу а хъежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка согтадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаъла маъкха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар

VI. 1омадаър ч1оаг1ъдеш болх бар.

1. 1оешийт учебника 218 –ча оаг1о т1ара бокъо.

Сенах оал куцдош?

Фу хъахъокх цо? Малаг1ча хаттарашта жоп лу?

Малаг1ча къамаъла дакъаца бувзам ба куцдешай? (хандешашца)

Упр. 445.

Дешархошка шоашка болх байтар.

Хъалаха текста юкъера куцдешаш. К1ал така хъакха куцдешаштеи царца бувзам болча хандешаштеи. 1одеша куцдешаш юкъера д1а а доахаш. Мишта хувцалу чулоацам? Малага г1улакх ду куцдешаша вай къамаъла юкъе? Фу хъахъокх цар?

VII. Ц1аг1а бе болх балар. Упр. 447

19-гІа урок

Диктант

Урока лоархіам: Дешархой кхетам дІахо шербар, дегІабоолабар, дика кхеташ Іодеша а, нийса язде а Іомабар. Хьалх дІаяхача темех бола кхетам тахкар.

Урока никъ

І.Урока кийчо яр. Урока темахеи лоархіамахе лаьца алар.

Диктантацар болх

Текст Іоеш хьехархочо 2-3. ТІаккха хатгараш лу.

Цогала кІориг

ХьунагІа гІолла хьавоагІаш цогала кьорга тІанийсвелар хьунахо. Цун ха де эттар из. Кастта кьорга чура араяьлар цогала кІоригаиш. Царна кхача ба даха хила дезаиш дар цогал. Цхьа цогала кІориг хьа а лаьца, из гале чу а делла чудера воккхача саго.

Ший виІий берашта дІаделар цо из. Цар отар чу деллар цогала кІориг.

МІараиш хьекхеи узамаш деи доладелар кІориг бийсанна.

Ший кІориг дола моттиг ха а хайна, отара юхе дера цогал. Отар саьнга кьорг а яьккха ший кІориг дІадехьар цогало.

Диктант яздар

111. ЦІагІа бе болх лу